BAAADUL literar

Revistă trimestrială de cultură
anul IX, nr. 3 (34), august 2015

Redactor șef: Gruia NOVAC

Revista apare sub egida Consiliului Local Municipal
și a Primăriei Municipiului Bârlad

În acest număr semnează:

Elisabeta ISANOS (București)
Mircea COLOȘENCO (București)
Alexandru JURCAN (Cluj-Napoca)
Sonia ELVIREANU (Alba Iulia)
Teodor OANCĂ (Craiova)
Marian BARBU (Craiova)
Neculai CIOCHINĂ (Iași)
Vasile FILIP (Iași)
Dumitru VACARIU (Iași)
Bogdan ULMU (Iași)
Ștefan AMARIȚEI (Iași)
Ioan VICOLEANU (Bacău)
Mihai MERTICARU (Piatra Neamț)
Ion POPESCU-SIRETEANU (Pitești)
Magda GRIGORE (Pitești)
Vasile GHICA (Tecuci)
Petre IOSUB (Vaslui)
Lina CODREANU (Huși)
Gruia NOVAC
Alina BUTNARU
Iorgu GĂLĂȚEANU
Eliza ARTENE
Dorina STOICA
Petruș ANDREI
George IRAVA
Iftene CIORICIU

*

* *

Gheorghe VERGA
Constantin NOICA

Fotografii din colecții particulare
Culegere computerizată
și tehnoredactare: Bogdan ARTENE

*

Adresa revistei:
Biblioteca Municipală „Stroe S. Belloescu”,
Bârlad, Bulevardul Republicii 109,
telefon: 0235 411001
e-mail: baaadul_literar@yahoo.com
site: www.primariabarlad.ro

Materialele nu se înapoiază.
Redacția nu cenzurează articolele, dar responsabilitatea opiniilor cade în sarcina autorilor.

*

Revista a fost tipărită de S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad,
str. C. Hamangiu nr. 15,
tel./fax: 0335 425302,
în ziua de 20 august 2015.

ISSN 1843-2190

CUPRINS

Pagina

3 Alina BUTNARU, *George Enescu, o reprezentare sculpturală aparținând lui Ion Vlad*
6 Gruia NOVAC, *Proiect pentru bustul necesar*
7 Elisabeta ISANOS, *O moldavică la curtea regelui Soare și doi francezi în exil la Vodă Calimachi*
13 Ion POPESCU-SIRETEANU, *I. Anton Rațiu,* ***Românii de la est de Bug****; II. Vasile Diacon,* ***Reîntregirea***
16 Gruia NOVAC, *Ce ni s-a dat, să păzim!* (VII)
18 Vasile GHICA, *Cristale de fum* (maxime)
19 Eliza ARTENE, *Povești trăsnite* (cronică de film)
20 Ioan VICOLEANU, ***Codul penal liric*** *de Gruia Novac jr.* (III)
23 Magda GRIGORE, *La început a fost... erosul* (eseu)
25 Sonia ELVIREANU, *Gheorghe Dăncilă,* ***Ritual de exorcizare*** *(Altip, 2015, Alba Iulia)*
26 Dorina STOICA, *„Așa mă apucă un dor...”* (poezii)
27 Lina CODREANU, *Structuri speculare*
29 Gruia NOVAC, *Cronici literare (despre: Marcel Cuperman, Petruș Andrei, Gheorghe Clapa, Serghei Coloșenco)*
35 Iorgu GĂLĂȚEANU, *Scoborând pe scări în decenii*
39 Vasile FILIP, *Neculai Ciochină - zugrav de poeme celeste*
40 Neculai CIOCHINĂ, *Vernisaj*
43 Mircea COLOȘENCO, *Marea înfruntare. Texte inedite de Nicolae Labiș*
45 Ion POPESCU-SIRETEANU, *Păstrarea și cultivarea limbii* (XXI)
47 Ioan VICOLEANU, *Amintiri despre mine și despre alții de la Saca de Mureș Covătaru*
50 Mihai MERTICARU, *Iubirea care mișcă sori și stele*
52 Marian BARBU, *Tendința de reabilitare a expresionismului*
54 Bogdan ULMU, *Cu căldură, din Norvegia*
55 Gruia NOVAC, *Reflecțiile unui ciob din oglinda vremurilor* (XX)
56 Iftene CIORICIU, *Lui V. I. Popa* (versuri)
57 Petre IOSUB, *„Dorm rădăcinile-nfipte adânc...”* (poezii)
58 George IRAVA, *„Că n-a putut plecarea să-l îndure...”* (elegie)
59 Petruș ANDREI, *...O clipă suspendată* (lirice)
60 Dumitru VACARIU, *„Renasc mereu în altă creatură...”* (poezii)
61 Vasile FILIP, *„Eu mă întorc între izvoare...”* (poezii)
62 Alexandru JURCAN, *1. Locul și cortul; 2. Șoarecele dresat* (proză scurtă)
63 Teodor OANCĂ, *Nașul* (proză scurtă)
64 *Reviste primite*
65 Gheorghe VERGA, *Bacalaureat* (proză)
70 Gruia NOVAC, *Noaptea e un sfetnic...* (XIV)
72 Ștefan AMARIȚEI, *În Televiziune e o lumină splendidă* (teatru)
74 Constantin NOICA, *Autograf tardiv*
Ecouri
76 Vasile DUMITRU, *Calendar (selectiv)*

Alina BUTNARU

GEORGE ENESCU, O REPREZENTARE SCULPTURALĂ APARȚINÂND LUI ION VLAD

George Enescu și **Ion Vlad**, doi coloși ai culturii românești. Muzică și sculptură... Vibrația sunetelor care naște forme fascinante... Enescu – creatorul *„de o absolută originalitate”* (Arthur Honegger) a unei muzici cu un pronunțat caracter popular, Vlad – un *„bun regizor al volumului gigantic și al suprafeței impresioniste”* (Pavel Șușară), amândoi declarând prin artă preocuparea pentru identitatea spiritului românesc. Două personalități inovatoare care s-au stins la Paris, departe de locurile natale, sub semnul neînțelegerii și ignoranței contemporanilor. Au părăsit această lume după o luptă continuă cu prejudecățile, meschinăriile și indiferența față de artă a oamenilor politici aflați în funcții înalte, pentru care primau doar interesele pecuniare. După decenii ce s-au scurs de atunci, perioade în care s-au schimbat guverne, iar la „vremuri noi, au fost oameni noi”, totul a rămas aproape la fel... Mai are rost să ne întrebăm de ce a fost atât de sinuos drumul repatrierii operei sculptorului Ion Vlad, pentru a fi redată spațiului cultural românesc? După zeci de ani de absență din sălile de expoziție din țară, presa scrisă consemnează că lucrările lui Ion Vlad au fost expuse în luna ianuarie a anului 2008, în cadrul expoziției internaționale de sculptură *„Ion Vlad se întorce acasă”*, vernisată în incinta „Primăriei vechi” din Călărași. Susținerea financiară venită din partea omului de afaceri Marian Petre Miluț a făcut posibilă aducerea operelor lui Ion Vlad acolo unde le era locul: acasă. După doi ani de la acest important eveniment – timp în care au fost organizate expoziții cu lucrările sculptorului (peste 30 de lucrări expuse la Galeria „Dialog” din București, iulie – august 2008) având sprijinul reputaților critici de artă Ruxandra Garofeanu și Pavel Șușară, precum și a colecționarilor particulari și Muzeului Național de Artă din București, și la Muzeul Național Cotroceni (martie – aprilie 2009), cu implicarea artistului și muzeografului Felix Lupu – s-a înfăptuit visul de a se înființa la Călărași un Muzeu de artă „Ion Vlad”, reușindu-se astfel statornicirea imaginii artistului în arta contemporană românească.

Scriu potopită fiind de bucuria că în orașul Bârlad există o lucrare ce poartă semnătura sculptorului Ion Vlad (n. 24 mai 1920, Fetești, Ialomița - d. 28 ianuarie 1992, Paris), colegul și prietenul sculptorului bârlădean Marcel Guguianu, amândoi având-l ca mentor pe Cornel Medrea. Poate nu am fi avut-o, dacă nu ar fi fost intervenția maestrului Marcel Guguianu care - în perioada în care s-a realizat și apoi s-a inaugurat statuia (1959) - era responsabil de monumentele de artă, de arhitectură și de proiectele de urbanizare a orașelor Iași și Bârlad. «*Cam în aceeași perioadă, latinistul Gheorghe Neștian, unul dintre mentorii mei, mi-a făcut cadou două volume cu Iliada și Odiseea. Răsfoindu-le, am dat peste o vedere trimisă profesorului, de la Paris, de către George Enescu. Acesta îi scria lui Neștianu următoarele:* ***„Dragă coane Ghiță, abia aștept să mă întorc în grădina aceea în care trilul păsărilor amorțea bubuitul tunului și să mai mângâiem ca odinioară viorile”****, iar mai jos erau două partituri, cu o melodie.* ***„Repetați și când mă voi întoarce, o vom cânta cu lăutarii târgului...”*** *Am citit-o de câteva ori și, deodată, mi-a venit ideea. M-am dus la un fost elev al meu, Neculai Trocan, care acum era șeful Culturii pe oraș. Trocan fusese mecanic*

*de locomotivă, dar era un om dotat cu o inteligență nativă sclipitoare și cu mult respect pentru actul artistic. Am intrat la el în birou (avusesem grijă să scriu un memoriu și să aduc și vederea de la Paris) și i-am propus ca pe un soclu gol din parcul Bârladului (celebra grădină-pădure) să fie amplasată statuia lui George Enescu. Memoriul a fost supus discuției în Comitetul executiv. Am aflat ulterior că cineva s-a ridicat în picioare și-a intrebat cu malițiozitate ce să caute Enescu la Bârlad, dar Trocan i-a răspuns: **„Enescu ar trebui să se afle în fiecare oraș din România”**. Și astfel am reușit să amplasez această statuie, realizată de extraordinarul sculptor Ion Vlad, o capodoperă de nivel european.*», istorisește maestrul Marcel

Statuia lui George Enescu din Grădina publică, Bârlad. Autor ION VLAD

Guguianu (Ziarul „Financiar”, din data de 8 iulie 2005). Acel *cineva*, ca mulții alții de atunci și de acum, nu știa că George Enescu poposise de multe ori în Bârlad în perioada 1917 – 1936, pentru a susține numeroase concerte în scopuri caritabile. Și, mai pierdea din vedere un aspect, acela că George Enescu fusese lansat la Paris, în 1887, de către Principesa Elena Bibescu (n. 1855 – d. 18 octombrie 1902, Iași), în cadrul seratelor muzicale organizate de pianista bârlădeancă, de notorietate europeană. Fiica unionistului Manolache Costache Epureanu - a cărei existență este cunoscută astăzi datorită volumului intitulat „*Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*” (Ed. Vitruviu, București, 2008), rodul a unui sfert de veac de cercetare a reputatului medic și traducător Constantin Dimoftache Zeletin – a întreținut la Paris unul dintre cele mai însemnate saloane frecventat de Anatole France, Robert de Montesquiou, Saint-Saens, Jules Massenet, Claude Debussy, Franz Liszt, Richard Wagner, Vasile Alecsandri, Ion Ghica și George Enescu, și multe alte personalități din lumea literară și a muzicii. Vreme de 15 ani, din 1887 și până în momentul în care principesa a închis ochii pentru totdeauna, George Enescu a fost protejat, sprijinit și încurajat să creeze de către această femeie înzestrată cu o mare sensibilitate artistică. Viața prea scurtă a principesei (la 47 de ani a murit răpusă de cancer la stomac) i-a răpit bucuria de a fi martora apogeului creației muzicale a lui Enescu, momentul de exaltare sufletească rămânând, credem noi, cel al prezenței ei la concertul de debut a lui Enescu, cu opera *Poema română*, pe scena teatrului parizian Chatelet. Ajuns la bătrânețe și încheindu-și cartea „*Amintirile lui George Enescu*”, consemnate de criticul muzical Bernard Gavoty, marele Enescu realizează că nu pomenise numele înflăcăratei sale susținătoare. În acel moment, a venit gestul reparator de a dedica memoriei principesei toate creațiile sale muzicale până la „Oedip”.

Pe acorduri enesciene, părăsim Parisul și revenim în Bârlad... unde pașii localnicilor se îndreaptă adesea spre Grădina publică, această oază de destindere pentru cei osteniți sau pentru cei care vor să-și consume excesul de energie, dar și loc de refugiu pentru îndrăgostiți...

În rondoul din dreptul căruia pornesc alei ce duc spre Teatrul de vară, Grădina zoo, spre zonele împădurite ale grădinii sau spre ieșirea din ea, de șase decenii se înalță opera sculptorului Ion Vlad: statuia celebrului compozitor **George Enescu**. Pe același loc, era amplasat bustul în bronz al omului politic **George D. Palade** (20 ian. 1857, Bârlad - 27 mai 1903, Bârlad), care, după anul 1948, a fost distrus din cauza apartenenței lui George D. Palade la partidul liberal (Mirela Proca, Marcel Proca, *Viața cotidiană în Bârladul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secoului al XX-lea*, Ed. Sfera, Bârlad, 2012).

Interzis de regimul comunist din țara natală, apreciat de francezii care l-au adoptat fără echivoc în anul 1972, Ion Vlad, unul din cei mai mari sculptori români, autor a peste 120 de lucrări de sculptură aflate în țară și zeci de sculpturi răspândite în lume, a fost preocupat de reprezentarea multor personalități, dar mai ales a pictorului Nicolae Grigorescu, poetului Mihai Eminescu și muzicianului George Enescu, având

mai multe variante de abordări pentru ultimele două personalități menționate. Capodopera creației sale, afirmă critica de artă, o constituie statuia lui Mihai Eminescu (2,5 metri înălțime), realizată în bronz, amplasată în inima Parisului, lângă Universitatea Sorbona, inaugurată în luna iunie 1989. Tot într-o zi de iunie, dar cu 30 de ani mai devreme – în 1959 – Bârladul era în sărbătoare. Pe data de 21 iunie 1959, statuia lui George Enescu "*turnată în bronz în atelierele Fondului Plastic din*

Bustul lui George D. Palade, 1936
(fotografie din colecția particulară a Lt. col. (r) Gheorghe Vasiliu)

București" în anul 1958 (Ionel Selbinschi, *Statuia lui George Enescu la Bârlad* în "Bârladul odinioară și astăzi", vol. III, 1984), a fost inaugurată cu mare fast. Orchestra simfonică a Filarmonicii din Iași, recitalurile susținute de violonistul Mihai Constantinescu și mezzosoprana Viorica Cortez au strâns un număr impresionant de bârlădeni, părtași la acest moment omagial adus marelui muzician. Acestui explorator cutezător în ale muzicii, avid de cunoaștere, acestui suflet înzestrat cu o mare sensibilitate artistică i-au fost hărăzite aproape șapte decenii în care, prins în mrejele muzei Calliope, avea să cunoască, după cum mărturisea, "*bucuria efortului și plăcerea de a crea*". O sintagmă valabilă, îndrăznim să spunem, și în privința marelui sculptor Ion Vlad, a cărui creație izvorăște dintr-o muzică a sufletului, plină de forță dar totodată încărcată de grație și sensibilitate. Ca artist de profunzime, Ion Vlad a reușit și în cazul realizării statuii lui Enescu să găsească evocarea cea mai expresivă a personalității muzicianului. Un Enescu pătruns de armonia și luminozitatea muzicii, emanând modestia atât de caracteristică lui, cu vioara în dreptul inimii și rămas într-o veșnică plecăciune în fața publicului. Un creator a cărui muzică a impregnat fiecare celulă născând focul pasiunii în alt creator pentru care "*… sculptura nu este nici o aventură, nici un joc, pentru o estetică destinată a gâdila sensibilitatea unora, este rațiunea mea de a fi! Și-n căutarile intime și profunde, care vin de departe și din profunzime, nu m-am îndepărtat nici o dată de realitate, de OM, de legendele și de miturile sale. Eu sculptez FIINȚE, nu LUCRURI, OBIECTE sau NIMICURI.*" (Ion Vlad)

Dând citire acestor rânduri, sperăm să vă fi deschis acea supapă a sufletului și a minții, pentru a vă lăsa pătrunși de creația artistică a celor două mari personalități declanșatoare de efuziuni spirituale.

Cerului

Mă rog cerului senin
Să-mi ia într-o dimineață
Umbra mea de vis și chin.

Cerule, de mi-o întinde
Pe-a ta necuprinsă față
Și să văd de o cuprinde...

Iar când treaba va fi gata
Să mă culc pe sub verdeață
Stând la lung taifas cu tata...

Asta într-o dimineață!

Gruia Novac

Gruia NOVAC

PROIECT PENTRU BUSTUL NECESAR

Despre sindroame și nu numai

În preajma puținor oameni am trăit senzația stranie a unei afecțiuni care, inundând-mă, n-o mai puteam dirija către o matcă firească, dar, concomitent, și a unei rețineri explicate doar prin teama de a nu deranja sufletul, știind, nu bănuind, că acestora nu le pot fi trebuincioase encomioanele oricât de șlefuite, acestea neputându-le atinge înălțimea.

Între aceștia puțini, unul m-a fulgerat cu adevărat, deși nu știu dacă trebuie să mă gândesc la un bob, măcar, de empatie sau să mă rezum doar la simpatia mea nedisimulată care niciodată nu m-a părăsit: e vorba de Domnul **C. D. ZELETIN**, dăltuit în această formă onomastică pentru cultura română, domnia-sa însuși renunțând la „inflexiunea enclitică grecească”, lepădându-se – la îndemnul lui Victor Eftimiu – de „numele cu iz de cazanie”...

Revista „România literară” de acum o... vreme m-a obligat aproape să mă întorc în timp. La rubrica „Cronica ideilor” (pg.9), redactorul Sorin Lavric (*dafin* în slava v.) publică articolul *Sindromul de „țipenie”*, ale cărui idei îmi sunau foarte cunoscut. De aceea am dat o fugă în anul 1994, pe când eram exaltat vizitiu al noii „cabriolete” cu trăpași din altă generație, dar și editând în condiții grafice rizibile revista „Academia Bârlădeană”, din care scot, acum, pentru cititor, articolul *Proiect pentru bustul necesar*. Două alineate țin să le reamintesc:

„În mediile literare românești, mai întâlnești, din când în când, oameni care par a se excepta de la gălăgia funciarmente caracteristică acestei lumi. D-l C. D. Zeletin (alias dr. Constantin Dimoftache) e, temperamental, acela care trudește permanent, așteptând ca faptele să-l etaleze și evalueze. Așa s-a și întâmplat. Literatura contemporană i-a reținut, în catalogul ei etern, numele, iar în dreptul Lui scrie: poet, eseist, traducător de poezie italiană și franceză. (...)

*Cultura pe care o posedă, modul afectiv-insinuant în care comunică, exprimarea livrescă, dar lipsită de pedanterie, jovialitatea și, nu în ultimul rând, calda tonalitate a vorbirii – **toate** (și încă multe) fac din D-l **C. D. Zeletin** un model. Bârladul îi este dator. Dar dacă găsește și Domnia-Sa vreo clipă în care crede că se poate gândi la noi, îl rugăm s-o folosească.* Academia Bârlădeană *îl așteaptă. Postul de **Președinte de onoare** nu poate fi al altcuiva. (...)”*

Scriam aceste cuvinte în iunie, 1994, **de când e și Președinte de Onoare**.

Și lăsând eu pentru alte ocazii discuțiile privind perspectiva evoluției societății de-acum centenare, am socotit nimerit să evidențiez un adevăr: la distanțe mari în timp, doi oameni se pot întâlni în observări și aprecieri, așa cum „România literară” a demonstrat-o. Înțeleagă fiecare cum poate, dar Sorin Lavric afirmă, inteligent și subtil, că C. D. Zeletin „nu e **emerit**”, „nu e **specialist**”, că „e un **erudit**”, având adică acele trăsături care *„alcătuiesc portretul ideopatic al scriitorului C. D. Zeletin. Un om al cărții suferind pentru cea mai mică greșeală de tipar, (...) un intelectual căruia îi lipsește aerul epuizat pe care îl emană îndeobște scriitorii... emeriți”.*

N-am vrut și nu vreau ca vorbele mele să fie socotite encomion. Eu am dorit doar să observați că D-l C. D. Zeletin, cu fiozionomia inconfundabilă de copil mirat de lumea mereu necunoscută, dar variată și frumoasă, își păstrează nu numai longevitatea observabilă, dar și inteligența mulată pe un optimism debordant.

Asta am spus, sau am lăsat să se înțeleagă, în iunie, 1994, asta am și subliniat în desele mele aprecieri critice la volumele domniei-sale de mai târziu.

Dacă d-l Zeletin, „atunci când nici cărțile și nici florile nu-l mai ajută să scape de urâtul vieții, cade în «sindromul de țipenie»” (Sorin Lavric), îmi constat, cu uimire, mie, sindromul neputinței de a mă ridica la înălțimea cuvintelor pe care distinsul meu prieten le merită cu asupra de măsură.

Așa că, binecuvântată fie clipa dintr-un 13 aprilie a îmbelșugatului an 1935, când *Cineva* a binevoit să-l trimită printre noi pe octogenarul de azi, căruia tămâierile nu numai că nu i-au plăcut, dar pe care „le urăște din toată inima”.

Așadar, nezorit de nimeni, însă hotărât în vrerile mele, simt că ziua constantinească de Mai poartă și clipa în care, din patos și cuget, îi trimit d-lui C. D. Zeletin urarea firească de **La mulți ani**, pentru a fi luați în calcul „nu după număr, ci după valoarea lor”, ori, cum ar spune Cicero: *„Non numero, sed pondere!”*, mai cu seamă că **octoginta** constatată e semn al neepuizării și al curiozității perpetui.

Per fortunas, professor eloquentiae!

21 Mai, 2015
Sf. Împărați

Elisabeta ISANOS

„Răsfoind Dicționarul de la Trévoux, am dat, la litera vecină, peste o plantă numită *moldavique*, în latină *Moldavica*...”

O MOLDAVICĂ LA CURTEA REGELUI SOARE ȘI DOI FRANCEZI ÎN EXIL LA VODĂ CALIMACHI

Obligat să părăsească insula Saint-Pierre, la ordinul comunicat de executorul judecătoresc M. de Graffenried, Jean-Jacques, înnebunit, îi scrie acestuia o scrisoare, și neîndrăznind să ceară ceea ce voia de fapt, să fie lăsat să-și sfârșească zilele acolo, îl roagă să i se-ngăduie să trăiască până la sfârșitul vieții închis într-unul din castelele din ținut, sau în oricare alt loc de pe cuprinsul „statelor” elvețiene, „unde le va plăcea Excelențelor Lor, membri ai guvernului să-i stabilească reședința.”[1] Spera, probabil, ca acest „alt loc” să fie chiar insula Saint-Pierre. În același timp știa că, nu departe, la nordul lacului Bienne, exista castelul Nidau, deci risca să fie închis cu adevărat, și încă la propria lui cerere. Accepta să nu aibă nici pană de scris, nici hârtie, nici comunicare cu lumea din afară, decât în caz de mare nevoie și prin intermediul celor care-l păzeau; voia numai să fie lăsat să se plimbe uneori printr-o grădină. Cu toate astea, a fost izgonit din Elveția. De ce nu i s-a putut îndeplini dorința, pentru care se condamna singur la închisoare? În Franța exista un mandat de arestare pe numele lui, cărțile îi erau arse în întreaga Europă, prin urmare prezența lui, până și în țara natală, devenise indezirabilă. A fost o decizie crudă. I se închisese poarta ultimei grădini unde putea respira liniștit.

Nu aș fi putut niciodată să cer, ca filozoful, să fiu ferecată într-un castel, fără comunicare cu exteriorul și fără unelte de scris. Fără condei și hârtie, până și reveria devine inutilă. Am nevoie de lume, de cei de-afară, de oameni și priveliști. E o hrană fără de care nici mintea, nici trupul nu-mi funcționează cum trebuie.

Dar cum arată, oare, insula-paradis a lui Jean-Jacques? Aproape lipită de țărm, seamănă mai mult cu o peninsulă îngustă, o limbă de pământ, avansând pe întinderea lacului Bienne. Un istm lung și subțire o leagă de pământul ferm, malurile sunt presărate cu mici așezări. Spune filozoful, în „A cincea promenadă”: *„Dintre toate locurile pe unde am stat (și unele erau încântătoare), nici unul nu m-a făcut cu adevărat fericit și nu mi-a lăsat atât de duioase regrete ca insula Saint-Pierre din mijlocul lacului Bienne. Mica insulă, care la Neufchâtel este numită insula La Motte, este puțin cunoscută, chiar și în Elveția. Din câte știu, nici un călător n-o pomenește. Cu toate astea este foarte plăcută și singuratică, pentru fericirea unui om căruia îi place să se izoleze.”* Malurile ei, spune în continuare, sunt mai sălbatice și mai *romantice* (cuvânt nou pe atunci) decât cele ale lacului Geneva, pentru că stâncile și pădurile se-ntind până la marginea apei.

Cei care stau singuri multă vreme și se-nvârt de bună voie sau siliți într-un spațiu restrâns se uită mai atent la amănunte și mai ales la plante. Jean-Jacques, în împrejurimile Parisului, unde se ducea ca să scape de lume, a întâlnit *le mouron-des-champs, Stelaria media*, scânteiuța, cum îi spune la noi, *le cerfeuil, Anthriscus cerefolium*, în românește purtând nume nostime: hasmațuchi sau pătrunjel creț. A mai cules *la bourache, Borrago officinalis*, limba-mielului, și *le seneçon, Senecio vulgaris*, cruciuliță sau bătătarnică, numită în altă variantă *Senecio sarracenicus, seneçon des sarrasins,* ceea ce ar putea să se traducă prin cruciulița sarazinilor. Fabre d’Églantine, poet cu

nume delicat de floare, inventatorul calendarului republican, ghilotinat pe eșafodul Revoluției franceze, a numit două zile, a optsprezecea din luna Ventôse și a nouăsprezecea din aceeași lună, *le jour du mouron* și *le jour du cerfeuil*, adică ziua scânteiuței și ziua hasmațuchiului.

Jean-Jacques, mizantropul, a refuzat să viziteze *le Pays d'Astrée*, Ținutul Astreei din romanul lui Honoré d'Urfé, deoarece auzise că acolo erau multe fierării. Nu înțeleg ce l-a speriat pe Jean-Jacques, îl înăbușea fumul câtorva hornuri? Sau ideea că acolo mai erau și oameni, nu numai flori și păduri?

La fel de sperios era și în Elveția, pe muntele Robaila, unde, pierdut într-un desiș sălbatic, se simțea un Columb în pădurea virgină, ca să descopere curând, spre dezamăgirea lui, că se afla la câțiva pași de un atelier de făcut ciorapi, ascuns într-o vâlcea din spatele pădurii.[2] A cules acolo *la dentaire heptaphilla* sau cardamina, cu flori albe ori albăstrii spre mov, din care nu-mi amintesc să fi zărit pe la noi A găsit și ciclamă, *Cyclamen*, pe care n-am văzut-o în sălbăticie, ci numai în ghivece, ca plantă decorativă, și *Neottia Nidus avis*, căruia noi îi spunem „rodul pământului", pentru că vestește rodnicia fiecărui an.

„Rodul pământului" mi s-a părut că seamănă cu o ciupercă, prin tulpina groasă, având în vârf mai multe rânduri de boabe, așezate pe culori, de la alb-gălbui la portocaliu intens; fiecare rând reprezintă viitorul rod, orz, grâu, porumb, cu cât mai mare și mai frumos colorat, cu atât mai bogată respectiva recoltă. Dicționarul de la Trévoux[3] îl descrie însă altfel: „plantă cu două sau trei tije, înalte de un picior și jumătate, albe, acoperite de frunze scobite, lucioase", „aproape de forma unei inimi"; florilor, așezate în vârfurile tijelor și compuse fiecare din șase frunzulițe palide, le urmează fructele în formă de turnulețe, cu semințe asemănătoare cu rumegușul de lemn; rădăcina e compusă din fibre groase, suculente, încâlcite, semănând oarecum cu un cuib de pasăre..." Nici o aluzie la prevestirea recoltei.

Răsfoind Dicționarul de la Trévoux, am dat, la litera vecină, peste o plantă numită *moldavique*, în latină *Moldavica*, cu flori albastre sau albe, despicate ca niște boturi deschise, o variantă cu gust și parfum mai puțin plăcute decât ale melisei obișnuite, dar cu efecte mai puternice. Frunzele, spune Dicționarul, seamănă cu ale plantei *Betonica officinalis*, în franceză *la bétoine*, despre care aflu că e numită în românește vindecea, vindecuță sau iarba-tâlharului.

Evident, moldavica era botezată așa de străini, pentru a a-și procura această variantă a plantei, și asta într-o vreme când prea puțini știau că există în Europa o provincie numită Moldova. Cred că planta le era foarte trebuincioasă, de vreme ce au ținut să-i dea acest nume special. Moldavica este descrisă amănunțit: tija pătrată, roșcată, cu multe ramificații, frunzele cu margini dantelate, dispuse câte trei pe o codiță, semințe lungi, negre, închise într-o capsulă.

Ceva mai jos, apare în Dicționar și cuvântul *Moldavie*, cu explicația: numele unei provincii care se mai cheamă și Valahia Mare, Valahia orientală sau inferioară, *Valachia Major, orientalis et inferior*, o regiune a Turciei, aflată în Europa, iar dedesubt numele unui burg din acest ținut, *Moldawa* sau *Moldadania*, după râul pe care se află, la patru leghe spre apus de *Soczowa*. Acest râu din Turcia, se mai spune în Dicționar, izvorăște din Transilvania, și se varsă în *Seret*, la Targorod. Am aflat că Targorodul este identificat de unii cu orașul Roman din zilele nostre. Dar *Soczowa*? E Suceava, târgul în apropierea căruia se așezaseră strămoșii bunicii mele paterne, Natalia Motrici, veniți de dincolo de munți, din Maramureș, de pe muntele Toroioaga, tocmai în vremea când apărea la Paris această ediție, augmentată și îmbunătățită, a Dicționarului de la Trévoux, coincidență plăcută și rodnică pentru reveriile mele. Francezii, și numai ei, credeau că aici era pământ turcesc, deși Moldova nu a aparținut niciodată Turciei, ci se încadra, după dreptul islamic, în așa-numită Casă a Păcii sau a Pactului, nefiind cucerită cu sabia, nici islamizată, doar tributară, însă autonomă în mare măsură față de Înalta Poartă, fără a fi inclusă în Imperiul Otoman.

Până și faimoasa Enciclopedie[4], zisă „a lui Diderot și D'Alembert", vorbește pe larg despre moldavică. Și ce majestuos portret i se face: *„...buza superioară este puțin curbată în boltă și despicată în două gâturi cu franjuri. Caliciul este în formă de tub și despărțit în două buze adesea inegale. Și în fundul acestui caliciu se înalță un pistil, prins ca un cui în partea posterioară a florii; acest pistil este însoțit de patru embrioni, care devin cu timpul tot atâtea semințe prelungi, închise în capsula care a fost odată caliciul florii."* Buza florii este „curbată în boltă", caliciul „se înalță", ca o coloană antică! Varianta numită *Moldavica americana*, spune aceeași Enciclopedie, se cheamă în engleză *the balm of gilead*, balsamul din Galaad sau Galahad, fie după ținutul din Iordania de azi, de unde, după Biblie, ar fi fost adusă cu caravana în Egipt, fie după localitatea canadiană cu acest

nume.

Căutând în continuare, găsesc moldavica și în *Traité de botanique et de science médicale* de Antoine Gouan, profesor la Montpellier, carte imprimată în 1804[5]. Aici apare și sub numele de *Dracocephalum, mélisse de moldavie,* și se spune că are miros de camfor și puternice virtuți balsamice, mai tari decât rozmarinul, pelinul și *le marun*, despre care nu am reușit să aflu decât o posibilă origine libaneză a numelui. Și *Dictionnaire des Jardiniers et des Cultivateurs* de Philippe Miller, tradus din engleză, ediție apărută la Bruxelles în 1787, spune că *Dracocephalum moldavica,* originar din Moldova, are două subspecii siberiene și una din Insulele Canare, care nu rezistă la ger. Așadar, pentru francezi, probabil și pentru alții, moldavica, atât de necesară confortului lor, venea din țara lui Ștefan cel Mare.

Poate că francezii, și nu numai ei, se tratau cu moldavică încă din vremurile vechi? *Charlemagne*, Carol cel Mare, o recomanda supușilor, ca s-o cultive în grădini. A devenit celebră în secolul al XVII-lea, când călugării carmeliți au făcut faimoasa *eau de mélisse*, apa de melisă, care le făcea bine doamnelor de la curtea Regelui Soare când aveau crize de nervi. Se pare că și cardinalul Richelieu ținea la îndemână un flacon, pentru a-și trata migrenele. Pe românește, planta se cheamă roiniță sau busuiocul stupilor, pentru că atrage albinele, dar i se mai spune și mătăciune moldovenească sau melisă românească[6]; am văzut și am cules de multe ori, de frumusețe ori pentru parfumul acrișor-amărui, fără să-i cunosc virtuțile. Ar fi interesant de știut cine a făcut cunoscută în Franța varianta moldavică, preferată pentru puterea ei, mai mare decât a altor melise.

Se poate bănui că moldavica s-a răspândit în Franța prin Imperiul Romano-German, cu care și Moldova, și Regatul francez se învecinau. Dar nici în Moldova nu era nativă, ci adusă din Orient, pentru a fi cultivată în grădinile de leacuri. Aici a apărut o variantă nouă, mai puternică în esență, încât calitatea ei deosebită a făcut-o celebră pe vremea doamnelor nervoase de la curtea regală franceză.

Cei vechi se foloseau uneori de leacuri incredibile. O practică, folosită și în timpul Războiului de Treizeci de Ani, însă cu origini îndepărtate în timp, *tratarea rănilor de la distanță*, m-a făcut să mă gândesc la viața aparte a sângelui, ca entitate independentă de trup. „Praful sau unsoarea de simpatie", nu pe rană se aplica, ci pe tăișul însângerat al armei care o provocase, ori pe bandajul impregnat cu sângele celui rănit, aflat și la două sute de leghe ori și mai departe de locul unde i se făcea tratamentul. Secretarul ducelui de Buckingham, intervenind între doi dueliști, se alesese cu mâna tăiată până la os. Doctorul i-a cerut ceva îmbibat cu sângele lui, rănitul i-a dat jartiera cu care-și legase rana. Bandajul a fost înmuiat într-o soluție de vitriol dizolvată în apă, și imediat durerile au dispărut, rănitul a simțit „o răcoare plăcută", ca și cum i s-ar fi pus pe rană un prosop ud. Într-o carte care a avut douăzeci de reeditări până la sfârșitul secolului al XVII-lea, doctorul, Kenelm Dighby, explica astfel fenomenul: *„...atomii de lumină au purtat spiritele sângelui, curentul de atomi ai sângelui din jartieră, degajați încetișor la căldura șemineului. Mâna rănită răspândea o căldură care atrăgea aerul din preajmă, dând naștere unui curent de aer înspre rana inflamată. Odată cu acest aer veneau și atomii de sânge, amestecați cu cei de vitriol. Atomii de sânge își regăseau locul de unde plecaseră și se fixau iar acolo, în timp ce aerul trecea mai departe. Spiritele vitriolice unite cu atomii sângelui se instalau astfel în toate cotloanele rănii, pentru a o vindeca pe nesimțite."*[7]

Așadar, tratarea rănii se făcea printr-o serie de mișcări și de ciocniri ale atomilor, iar sângele revenea în rana de unde cursese! Alți specialiști încercau să explice efectul prin „simpatia naturii", o putere de atracție provocată de aștri, abătută pe rană prin mijlocirea aerului, s-a unit cu ea și „lucrarea spirituală" și-a făcut efectul. Savanții vechi mai credeau că există un spirit al lumii, o simpatie care le așează pe toate la locul lor, că lumea este *cosmos*, rânduială în care toate părțile se leagă.

Oricum ar fi explicat fenomenele, cei vechi erau convinși că există o armonie, sub influența astrelor sau a magnetismului din univers, întronată de un spirit de origine divină. În secolul al XVII-lea, Annibal Barlet, alchimist care încă nu era chimist, își intitula lucrarea din 1653: *„Le vray et méthodique cours de la physique résolutive vulgairement dite chimie/.../pour connoistre la theotecnique ergocosmique, c'est à dire l'Art de Dieu en l'ouvrage de l'Univers..."*[8] („Adevăratul și metodicul curs de fizică rezolutivă numită popular chimie/.../pentru a cunoaște teotehnica ergocosmică, adică Arta lui Dumnezeu în lucrarea Universului...").

După „simpatia universală" a venit moda magnetismului, și el vindecător, definit ca „tendință a unor lucruri de a se uni pentru a realiza perfecțiunea". Un fluid pătrunzător umple universul, intermediar între noi, pământ și aștri. Orice om este capabil să-și vindece

aproapele, prin magnetismul său propriu. De ce să pretindă regele că numai el poate lecui printr-o atingere cu mâna? Mugurii lui „Liberté, Égalité, Fraternité” începuseră să miște într-o teorie lesne de verificat prin realitatea atracției universale: pe toți ne trage la sânul lui pământul, fie că suntem regi sau cerșetori. Dulce, blând preludiu la ghilotină!

Era vremea doctorului Franz Anton Mesmer. Cu puțin înainte de Revoluția Franceză, se practica următoarea terapie: pacienții, legați cu o funie, stăteau în jurul unui hârdău din lemn de stejar, acoperit cu un capac străpuns de găuri prin care ieșeau tije metalice, puse în contact cu partea bolnavă a fiecăruia. În fundul vasului, pe un strat de sticlă pisată și de pilitură de fier, erau sticle pline, simetric așezate, cu gurile spre centru ori spre margine. Doctorul Mesmer, într-un veșmânt de mătase lila, cânta la pian, iar tinerii și frumoșii lui asistenți atingeau cu o baghetă de fier părțile suferinde ale pacienților, cuprinși uneori, mai ales femeile, de „crize magnetice”, cu convulsii, râsete isterice și leșinuri.[9]

Simpatia universală, magnetismul, mai târziu electricitatea, toate erau puteri ale invizibilului de care-i plin universul. Annibal Barlet spune în prefață: *„E un adevăr cunoscut de lume că binele propriu este difuz sau extensibil. Dar Avariția zilnică a oamenilor i se opune, strângându-l din toate părțile pentru a-l face din comun - particular și aparținând unei singure persoane, Cruzime mai mult decât brutală și hoție criminală, care ne-a atras, după ura celor buni, mânia extremă a Divinității, ale cărei efecte aici pe pământ sunt războaiele populare, certurile casnice, furtul, violul și omuciderea.”*

În Franța Regelui Soare, mai existau, pe lângă „apa de melisă”, și „apa de înger”, „apa de împușcătură” (*l’eau d’arquebusade*), utilizată mai întâi pe câmpurile de luptă, prezentă și azi în reclame pe internet, „apa echinocțiilor”, din roua căzută în aceste momente ale anului, „apa imperială”, „apa reginei maghiare” și așa mai departe, cele mai multe fiind infuzii de plante. Apăreau, desigur, ca și acum, contrafaceri; în Suplimentul din 1752 la Dicționarul de la Trévoux[10] se spunea răspicat: „Singura apă de melisă veritabilă este aceea vândută de Carmeliții Desculți”.

Joseph Pitton de Tournefort, un botanist care călătorise prin Levant trimis de Ludovic al XIV-lea, identifica vreo zece variante de moldavică, distinse după forma frunzei, după mărimea și culoarea florilor. Printre ele și varianta cu nume curios: moldavica de America, cu parfum puternic, de fapt aceeași care se mai numea și melisa de Canare. Dar mai erau și moldavica din Creta, și câteva moldavice orientale.

O observare atât de amănunțită a soiurilor nu putea face savantul Pitton de Tournefort decât având planta la îndemână, în ierbare sau în grădini, și privind-o cu o atenție specială. În schimb, țara de baștină a moldavicei era un pământ rămas, în mare parte, *terra quasi incognita*. În regiunea plasată de geografi în Turcia, un râu, Alautus, izvora din munții *Krapacs* și se vărsa în Dunăre între Widdin și Nicopolis, *Ias* sau *Iassy*, capitala Moldovei, era situat pe *Pruth*, râu care pornea tot din munții Krapacs și se unea cu Dunărea aproape de Axiopolis, de fapt o cetate antică, de mult în ruină, fondată de regele trac Lisimach și reconstruită de Constantin cel Mare.

Și totuși savanții de la Trévoux, în cea mai mare parte călugări iezuiți, ar fi putut să știe mai multe despre țara moldavicei, dacă nu altfel, măcar prin mijlocirea relațiilor comerciale din zonă. Trévoux aparținea, în secolul al XIV-lea, familiei Bourbon, iar Ludovic al XIV-lea i l-a dat fiului său făcut cu doamna de Montespan, Louis Auguste de Bourbon, devenit în 1681 prince de Dombes. Atunci a înflorit orașul, iar Regele Soare, voind să combată spiritul jansenist susținut de o revistă care avea deja privilegiul său, i-a transmis fiului sarcina de a crea la Trévoux o publicație care să polemizeze cu Boileau, cu Voltaire și cu enciclopediștii. Orașul de pe Saône, localitate de graniță cu Sfântul Imperiu, capitală a unui principat independent până în 1762, când devine simplă comună sediu de canton, era, așadar, în secolele XVII și XVIII, un centru intelectual puternic și înfloritor.[11] Barthélémy Bacheville, fost militar în serviciul lui Napoleon, așternându-și pe hârtie memoriile[12], își descrie astfel orașul natal: *„Pe malul stâng al Saônei, cu câteva leghe înainte de Lyon, se înalță în amfiteatru, cocoțat pe reversul unei coline acoperite de podgorii, un mic oraș, aproape în întregime modest construit și pavat cu pietre ascuțite care rănesc picioarele, însă de unde te poți bucura de cea mai frumoasă priveliște din Franța./.../O mulțime de bărci, unele ducând în Sud grânele din Bourgogne și lemnul din Bresse, altele aducând în Nord măslinele, săpunurile, rachiurile din Provence și bumbacul din Levant, se încrucișează pe Saône, al cărei curs udă câmpii vaste, încoronate de coastele fertile din Beaujolais. Mont d’Or, Polémieux, Limoney, Tarare, Chessy-aux-Mines-de-Cuivre, munții din Auvergne, care ating orizontul, închid într-o*

dublă centură tabloul imens, a cărui vedere nu e niciodată obositoare, pentru că ochii găsesc mereu ceva pe care să se odihnească."

Nici împrejurimile orașului nu erau mai prejos pe vremea lui Barthélémy: satele, numai privindu-le îți dădeai seama că erau locuite de oameni fericiți, castelele de pe culmi nu mai aveau puterea de a-i împila pe cei mulți; regiunea era străbătută de vânători ageri, călători grăbiți, turme, trăsuri... Bărcile acostau pline de pasageri, pestriți ca îmbrăcăminte, accent și moravuri, care se opreau pe la hanuri unde erau serviți de fete drăguțe; iar seara câmpia se umplea de pescari căutându-și momelile la lumina făcliilor, în timp ce pe dealuri se aprindeau focuri de buruieni, cu a căror cenușă aveau să fie îngrășate ogoarele. Cum să nu-ți fie dor, când ești născut într-un asemenea loc, și mai ales când întoarcerea devine imposibilă? În cartea lui, de vânzare la „galeria de lemn de la Palatul Regal", în librăria „La Naufragiatul de pe Meduza", aluzie la tragedia marină petrecută nu demult, Barthélémy povestește aventurile prin care trecuseră el și fratele lui, după Waterloo, când veniseră acasă, convinși că nimeni nu va avea ce să le reproșeze, de vreme ce, servind sub ordinele Împăratului, își făcuseră doar datoria.

În 1815, se întorseseră la Trévoux, dornici să-și ducă acolo viața civilă, fără a bănui că tocmai în regiunea natală îi pândea dușmănia. Se duseseră într-o localitate vecină, Francheville, de partea cealaltă a Saônei, unde Barthélémy moștenise jumătate dintr-o casă. Când mai mulți localnici, adunați în cafeneaua lui Gialle, i-au văzut trecând, unul a zis: „Uite-i pe bandiții ăștia doi, dar n-au să mai ajungă în seara asta înapoi la Trévoux!". Cineva a dat fuga să-l anunțe pe subprefect, la cafenea au sosit comisarul de poliție și plutonierul, care s-a lăudat că-i va prinde, morți sau vii. Când frații Bacheville au apărut din nou pe străzi, pe la patru după-amiază, mergând ca la plimbare, poliția a încercat să-i aresteze, ei s-au opus, pentru că nu li s-a prezentat un ordin scris. Comisarul, plutonierul și preotul Bougy alergară atunci să alerteze orașul, chemând la arme jandarmii și vânătorii din Pirinei, de parcă l-ar fi avut de înfruntat pe Napoleon însuși cu întreaga lui armată.[13] Frații au reușit să scape, după un schimb de focuri în portul Franc, și în scurt timp își părăsiră pe ascuns, ca niște proscriși, orașul natal.

Frații Bascheville și-au început peregrinările prin Europa și prin Orient, cu pașapoarte false, mereu urmăriți, cu teama că vor fi prinși și duși înapoi în Franța, unde Antoine era condamnat la închisoare, iar Barthélémy la pedeapsa cu moartea. După un periplu prin Elveția, München, Dresda, Breslau, Varșovia, pretutindeni arestați, interogați și chiar torturați ca să-și mărturisească adevăratul scop al călătoriei, au ajuns în Cracovia, mica republică rămasă „liberă" după împărțirea Poloniei în 1815, dar pusă sub tutela Rusiei, a Prusiei și a Imperiului Austriac. După ce pretutindeni fuseseră urmăriți de poliție și somați să părăsească teritoriul în termen de câteva zile, aici au putut să respire, bucurându-se de protecția și ajutorul unei contese. Când Antoine a profitat de invitația de a-l însoți pe fiul contesei într-o călătorie la Odesa, Barthélémy l-a așteptat neliniștit, întrebându-se cum va reuși fratele lui să scape de „briganzi" în ținuturi atât de sălbatice, prin „pădurile pustii din preajma fluviului Boristhene". La întoarcere, Antoine a adus vestea că în Moldova avea să se înființeze un corp de infanterie *„à l'européenne"*, instruit europenește, care urma să fie comandat de generalul Savary Anne-Jean-Marie-René, fost om de încredere al lui Napoleon și, timp de câțiva ani, ministrul lui de poliție, care se exilase în Imperiul Otoman. Nu le-a trebuit mult fraților Bacheville ca să vadă în fața ochilor mirajul glorioasei armate, refăcută și gata de luptă, siguri că vor fi și ei folosiți de general pentru instruirea trupelor. Așadar, contralovitura lui Napoleon, revenirea lui pe pământul francez, părea că va porni din această țară măruntă, Moldova, pe care nu știu câtă lume din Apus o cunoștea.

În trăsura unei baronese franceze, și ea în exil, frații au pornit la drum, dar când să intre în capitala Galiției, au fost opriți la porți, percheziționați, puși sub escortă și somați să părăsească în șase zile statele Imperiului Austriac. Semnalmentele lor erau afișate pe ușile tuturor bisericilor, iar în locurile unde se opreau, lumea se aduna, curioasă cum arată francezii în carne și oase. În fine, urmând malul drept al Prutului, au ajuns în Moldova, care s-a dovedit ospitalieră; vodă Scarlat Calimachi a cerut avizul Înaltei Porți, și turcii au răspuns: „Dacă sunt supuși răi, gonește-i, dacă sunt oameni de treabă, dă-le adăpost, oricare le-ar fi opiniile politice."

Trezirea din visul moldav a venit repede: nici pomeneală în Moldova de trupe adunate pentru revanșa napoleoniană, și nici de generalul Savary, care se afla de fapt în altă parte. Frații s-au gândit să emigreze în America, în Texas ori în Argentina, unde ar fi putut să se înroleze în trupele lui Bolivar, însă destinul voia să-i despartă și să-i poarte prin alte locuri. Barthélémy va

rătăci prin Constantinopol, prin Smyrna, va sta un timp în insula grecească Naxos, unde va învăța cum să prepare „apa odaliscelor”, va ajunge la Atena, apoi la Janina, îl va sluji pe fiorosul pașă Ali, și în cele din urmă va fugi în Italia, așteptând ca situația lui în Franța să se îmblânzească. Antoine, rămas inițial în Moldova, a fost nevoit să plece și el în Orient, și avea să moară de ciumă la Mascat, în sultanatul Oman.

Nu numai Insulele Canare, Insulele Fericiților, erau considerate capătul lumii, unde se refugiau, pentru odihnă desăvârșită, sufletele după moarte, și Moldova, în timpurile străvechi, era dincolo de limitele lumii cunoscute. Aici locuiau hiperboreii și sufletele nemuritoare, într-un fel de Câmpii Elizee, pământ pustiu și infinit. Pentru greci, „Okeanos” era regiunea Dunării de Jos, cu întregul bazin al Mării Negre, poate ca o amintire a imenselor întinderi marine care existau aici în vremurile vechi; dovadă: în malurile râpelor, pot fi văzute și azi cochilii fragile de scoici. *„Grecii din timpurile lui Homer*, spune Nicolae Densușianu, *nu cunoșteau marea esternă, pe care noi o numim astăzi Ocean. Ei nu străbătuse în acele timpuri către apus nici chiar întreaga Mare Mediterană. Iar în ce privește părțile de nord ale Europei, noțiunile lor geografice nu se estinseseră în această epocă mai departe de Marea Neagră și de Dunărea de Jos.”*[14] Iar Strabo, citat de Densușianu, spune că în vremea Argonauților, marea, numită și Pontul Euxin, era considerată ca un alt Ocean, și *„cine naviga în Marea Neagră se considera că a călătorit tot așa departe de lumea locuită, ca și când s-ar fi dus dincolo de Columnele lui Hercule...”*

Pe această *Terra Incognita* de la nord de Dunăre existau, până nu demult, semne care marcau drumuri prin singurătate. Pietrele mari, considerate sfinte, numite în latinește *„termini”*, marcau prin șirul lor o cale care traversa Basarabia, pe la sud de Chișinău, pe lângă Buc, apoi prin codrii Caprianei, mergând neîntrerupt prin păduri, peste bălți și prin râpi, până dincolo de Nistru. Pe vremea lui Dimitrie Cantemir încă puteau fi văzute aceste s*eries maximorum lapidum*, dar și Costache Conachi le-a descris, mai târziu. Azi, nu mai există nici una. Cu timpul, țăranii le-au dezgropat și le-au folosit în gospodăriile lor, cu toate că le considerau de origine fantastică: un baraj făcut de zmei, ca să zăgăzuiască râul Buc. Herodot le menționează drept Căile Sacre de la nordul Mării Negre, iar un latin povestește că Alexandru cel Mare, în lupta cu sciții de la râul Tanais, a trecut fugărindu-și dușmanul, dincolo de *Termini Liberi Patris*, Stâlpii lui Liber Pater, un zeu străvechi al latinilor, adorat, alături de soția sa, Libera, drept ocrotitor al viței de vie și asimilat mai târziu cu Bachus. *Termini* erau totuși anteriori sosirii lui Liber Pater în sudul Basarabiei, ridicați într-o epocă mai veche, înainte să fi umblat pe-aici soldații romani, care l-au adus în Dacia. Poate că oștenii legiunilor, descoperindu-i, i-au atribuit megaliții acestui zeu, atât de respectat și de popular încât unii suverani, ca Marc-Antoniu, de pildă, sau ca împăratul Heliogabal, au vrut să fie onorați sub numele de Liber? Stâlpii lui Liber Pater trasau, poate, limita dintre Europa și Asia. O cale *per deserta* care le arăta negustorilor și călătorilor drumul către și dinspre profunzimile Orientului.

Note:

1. J.-J. Rousseau, Correspondance générale, Tome XIV, citat de Henri Roddier, îngrijitorul ediției, în „Les Rêveries du promeneur solitaire”, Classiques Garnier. Éditions Garnier Frères, 1960.
2. „Les Rêveries du promeneur solitaire”, Classiques Garnier. Éditions Garnier Frères, Paris, 1960.
3. Dictionnaire universel français et latin, vulgairement appelé Dictionnaire de Trévoux... MDCCLXXI, Paris (1771).
4. Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers (1751-1772).
5. „Traité de botanique et de matière médicale” par Antoine Gouan. Montpellier, An XII – 1804.
6. Pentru denumirile româneşti ale plantelor, o sursă generoasă au fost paginile de specialitate de pe internet, şi mai ales Wikipedia.
7. Kenelm Dighby, „Discours touchant la guérison des Playes par la poudre de sympathie”, 1658.
8. „Le Vray et méthodique cours de la physique résolutive vulgairement dite chimie/.../c’est-à-dire l’Art de Dieu en l’ouvrage de l’Univers”, par Annibal Barlet... Paris, 1653.
9. site-ul Science...& pseudo-sciences, „Mesmer et le magnétisme animal”, par Michel Rouzé – SPS no. 300, avril 2012.
10. Supplément au Dictionnaire universel françois et latin, vulgairement appelé Dictionnaire de Trévoux. Tome premier. À Nancy MDCCLII [1752].
11. Jean Michel Cantacuzène, „Quand la Moldavie servait d’asile politique aux frères Bacheville, ex-officiers de Napoleon”, în Biblos 17-18 2006, Miscellanea.
12. „Voyages des frères Bacheville, capitaines de l’ex-garde, chevaliers de la Légions d’Honneur, en Europe et en Asie, après leur condamnation par la cour prévôtale du Rhône, en 1816”. Paris, chez le Capitaine Bacheville, Palais-Royal, no. 82 ; Corréard, Libraire, au Naufragé de la Méduse, galerie de bois du Palais Royal ; Ponthieu, Libraire, même galerie. 1822, Imprimerie de David.
13. După declarația unui martor, Gialle fiul, aflată la dosarul „ afacerii Bacheville”, în anexa volumului „Les Voyages des frères Bacheville...”, Paris, 1822.
14. Nicolae Densușianu. „Dacia preistorică”. București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1913.

✍ Ion POPESCU-SIRETEANU

„Mai nerușinată justificare nici că se putea...”

I. Anton Rațiu, *Românii de la est de Bug*

Cu acest titlu, a apărut la Editura Fundației Culturale Române, București, 1994, un volum care cuprinde cercetări etnosociologice și folclor, cu o prefață de academician Vladimir Trebici (1916-1999), intitulată **Cuvânt despre neuitare**. Această prefață cuprinde, mai cu seamă, date biografice privitoare la Anton Golopenția (1905-1951), mare cărturar, specialist în sociologie și statistică, elev al lui Dimitrie Gusti, mort în închisoarea de la Jilava. Vladimir Trebici spune că „printre cauzele posibile ale arestării acestuia în ianuarie 1950 sunt și cercetările sale în regiunile amintite (de peste Bug, în 1941-1944), activitatea sa la Conferința de Pace de la Paris, colaborarea cu Lucrețiu Pătrășcanu”. Peste ani, despre moartea lui Golopenția, organizația Partidului Comunist Român (PCR) de la Direcția Centrală de Statistică a prezentat un document în care se spunea că Anton Golopenția era cu totul nevinovat, arestarea sa fiind o eroare, iar pierderea acstui mare învățat a fost considerată ireparabilă.

Anton Rațiu, colaborator apropiat al lui Anton Golopenția, într-o amplă introducere la această carte a sa (p. 9-64) prezintă importante informații în legătură cu cercetarea făcută de el între anii 1942-1944, la est de Bug, „în comunitățile românești-moldovenești răzlețite și izolate în uriașa masă de slavi, din spațiul Ucrainei de Sud, de la est de Bug, până în Caucaz și bazinul carbonifer al Dombasului”(p. 9). Este vorba de românii colonizați de Împărăteasa Ecaterina a II-a a Rusiei, care și-au păstrat nealterată spiritualitatea ancestrală, ce se identifică cu cea a românilor din țara de origine”(p. 9). După revenirea la București, Anton Rațiu voia să redacteze, în colaborare cu un coleg, o monografie. Dar este arestat cu grupul Lucrețiu Pătrășcanu. La întoarcere, în 1954, și-a regăsit culegerile de materiale din Ucraina și le-a publicat, cum se vede, în 1994, la Fundația Culturală Română. Autorul prezintă și un **Tabel onomastic** (p. 65-70) cu nume de români din 25 de localități cercetate. Din aceste liste, pe sate, vom reține câteva nume de familie din primele două localități: Băluță, Cheptea, Chilug, Ciobanca, Ciobanu, Ciocan, Cornea, Dorul, Furtună, Gâlcă, Iliaș, Lăpușneanu, Mălai, Munteanu, Orhei, Popescu, Străinu, Talpă, Țurcan, Vâtâșan (din Constantinovca); Arcuș, Arnăut, Barbănouă, Bâtcă, Bulhaie, Burlac, Cotruș, Furdui, Lupașcu, Mămăligă, Mustață, Niculiță, Rotaru, Străjilă, Tălmaci, Timil, Turtă, Vârlan, Veveriță (din Alexandrovca).

Folclorul cules din șase județe cuprinde descântece, colinde, cântece de nuntă (conăcăria, iertăciunea, urarea colacilor), un plugușor, starostia, cununia, Brâul, cântece de la mocanii din Crimeea.

Această modestă culegere de folclor reprezintă o selecție pe care autorul a făcut-o din textele înregistrate de el și reprezintă o dovadă a puternicei rezistențe a elementului românesc transplantat într-o regiune ucrainofonă.

II. Vasile Diacon, *Reîntregirea. Basarabia, Bucovina și Insula Șerpilor în dezbateri ale Parlamentului României*

Fost deputat în primul Parlament al României (1990-1992), într-o perioadă foarte frământată de numeroase aspecte ale vieții politice, ieșeanul **Vasile Diacon**, filolog și jurist, s-a decis să adune într-o carte o parte dintre dezbaterile din înaltul For și să le pună, astfel, la dispoziția cititorului. Tema acestor dezbateri parlamentare o reprezintă reîntregirea țării cu teritoriile românești răpite de către Uniunea Sovietică în 1940 și 1944, Basarabia, nordul Bucovinei, ținutul Herței, la care se adaugă Maramureșul de la nord de Tisa și Insula Șerpilor, - aceasta din urmă luată României în alte împrejurări.

După o **Prefață** semnată de cunoscutul istoric Gheorghe Buzatu, autorul prezintă o amplă introducere intitulată **Basarabia, Bucovina și Insula Șerpilor** – **excurs istoric** p. 9-152 , urmată de note la prima ediție din 1992 și la a doua ediție, **Discursuri, intervenții, acte ale Parlamentului României** - , „centrul de greutate al volumului", cum a fost numită această parte de către Gh. Buzatu. Celelalte pagini țin de partea tehnică a alcătuirii unui volum de acest fel, cu precizarea că scurtul capitol **Note biografice** p. 407-424 prezintă date sumare despre membrii Parlamentului, care au luat parte la discuții.

În mai multe rânduri Rusia promitea păstrarea independenței Moldovei. Astfel, într-un tratat încheiat în 1656 de domnitorul Gheorghe Ștefan cu țarul Alexei Mihailovici, „Rusia se obliga să respecte independența și integritatea Moldovei, iar cetățile situate de-a lungul Nistrului erau considerate ca fiind ale Moldovei". Și țarul Petru I se obliga să recunoască integritatea Moldovei în frontierele menționate în tratatul încheiat la Luțk, în 2 aprilie 1711.

Vasile Diacon vorbește chiar la început despre „neamuri hrăpărețe, unul dintre ele fiind cel al rușilor" (p. 9), despre „pericolul rus" (p. 13). Politica perfidă a Rusiei era binecunoscută (p. 13-14). Prin pacea de la Adrianopole,1829, țarul Nicolae I mută frontiera Rusiei pe Brațul Sf. Gheorghe, răpind Delta Dunării și Insula Șerpilor.

Nerușinarea rusească a continuat. La 26-27 iunie 1940 , în Nota ultimativă, în legătură cu nordul Bucovinei, se spunea „transmiterea părții de nord a Bucovinei către URSS ar putea reprezenta, e drept, că numai într-o măsură neînsemnată, un mijloc de despăgubire a acelei mari pierderi care a fost pricinuită URSS și populațiunei Basarabiei prin dominația de 22 de ani a României în Basarabia".

V. Diacon comentează această motivație doar prin cuvintele „Mai nerușinată justificare nici că se putea"(p. 23-24). La 28 iunie 1940, rușii anexează la URSS și ținutul Herței, în total fiind ocupată suprafața de 50.762 km și aproape patru milioane de locuitori, majoritatea fiind români.

La 4 febr. 1948, URSS își anexează și Insula Șerpilor (vezi p. 32 și urm.).Astăzi această insulă este în componența Ucrainei.

Un rău imens l-a făcut României fostul președinte Emil Constantinescu și fostul său ministru de externe, Adrian Severin. Juristul Vasile Diacon ne spune că „Există posibilitatea ca la expirarea actualului Tratat, guvernul care va gestiona politica externă a României, ... să refuze prelungirea unui asemenea act trădător și să-l denunțe ca neavenit" (p. 46).

Despre trădarea lui Emil Constantinescu, fostul președinte al țării în 1997, Vasile Diacon spune că istoria „îl va judeca pe nenorocit", cel care a devenit, împreună cu ministrul său de externe, un vânzător al pământului țării. „Din păcate, ceea ce nu a reușit diplomația ucraineană între 1917-1918 (în legătură cu includerea Bucovinei în statul ucrainean, n. n., I. P.-S.) a desăvârșit Emil Constantinescu împreună cu Adrian Severin, în anul 1997".

Ocupația rusească și ucraineană a teritoriilor românești a dus la deznaționalizarea unui mare număr de români, prin deportările masive și prin colonizarea de ruși și ucraineni în teritoriile ocupate, dar și prin asasinarea multor sute de mii de țărani și intelectuali. În casele celor duși sau uciși au fost colonizați ucraineni galițieni sau ruși. Alții, mai ales tineri au fost duși la muncă forțată sau mobilizați. Dar genocidul împotriva românilor nu s-a terminat. S-a adăugat foametea organizată din anii 1946-1947, care a ucis circa 200.000 de oameni, pe când URSS exporta cereale. Urmează alte deportări masive în Rusia și Siberia, cu circa 300.000 de victime dintre români.

Lucrând sistematic și diabolic împotriva neamului românesc, rușii și ucrainenii au găsit că pot distruge limba română din teritoriile ocupate, inventând așa-numita limbă moldovenească și împărțindu-i pe românii din teritoriile ocupate în moldoveni cu limba lor și români cu limba lor.

Dacă Lucrețiu Pătrășcanu a criticat lăcomia rușilor, această critică i-a fost actul de condamnare la moarte.

Leonid Brejnev țintea „întregirea Republicii Moldova” și cu partea din România până la Carpați! În Republica Moldova au loc manifestări de stradă pentru recunoașterea limbii române ca limbă de stat, pentru introducerea alfabetului latin și recunoașterea identității limbii moldovenești cu limba română. Iar autoritățile de la Chișinău promit că acceptă revendicările opoziției. Apare revista „Glasul”. Lupta pentru limbă se încheie cu oficializarea limbii române ca limbă de stat și se stabilește ca sărbătoarea limbii să fie la 31 august. Se declară independența Republicii Moldova la 31 august 1991. Problema limbii a rămas o constantă a luptei pentru păstrarea Moldovei în sfera de influență a Moscovei, iar Vasile Diacon se dovedește a fi un bun cunoscător al acesteia. Cu toate eforturile dușmanilor românismului din Republica Moldova, aceasta are o rază tot mai mare de influență, deși presa și televiziunea în limba rusă au sprijinit și sprijină rusificarea. Este prea bine știut că Rusia a organizat și susținut conflictul dintre separatiștii din Transnistria și Republica Moldova.

Vasile Diacon discută pe larg problema rusificării și a ucrainizării, arătând că în perioada 1941-1979, în teritoriile ocupate, numărul ucrainenilor a crescut cu peste 121 la sută, al rușilor cu aproape 69 la sută, pe când al moldovenilor cu doar 45,5 la sută. S-a produs și ceea ce se numește rusificarea de stat, iar aroganța rusească a luat proporții de neimaginat.

Scrierea filologului și juristului Vasile Diacon privește toate aspectele problemei basarabene, încât îi recomandăm autorului să publice această mare introducere la cartea sa în volum separat și s-o traducă în limbile de circulație europeană, ca astfel să se atragă și mai mult atenția opiniei publice mondiale asupra rolului colonizator al Rusiei în Basarabia. Avem obligația să spunem că ocupația rusească în Basarabia și cea ucraineană în sudul Basarabiei, în Bucovina, în ținutul Herței și în Maramureșul de peste Tisa echivalează cu triumful barbariei asupra civilizației!.

România salută **Declarația de independență** și se stabilesc relații diplomatice cu Republica Moldova. Asupra acestei probleme, Vasile Diacon insistă în scrierea sa și o consideră o greșeală istorică.

TEATRUL
„VICTOR ION POPA”
BÂRLAD
1955-2015
- SEXAGESIMO ANNO -

O ISTORIE ÎN SPERANȚA DESLUȘIRII

De ce nu e lipsită de dificultăți deslușirea unei istorii scurte, de numai șase decenii, a unui teatru provincial (sic!) ca cel din Bârlad? Poate nu va fi trecută cu vederea comparația potrivit căreia teatrul orașului cu nume indistinct seamănă cu nimbul din jurul capului sfântului de la care tot aștepți și aștepți săvârșirea unor minuni promise...

Ctitorirea de acum șaizeci de ani (Decizia nr. 12311, art. 1. la ființă pe data de 20 martie 1955 „TEATRUL DE STAT BÂRLAD”) **a căzut** ca o decorație strălucitoare pe reverul de suman al veteranului mirat de alegere, dar mai cu seamă de onoarea ce i se făcea. Cu doi ani mai devreme „defilase” primul rulment fabricat la Bârlad și în România. Era firesc să-i fie alăturat pilonului industriei socialiste din zonă și un așezământ de artă și cultură „național în formă și socialist în conținut”. Cu spectacolul inaugural, „Mielul turbat” de Aurel Baranga (dramaturg... *verificat*), care și-a ridicat cortina în seara de **28 decembrie 1955**, teatrul intră maiestuos în viața târgului. Presa vremii relatează că a fost un triumf, regia fiind semnată de celebrul și venerabilul Sică Alexandrescu, avându-l ca asistent pe cel care avea să fie, în timp, regizorul ferm al multor montări scenice, Cristian Nacu.

„Momentul” a fost cel așteptat? A răspuns el unor nevoi? Se pare că da, argumentul găsindu-l cititorii în studiul omagial *Pro scena*, semnat de Vasile Mălinescu și Teodor Pracsiu, la pag. 29-31 (*Bârladul istoric*) și pag. 26-28 (*Contribuții la un istoric al teatrului bârlădean până la înființarea Teatrului „V. I. Popa”*), în care Oltea Răscanu Gramaticu și, respectiv, Nicoleta Arnăutu încadrează „evenimentul” în viața și tradiția (!) orașului.

La fel ca în secolele trecute, Bârladul a înregistrat creșteri și descreșteri, perioada de după 1944 nedezmințindu-se. Orașul s-a lățit, populația a crescut odată cu apariția destulelor întreprinderi industriale, „cetatea rulmenților” ajungând un colos oricum l-am fi privit, dar benefic fără îndoială, școlile s-au înmulțit, elementele urbanistice – cel puțin în zonele centrale și-n cartierul muncitoresc – părând a influența cotidian viața tuturor. Totul era subordonat cerințelor vremii, politica partidului unic, devenită politică de stat, determinând comportamentele individuale în interiorul unui colectivism declarat, iar binele și răul, mulțumirile și nemulțumirile se întreteseau ciclic, absentând chiar senzaționalul real.

După întâmplarea din decembrie 1989, cu tangente, discutate și discutabile, de cabală, viața orașului, desenată complex înainte, s-a năruit șocant, probabil în așteptarea înfrigurată a unui alt ciclu ascendent care, cel puțin momentan, întârzie. Democrația a dezlegat limbile, cârtim despre orice și oricine, puterea statului e iluzorie, școlarizarea e facultativă, spitalele au devenit aziluri, parlamentul e mereu în vacanță, parlamentarii sunt asimilați cu „școliții” din marea adunare națională de „alaltăieri”, cultura s-a liberalizat într-atât încât orice fufă cu „ștefangheorghiu” poate aspira la titlul de... scriitoare. Anticomuniștii sunt comparabili cu ciupercile (de după ploaie!), zelul

întreținându-l semnificația deloc mată a butadei versificate de prin 1945: „Căpitane, nu fi trist! Garda merge înainte, prin partidul comunist”.

În acest tablou suprahaosist, neînțeles de nimeni, nici măcar de... neamț, **TEATRUL** își are încă rolul său de seamă. Instituție adaptabilă de spectacole, TEATRUL – cu majuscule – a știut, în toate orânduirile, să se acomodeze, să răspundă cerințelor (persoanelor influente, împăraților, regilor, prelaților, statelor, politicilor, conjuncturilor), păstrându-și însă prestigiul specific unei forme de artă greu de înlocuit. A făcut concesii, adesea impardonabile, dar a rămas, ca măiestrie, vertical.

Se spune că teatrul din Bârlad, atunci, în 1955, n-a apărut **chiar** pe un teren înțelenit. Fuseseră înainte încercări de cultivare a ideii de spectacol (nu serbare!), fie și la nivel amatoristic mai elevat, existând lăcașuri cu predestinări elitiste: Teatrul Francez, Sala Vlahuță, despre care, mie, niște venerabili duși, îmi vorbeau cu emfază susținută de acute și cu fudulie nefinisată. E clar, astfel, că există un timp cultural pe care-l străbatem, timp a cărui pulsație și necesitate ajută la evidențierea naturală a momentelor temporale care devin memorabile sau nu prin reflexivitate ori, respectiv, prin lentoare. Iar dacă teatrul trăiește prin repertoriu, înseamnă că acesta trebuie să fie mereu solar, dar și să fie executat de niște înrobiți ai harului.

Nu știu alte repertorii cum sunt, dar eu când privesc opisul repertoriului teatrului bârlădean, de la origini și până în prezent (! mai plagiez, ce să fac?), îmi pregătesc ligheanul cu apă rece.

Anul 1955 consemna împlinirea unui deceniu de la Victoria obținută (și) cu jertfele Armatei Române care a întors... destinele neamului nostru. Începuse planificarea în industrie, agricultură, transporturi, comerț, învățământul și cultura neputând scăpa controlului subtil de stat...

...Și, întorcându-ne noi la **teatru și problemele lui**, vom zăbovi cât trebuie la sistemul osos al instituției bârlădene de spectacole, căruia **repertoriu** îi vom spune, fiindcă fără repertoriu, geaba teatru, geaba trupă!...

Am citit – recitit șirul premierelor de la primul spectacol de **atunci** și până la ultimul din stagiunea care nu de mult și-a surdizat gongul. Fiind în căutarea unui criteriu, am rămas surprins în constatarea că **dintotdeauna** cea care a impus, în repertoriu firește, un text dramatic, a fost conjunctura (foarte diversă, dar îmbrăcată în haina obiectivității!), urmată (firesc?) de întâmplarea care se și poate justifica prin multele caracteristici (de vârstă, de sex, de... interese) ale trupei de interpreți. Deși, dacă vei parcurge măcar două-trei „lucrări” ocazionale (*Stagiunea jubiliară XXV, 1980-1981*, coordonată de Vasile Mălinescu, directorul momentului; *30 ani de teatru - Stagiunea 1985-1986*, coordonată de Constantin Petrican, director; *Omagiu. Centenar Victor Ion Popa. 40 ani de teatru la Bârlad. 1955-1995*, coordonată de Marcel Anghel, director; *Pro Scena. Studiu monografic* de Vasile Mălinescu și Teodor Pracsiu, Bârlad, 2005), nu veți găsi asemenea interpretări, iar statisticile care le însoțesc însă – premiere, spectacole, spectatori – fiind pline de avânt și... cifre însuflețitoare.

Primul spectacol, cum era și de așteptat, e cu o piesă românească, *Mielul turbat* de Aurel Baranga (Ariel Leibovici), în regia lui Sică Alexandrescu și, asistent de regie, Cristian Nacu, scenografia Mihai Tofan. A doua piesă a repertoriului e împrumutată din dramaturgia universală, *Jaf* de Jack London, în regia aceluiași Sică Alexandrescu, dar, probabil, și pentru că traducerea textului îi aparține. Și autorul era pe placul regimului. Premiera a doua a avut loc în februarie, 1956, iar a treia, la începutul primăverii, martie, 1956, cu piesa – nici că se putea altfel, dacă ne amintim vremurile și subordonarea – *V dobrîi ceas* (Într-un ceas bun) de sovieticul Victor Rozov, în regia directorului teatrului Aurel Cerbu (numele real nu l-am aflat) și scenografia unei anume (dispărută apoi dintre colaboratori) Adina Reich. Cerință sau indicație? În locul unui răspuns, oricare ar fi el, menționez că între anii 1956-1990, în repertoriul teatrului bârlădean am numărat douăzeci și două lucrări dramatice ale autorilor de dincolo de Nistru și Bug, ce-i drept, unele devenind spectacole rezonante și onorante, ținând uneori afișul timp de săptămâni. Dar între 1990 și 2005 (când s-au serbat 50 ani de activitate), în 15 stagiuni teatrale nu s-au montat decât trei piese rusești: *Însurătoare cu bucluc* de A. P. Cehov (16 noiembrie, 1990), *Un bărbat și mai multe femei* de Leonid Zorin (10 mai, 1992) și *Livada cu vișini* de A. P. Cehov (11 martie, 2000).

Cel mai jucat dramaturg, nu trebuie să ne mire, a fost (și este) Victor Ion Popa, patronul etern al așezământului bârlădean. Cel puțin cinci premiere, în montări și viziuni diferite, cu comedia *Tache, Ianke și Cadâr* este ofranda de onoare și suflet adusă de interpreții în timp, de trupă și de conducerea teatrului ilustrului om al scenei românești, de la nașterea căruia s-au și adunat (în 29 iulie a.c.) 120 de ani.

E riscant să încerci o cât de mică selecție a spectacolelor care pot fi numite memorabile. Câte intenții, atâtea selecții! Totuși, ca unul care, cel puțin așa cred, cunosc istoria acestui teatru, cu urcușurile și coborâșurile, încă de la începuturi, am dialogat des și ades îndelung cu toți ai teatrului, fie ei statornicii scenei sau „meteori”, îmi pot îngădui

jocul cu toate riscurile. Așadar, citez: *Tache, Ianke și Cadâr* de V. I. Popa, din 30 decembrie, 1956, regia: Aurel Cerbu, în care a strălucit Laurențiu Mărgineanu, gratulat cu titlul de „Artist emerit”; *Passacaglia* de Titus Popovici, din 24 august, 1964, regia: Tiberiu Penția, în care s-au întrecut pe sine actorii Zaharia Volbea (Profesorul) și Mircea Herford (Locotenentul Knapp); *Harap Alb* de Ion Creangă, din 10 octombrie, 1966, regia: Cristian Nacu, în care s-a remarcat Bebe Banu (Alb Împărat); *Bătrânul* de Maxim Gorki, din 11 ianuarie, 1969, regia: Tiberiu Penția, rolul central fiind magistral interpretat de Constantin Vurtejanu; *Mușcata din fereastră* de V. I. Popa, din 7 februarie, 1969, regia Cristian Nacu, actorul Călin Botez întrecându-se prin naturalețe și umor (Părintele Ilie Udrieș); *Rinocerii* de Eugen Ionesco, din 11 martie, 1990, regia: Bogdan Ulmu, în care personajul Beranger a eclatat prin interpretarea matură a lui Marcel Anghel; *Dudul lui Traian* de V. I. Popa, din 1 octombrie, 1995, regia: Bogdan Ulmu, prilej pentru actorul Gruia Novac jr. (Conu Leon) să întruchipeze cu tact și moderație un personaj complex și, ades, complexat. La fel cum a știut să-l figureze cu reală sagacitate pe Cadâr sau cu aroganță enervantă și țâfnoasă pe Moceanu din *Ciuta* aceluiași V. I. Popa.

S-au remarcat (vorba vine!) și spectacole montate fără nerv, fără pricepere, fără cheltuieli (sic!), din veleitarism și suficiență. N-au prevalat însă. Când va veni vremea (timpul e încă indulgent și răbdător), **cineva** va desluși mai bine, mai detaliat această istorie a repertoriului bârlădean. Nici ultimii douăzeci și cinci de ani n-au avut destulă forță clarificatoare, perioada scoțând la rampă doar cronicari de duminică și cercetători nostalgici, lipsiți de curajul de a privi, dar și de a vedea, fără ideea sacră de a prefigura, cu onestitate și fără părtinire, căi de urmat, experiențe de împlinit, colaborări de negociat, de a (re)descoperi obiceiul vechi de a citi supărător de multă dramaturgie, întru întocmirea unui repertoriu regal, perfect.

Înțeleagă cine ce vrea din eseul meu, dar anul al șaizecilea al Teatrului „V. I. Popa” din Bârlad trebuie să fie nu (numai) masă de ospăț, ci (mai ales și mai curând) o rampă de lansare spre... **CENTENAR**.

MAXIME

Vasile GHICA

CRISTALE DE FUM

- Talentele mediocre mizează pe excentricități .
- Cine poate să spună câtă singurătate a înghițit o capodoperă?
- Nu e suficient să guști cultura. Trebuie să înoți în ea.
- Priviți cu atenție bibliotecile: câtă luptă pentru fiecare centimetru de raft!
- Niciun creator modern nu-și mai poate sacrifica, asemenea Meșterului Manole, soția. Deși, mulți ar fi dispuși să o facă.
- Creația artistică - unul dintre pârleazurile spre eternitate.
- S-ar putea scrie oricând un eseu despre rolul cârciumii în literatură.
- În fiecare epocă se scufundă iremediabil câte un transatlantic de cărți.
- Gioconda - o nouă dovadă că omul este un altar de surâsuri.
- Muzica poate face dintr-un suflet răvășit o Catedrală.
- În lupta cu Absolutul avem, noi, efemerii, un aliat de nădejde: arta.
- Capodopera înseamnă aer de pisc.
- Casa poetului: o mansardă de vultur.

Eliza ARTENE

POVEȘTI TRĂSNITE
(2014)

21 iunie 2015

Zi ploioasă... Zi friguroasă, de stat în casă cu o carte în mână și un ceai călduț... Capitala e neprimitoare, dar o plimbare până la Cărturești-Magheru tot îndrăznesc. Cinema Scala mă așteaptă și el să ajung, prin bălțoace... Total nepregătită pentru o zi atât de mohorâtă, plecată doar hai-hui ca să întâmpin prima zi de vacanță cum se cuvine, necunoscând programul spectacolelor de teatru, am găsit o variantă fericită de a petrece două ore departe de frig și stropi: Povești trăsnite. Numele lui Almodovar îmi sună cunoscut și odată ce văd genericul, deja jubilez. Flerul îmi funcționează chiar și când cerul e gri.

Pedro Almodóvar Caballero este un regizor de film spaniol, născut în 1949 în Ciudad Real, pentru care educația nu a venit... din școală, după propriile spuse, ci din... sălile de cinema, dezvoltând o dragoste aparte pentru Hitchcock și Fellini, precum și pentru filmele lui Luis Bunuel. La 18 ani se mută la Madrid, luând cu dânsul și visul de a deveni regizor de film, în 1974 reușind să scoată primul său scurt-metraj. Azi e considerat unul dintre cei mai mari creatori de film spanioli.

Povestiri sălbatice este un film coproducție argentiniană-spaniolă, scris și regizat de Damián Szifron, fiind produs de Agustín și Pedro Almodóvar. Comedie neagră, despre pierderea calmului și împingerea personajelor la exasperare și plătit moneda celui care i-a scos din minți...

Două ore de râs cu lacrimi... șase povești, ușor previzibile, într-o spaniolă dulce și frumoasă... Se ia un pic de cinism, se iau niște actori simpatici și se aruncă-n câteva istorioare hilare sau patetice, rupte din viața de zi cu zi, se presară câteva replici inteligente și voila: rețeta unei pelicule memorabile.

„Un film cam cu proști”, mi-am spus într-un final, dar e savuros... Ultima poveste mi-a plăcut, pentru că e o bășcălie sclipitoare la adresa nunților. L-am bănuit (ca să fiu malițioasă) că a făcut o documentare în județul Vaslui, dar n-am văzut pe nimeni în trening la nuntă.

Am suficientă imaginație, dar recunosc, totuși, n-am putut merge așa de departe cu o creionare de scenariu... Absolut genial și delicios film, care a deschis a 14-a ediție a TIFF (Festivalul Internațional de Film Transilvania), pe 29 mai a.c., la Cluj, fiind propunerea Argentinei pentru Oscar. Dacă aveți ocazia să pășiți într-un cinematograf unde rulează, nu ezitați! Merită, merită, merită!

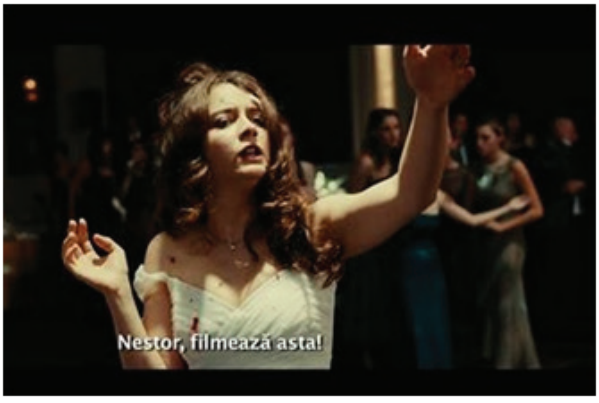

„...ferit de uitarea care-l va transforma într-o *știre*...”

Ioan VICOLEANU

CODUL PENAL LIRIC de Gruia Novac jr. (III)

Analiza stilistică, care pune în valoare mijloacele expresive ale limbii pe baza cărora se formează cele individuale – fiind complexă, nu va neglija primul strat – „stratul fonetic”, considerat a fi, asemenea unei foițe aurifere, pusă la temelia construcției, numită operă literară.

Numeroși lingviști de prestigiu (Ferdinand de Saussure, Robert Jakolson, Robert Barths, la care am adăuga numele cercetătorilor români: I. Coteanu, I. Iordan, Al. Graur, Al. Rosetti etc.) au subliniat importanța acestui strat, capabil să transmită bogăția eufonică a creației, indiferent de locul de proveniență. Identificarea unor trăsături specifice limbii autohtone, dar și a celor distincte, în conformitate cu structura individuală a personalităților literare, cu atât mai mult în cazul poeților, dovedește din partea cercetătorilor o tenacitate bazată pe discreție, scoțând în evidență funcționalitatea unor structuri fonetice specifice.

Gruia Novac jr. este poetul care face din fonemele limbii o virtute, ca principalul izvor eufonic, folosind vocalele (a, ă, â(î), e, i, o, u), semivocalele (e, i, o, u) și consoanele (în număr de douăzeci, împărțite după modul și locul de articulare în oclusive, fricative și africate – surde și sonore, vibrante, laterale și nazale) și care fac parte din „sistemul fonologic” al limbii. Deși toate sunetele au valori individuale și colective, ne vom opri, pentru început, la poezia „Alb și negru” a lui Gruia Novac jr. ca o expresie a „puterii” vocalelor în exprimarea ideii poetice. În definirea condiției – aceea de „zbor”, poetul va recurge la o primă vocală și pe care o consideră a-i fi potrivită scopului: „o” („Și iar zb**o**r, și iar mă d**o**r/Lacrimi ale n**o**ril**o**r”). Ca stare, va fi apoi atrasă vocala cea mai deschisă a limbii – „a”, exprimând totala satisfacție a eului: „Și i**a**r f**a**c, și i**a**r desf**a**c/**A**l uitării ce**a**s op**a**c”. Desprins de realitățile sumbre ale pământului, este firesc ca zbuciumul interior să persiste, făcând loc străduaniei de a învinge greutățile. În acele condiții, vocalele „î” și „i” devin purtătoare de alte semnificații: „**Î**ar mor ș**i** **i**ar **î**nv**i**u/**Î**nspre T**i**ne mort sau v**i**u”. Indiferent de încercările la care este supus, se remarcă preferința pentru păstrarea demnității, realizată prin folosirea vocalei „u” („...e**u** **u**n r**u**g/Să mă arzi, e**u** n**u** f**u**g”). Oricare ar fi cauza, descurajarea nu se va produce, căci apariția „firului de nisip” care va deveni, întărindu-se, „o insulă”, deșteaptă în sufletul lui speranța salvării, marcată fonetic prin înlocuirea lui „e” cu „i”: „Iar înot, și mă`n**e**c/P**e**st**e** valuri să tot pl**e**c,/Tu furtună, **e**u n**i**s**i**p/**I**nsulă să mă-nf**i**r**i**p”).

Strofa finală, care, așa cum ne-a obișnuit poetul, fiind o concluzie, preia nu numai conținutul argumentelor din strofele anterioare, ci și particularitățile fonetice, îmbrăcând, astfel, totul într-o armonie generală, de astă dată, a vocalei „o”: „Și iar curg, și iar mă-nt**o**rc/Către v**o**rbe de n**o**r**o**c,/Tu lumină, eu alt**o**i/Să arunc stele în N**o**i”.

*

* *

În poeziile lui Gruia Novac Jr. se observă corepondența perfectă dintre starea interioară a poetului și folosirea sistemului fonologic al limbii, dintre ideea poetică și modul ei de concretizare. Cu această ocazie, trebuie subliniată transformarea poetului, trecerea lui prin fazele unor existențe:

„Tare mă simt, Tu, Doamne Dumnezeu,/Tânăr mă cred, Stăpân bizar -/Am vrut să fiu Eu însumi – nu sunt Eu,/Am fost ce alții au crezut că`i zar...” („Trecutul adormit”).

Vocalele se definesc în raport de formă, mărime, deschidere, poziție, muzicalitate etc. fiind, după întrebuințarea lor, o sursă a limbii autohtone, prin care se evidențiază caracterul eufonic. Întâlnite în lirica poetului, acestea dezvoltă în cititor dorința unor reflecții (pentru „a”: „mal”, „val”, „ard”; „o”: „ochii”, „dor”, „roi”; „e”: „pești”, ferești”, clești”, cerești”; „u”: „sunt”, „crunt”, „mărunt” – „De deochi”).

Alternanța vocalică bipartită de tipul: „a muri-moare”; „a durea-doare” (u-oa), se extinde în poezia „Cântec pentru somnul tău”, cuprinzând și formele verbale „așteaptă” (de la „a aștepta”) și „deșteaptă” (de la „a deștepta”). Preferința pentru grupul – „oa” este vizibilă în cuvintele (fie substantive, fie verbe): „în oară”, „omoară”, „comoară” (din a doua strofă a poeziei: „Supremul, ucigașul timp”). De remarcat că atât diftongarea cât și alternanța vocalică, fac parte din cuvinte care constituie rima versurilor, completată de formele verbale „plânge” și „frânge”.

Sunetul „i”, cu diversele întrebuințări gramaticale (ca vocală: „visul”; ca desinență de plural, fiind totodată și cu valoare de vocală consonantică: „pești”; ca articol hotărât: „ochii; înlocuiește verbul „a fi” la timpul prezent: „vântu-i negru”, strada-i vie” etc.), își păstrează menirea, aceea de vocală eufonică: „că-n m**i**ne-**i** v**i**scol **i**ară („Mai dă-mi, tu suflet”).

Reluarea aceluiași cuvânt, cu modificările necesare, inclusiv a poziției, face ca efectul sonor să fie deosebit: „Nu **i**ubim pentru-a **i**ubi” („După douăzeci de zile”); și norocul mă ascunde-n **valuri** și **valul** luminează luna („Trecutul ieri”).

Encliza lui **i** („dimineața-i” – „Ai fost a mea”); folosirea auxiliarului condițional fără „**r**”, doar la nivelul vocalei („De-**a** învia alături de blânda nuntă-a Ta” – „Trecutul adormit”), elipsa, în special, a vocalei **î** („`nainte, să`nchidă” – „Autoportret”) au scop nu numai prozodic, dar și eufonic.

*

* *

Și consoanele limbii oferă poetului obținerea unor efecte neașteptate. În poezia „Orașul”, consoana vibrantă „r” apare în cuvinte care-o conțin de douăzeci și patru de ori, fără a socoti faptul că „orașul” se repetă de opt ori. Situația este surprinzătoare, avându-se în vedere poziția, vecinii, modul în care este antrenată în formațiuni silabice. Iată cuvintele în care apare: „oraș, aruncă, trecători, lamentări, revine, `ntrebări, într-un, prea, tari, apari, negru, drum, integru, scrum, nemernicit, ură, din gură-n gură, vară, iarnă, stradă, larmă, poartă, amintirea”. Fiind dependente de nucleu vocalic, ies în evidență grupurile consonantice mai puțin frecvente în arta poetică, acestea fiind: „gr-”, „dr-”, „scr-”, „ntr-”, „ptr-”, iar funcționalitatea acestora corespund unor reguli speciale.

În cazul consoanelor, aliterația este un procedeu artistic frecvent și care are drept finalitate, eufonia versurilor („Decât atât cât mă obligi **s**ă **s**parg/ **S**u**s**pinul, **s**eara, mintea ce pătrunde/ În nepătrun**s**ul valului din larg” – „Singurătatea casei Tale”), iar pentru realizarea

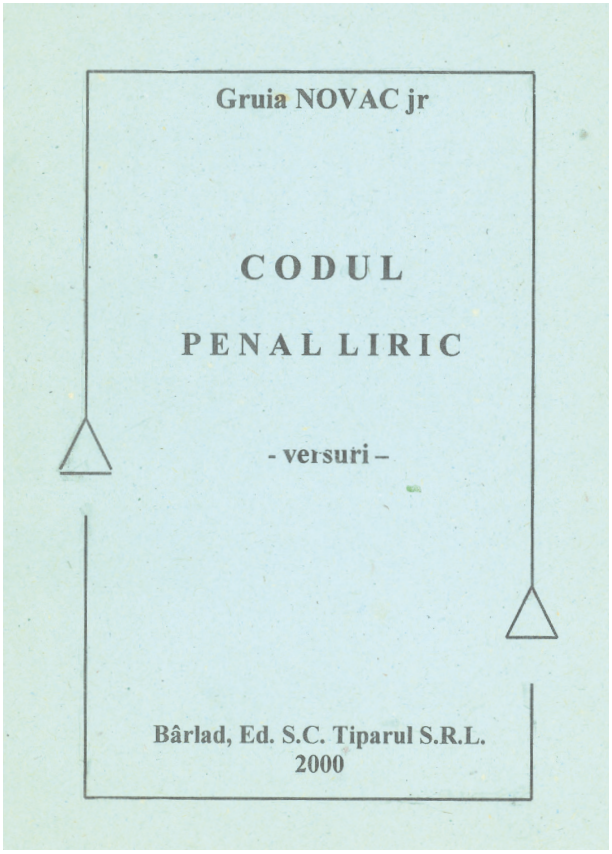

acesteia nu este în obișnuința poetului de a folosi numai o singură consoană sau a unui grup care o conține, ci a mai multora, asigurându-se astfel caracterul general al sistemului fonetic. În demonstrația noastră, am recurs la o strofă luată aleatoriu („Praful de lacrimi m-a neobosit/Spuneți voi, patimi, ce lut mi-a lipsit ?/Ce tânără cruce mă usucă-n pripas ?/Nimicul să toarcă un pas, nici un pas ?” – „Albind întrebărilor”), dar se poate remarca preferința pentru unele sunete prezente în cuvintele strofei, dându-se astfel prioritate unor sunete care se identifică cu ușurință: în nazalele „m” și „n”, în labiala „p” și lichida „l” etc. Într-o altă poezie – „Trimit scrisoare. Doamne...” s-au întâlnit consoanele „m”, „n” și „s”, după cum

urmează: „m” (în: „lume, moartă, amintire, minune, sfărâmată, amarnici, lacrimi, mirat, împotmolii, mal, murdară”), „n” (în: „nuntașii, înoată, fină, ninsori, `nnebunită, izgonești, nești”) și „s” (în: „scrisori, sfărâmată, sufletul, slăbit, ninsori”). Caracteristic altor poezii sunt: „p” (în: „plângeam, prieste, parcă, pleacă, pierdusem, pigmei, prea, personal, persoane, pustietate, pentru, praful, pornește, din plin, palmă” – „Între două turnuri – viața”) și „c” (în: „cad, crezând, călcând, curat, - „Nemuritorius”), iar aliterația nu face niciodată excepție, indiferent de consoana prezentă: „d” („Și-apoi mă **d**oare **d**orul”) sau „z” („**Z**adarnice suspine în drumul către **z**ar.../ **Z**adarnic voi pleca...” – „Autoportret”). Varietatea procedeelor care duce la eufonia versurilor, merită să fie semnalată în următoarele situații: în alegerea cuvintelor care aparțin aceleiași familii lexicale: „Am început **să fug**.../Am început în salturi **fuga**”; în scrierea cuvântului având funcționalități morfologice diferite: „...**într-un** miez de noapte/ Doreai **întruna** numai seara” („Trecutul ieri”); în reluarea unui cuvânt dintr-un vers, în celălalt cu schimbarea de formă și funcție sintactică („...scat de vânt și **ploi**/Dar dacă **ploaia** va rătăci mereu prin sate” – „Poezie târzie”) etc.

*

* *

Eufonia provine și din rima versurilor. Indiferent de felul acesteia (împerecheată, încrucișată, îmbrățișată sau monorima), rima păstrează, obligatoriu, reguli esențiale (așa cum ar fi aceea cu privire la ultima vocală accentuată), noutatea provenind din faptul că structura fonetică a cuvintelor de dimensiuni mici face posibilă exactitatea sonoră. În aceste condiții, rimează formele pronumelui (personal sau posesiv), scrise cu majusculă, cu părți de vorbire de același fel sau diferite, dar cu structură fonetică redusă: „Eu-(al) meu” („Imprecație”); „Ta – a șaptea” („Mai dă-mi, tu suflet”); „Ține-mine” („Supremul, ucigașul timp”); „Noi-doi” sau cu „nevoi” („Pentru ultima oară, acum”). În aceeași categorie intră și verbul „a fi”, la timpul prezent („sunt-crunt”; ești-pești”; ești-cleștі” – „De deochi”), cât și forma inversă a unor verbe („alină-se vor-dor”) sau „vis-mi-s” („Un portret ce mă alină”). Substantivele monosilabice – cu structură fonologică de bază precum „mal-val”; „cad-iad” („Mai dă-mi, tu suflet”), „far-zar” („Autoportret”), „gri-zi” („Trimit scrisoare, Doamne...”) participă la asigurarea eufoniei.

Dintre tipurile de rimă, am semnala pe aceea cu formă verbală, participială sau gerunzială, feminină, prezentă în poezia „Cântec pentru somnul tău”. Alături de „sărutată-necurmată-nechemată” și „tremurândă-flămândă” se vor afla și adjectivele „mată” și „sfântă”, cu care se va încheia seria rimelor. Asonanța – una din mijloacele comode ale eufoniei, va proveni din întrebuințarea unor cuvinte rare și mai puțin folosite, ceea ce aduce o notă de inedit: „Iisus-dus”; „dădeai-Mai” (e vorba de luna mai – „Rugă”) etc.

Cercetându-se stratul fonetic al liricii lui Gruia Novac jr., se ajunge la concluzia că resursele limbii autohtone au contribuit la cultivarea și înnobilarea versurilor, întărind încrederea în ideea eufonică a bazei fonetice a poeziei române. Conștient de menirea unui poet care se respectă, autorul „Codului penal” înregistrează admirabil legătura dintre conținutul unui cuvânt și forma-i fonetică, utilizând-o cu mult succes în tehnica versificației.

Restitutio

Autoportret

Am somn îmbălsămat de amintiri
Aripi din el mă dor îngrozitor
Mă dor încet - piron predicator
Și visele’s uitate-n mănăstiri

Am ochi străpunși de-o veselă jelire
Răcnesc din ei amante de rubin
Când tac cinstit - blajin eu mă închin
Spre-o stea încinsă’ncet în adormire

Am plâns cu care uneori m’asamăn
De trag un clopot al deselor urzici
Mă adumbresc în râset când îmi zici
Că am un plâns din somnul geamăn

Am gura plină de rugăminți rebele
Zadarnice suspine în drumul către zar
Zadarnic voi pleca spre astrul far
Dacă mi-i gura strânsă în castele

Am doruri stinse de neuitate vetre
Ce mă lovesc într-una în ținte de comori
Mă iartă, mă coboară, mă urcă înspre Sori
Și-apoi mă doare dorul de moi pietre

Mă doare plânsul minții - piron sfredelitor
Răcnesc la el să’nchidă doar visele rupestre
Îmi adumbresc iertarea aripilor măiestre
Și somnul mi-i îmbălsămat de-un verde nor.

Gruia NOVAC jr.

Magda GRIGORE

„Erosul este calea regală a fericirii”

La început a fost… erosul

Iubirea este temelia tuturor lucrurilor, sursa încrederii în existență și senzația *plină* a rostului. Este filozofie, religie și gnoză (auto)mântuitoare. Cunoaștem și ne cunoaștem prin iubire. Trăim, simțim și scriem despre eros ca despre *o mirodenie divină* care ne eliberează de *stările toxice*, pe care Jürgen Habermas le identifica în *renunțarea la sine*, *risipire* și *furie*. (J. H. *Discursul filozofic al modernității*).

O imagine sugestivă pentru semnificația erosului o găsim într-un sonet al lui Orfeu, în care erosul apare dintr-un ou (înainte de existența Cerului și a Pământului) el *agită* materia/energia/universul și începe, astfel, cea mai frumoasă poveste a creației - lumea! Prezentă încă din scrierile presocratice, ipostaza lui de element primordial, care precede apariția lumii, ipostaza de principiu generator al acesteia, a determinat într-un fel toată *cariera* erosului din istoria umanității. Umanitatea a vorbit cu un interes constant despre acest subiect. Istoria colectivă și cea individuală au consemnat observații și aprecieri subtile, particulare, specifice epocilor și tipologiilor. Vorbim despre eros și azi, în modernitatea capricioasă și indiferentă a unui prezent din care romantismul se retrage discret, deși i se vede încă silueta în mulțime - o siluetă fragilă, energetică și misterioasă. Dragoste/iubire/pasiune – un sentiment unic, amestec de intimitate, de entuziasm și de sens, fără de care lumea nu ar putea să meargă mai departe. Nici măcar o zi, nici măcar *o răsuflare*. Iubirea este *apa vie* a poveștilor, sărbătoarea sincerității, generatorul motivației de a trăi, un izvor care curge neîntrerupt, chiar dacă în forme schimbătoare. Îi simțim fiecare în felul său *emoția* în lungul drum al dimineților către seară. Mitologia și artele toate îi sunt patrimoniu. Ce iubim, ține de întreaga complexitate a creației și de miraculoasa structură umană, iubim *ceea ce se vede* și *ce nu se vede*. Uneori iubim în același mod, *egal* - este posibil - un om, un peisaj, un animal, un anotimp, o idee sau o carte, un tablou, o stradă cu piatră cubică. Obiectul ei nu contează, rezonanța ei da, se valorizează în *sublim*.

Scriitorul irlandez, C.S. Lewis, spunea că suntem caracterizați de *patru iubiri fundamentale*, *afecțiunea/ prietenia/ erosul/ mila* (cu zone distinctive, dar și cu zone de suprapunere), primele trei fiind forme *naturale* ale iubirii. Este fundamental și necesar însă, să fie înglobate de cea de-a patra, considerată *iubire divină*. Dacă în credință limbajul iubirii are fluiditate și mai multă coerență, în viața obișnuită, *laică*, iubirea cunoaște nenumărate înfățișări și intensități, nebănuite evoluții și metamorfoze. Dar, indiscutabil, este aceeași chintesență a sufletului, aceeași profunzime a interiorității omenești, aceeași puritate *tangibilă*, aceeași sămânță a divinului sădit în om. Poate fi definită sau nedefinită în cuvintele care să-i prindă temeiul. E parte a edificiului sufletesc, e *fântâna ființei* care (te) purifică pe măsură ce (te) dăruiești. Ea naște viața și (te) renaște din moarte. E miracol *fertil* - inconfundabil, irepetabil - poate fi infinit. Se identifică cu absolutul, pentru că iubirea *reală* nu se poate măsura – iar când este/ dacă este autentică, este necuantificabilă. Îl definește pe cel care o trăiește și îl (re)naște. Iubim pentru că suntem construiți din dragoste, pentru că ea dă sens vieții, pentru că reprezintă începutul, pentru că (ne) înnobilează, (ne) înfrumusețează și e o metodă accesibilă de a experimenta absolutul. Este transcendență, muzică, parafrazându-l pe Nichita Stănescu, putem spune că este *un răspuns căruia nu i s-a pus nicio întrebare*. Iubim asemenea și diferit, la fel și (alt)fel, uneori abstract, alteori concret, împlinit sau fără împlinire, liber sau în taină, simplu sau complicat, cu scop sau fără scop, pentru puțin timp sau pentru totdeauna, egoist sau generos, platonic sau carnal, îi iubim pe ceilalți, ne iubim pe noi înșine, iubim *posibil* și *imposibil*. Atâtea forme de iubire și tot atâtea forme de strălucire, pentru că sentimentul acesta de fiecare dată îmbogățește chipul, împodobind cu o aură specială. *Sfințește*. Nimic nu umbrește iubirea viabilă, nimic nu o urâțește. Stimulează complexitatea caracterelor. S-a vorbit deseori cu mirare despre puterea iubirii de a înfrânge limitele și de a ignora *plasele de siguranță*: lipsa logicii, insuficiența rațiunii, fuga mândriei, umilința… toate sunt permise și acceptate în iubire. Dragostea, spune un proverb, *e oarbă*! Pablo Neruda mărturisea că iubește *fără mândrie*, fiindcă pentru mândrie nu mai este loc atunci când iubești. La fel de adevărat

este că iubirea (adeseori) greșește. Câteva studii ale Organizației mondiale a sănătății au concluzionat că ea ar fi chiar *o boală*, de aceea greșelile ei și abaterile sunt *tolerate*. Statisticile spun că surplusul de stres al post-modernității afectează inclusiv voluptatea și pasiunea, erodând eternul cuplu bărbat-femeie. Doris Christinger și Peter Schröter, specialiști elvețieni, autori ai unei cărți despre îndrăgostiți (*Despre a lua și a te lăsa luat*), consideră că, în cele din urmă, și *jocul cu iubirea înflăcărată sfârșește prin a obosi* și că secretul longevității vieții în doi este confesiunea reciprocă și asumarea rolurilor arhaice, (re)întoarcerea la energiile primordiale - femininul și masculinul - energiile autentice, arhetipale (*în fiecare bărbat e un Adam, în fiecare femeie este Eva*).

Sunt voci care spun că moartea începe în clipa în care Erosul ne părăsește. Dansul erosului cu tanatosul este frisonul vieții, din el apar dorința, afectivitatea, creativitatea. Formula unei vieți prelungite și a păstrării expresiei tinerești (a trupului și a minții) este în viziunea lui Constantin Noica, *iubirea activă*. Trăiești (atât) cât iubești. Iar timpul se dilată. Iubirea măsoară timpul în detalii. A fost considerată de psihologie *energia vieții*, Freud o numea în termeni psihanalitici *libido* (ea conținea în studiile sale *cooperarea* și alte *acțiuni prosociale*). Un cunoscut discipol al acestuia, W. Stekel, spunea însă că *nu există iubire fără ură*, dar și acest lucru se pare că are o rezolvare. Ura se poate înfrânge tot cu dragoste! Iubirea are mereu în proximitate suferința și tristețea, iar *în iubire*, spune omul obișnuit, *e mereu cineva perdant*. La o privire mai adâncă perdant se dovedește a fi, indiferent de epicul relației, *cel care nu iubește*. Elbert Green Hubbard, vorbind despre unirea indestructibilă a sufletelor, spunea inspirat că singura dragoste pe care o păstrăm pentru noi înșine este de fapt *cea pe care o dăruim celuilalt*. Nu suntem făcuți pentru singurătate, chiar dacă erosul este însoțit de plăceri, de vinovăție, de păcat, mai ales în prezent, când magia erosului pare să se estompeze, sacrul ei își mută accentul pe traducerea psiho-fizico-hormonală. Presiunea timpului și lupta alterității cu egoismul modifică limbajele iubirii. Cu toate acestea, specialiștii ne sfătuiesc să nu rămânem spectatorii ei și nici atât să-i devenim dușmani. Descartes a fost cel care a afirmat primul că sufletul omului pătrunde în corp prin hipofiză, *centrul configurării erotismului*, iar această idee a fost preluată de medicina modernă și aprofundată de bioenergetică.

De ce iubim? - este probabil un răspuns greu de formulat, știm/simțim doar (și consimțim) că suntem născuți din iubire și că iubirea este rădăcina vieții: *Dumnezeu este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu, și Dumnezeu rămâne în el*. (I Ioan IV, 16). Adevărații credincioși spun că cel care nu iubește, nici nu l-a cunoscut pe Dumnezeu, iar teologii cred că primul exemplu și model de iubire a fost Hristos, Fiul Lui Dumnezeu. Din perspectivă teologică iubirea este adevărata cale a mântuirii. Prin iubire ne depășim de fapt limitele.

Un avatar de totdeauna al iubirii este *poezia*, pentru că o poate înălța la cele mai curate forme ale esteticului. *Sentimentul* iubește poezia și îi oferă substanță, idee, rostire! Cine altul decât poetul știe să spună mai bine, mai frumos, mai adevărat și mai dureros *ce se întâmplă în dragoste*, care este impactul ei asupra ființei sau efectele ei devastatoare? Ne putem edifica, iată, printr-un singur poem, deși avem atâtea poeme antologice: ,,De când m-ai părăsit mă fac tot mai frumoasă/ ca hoitul luminând în întuneric./ Nu mi se mai observă fragila mea carcasă,/ nici ochiul devenit mai fix și sferic,// nici zdreanța mâinilor pe obiecte,/ mici mersul, inutil desfigurat de jind,/ - ci doar cruzimea ta pe tâmplele-mi perfecte/ ca nimbul putregaiului sclipind". (*Donna miraculata,* Nina Cassian). Marea poezie de dragoste a lumii a transpus atâta emoție, încât poate convinge ușor cititorul atent la detalii, că erosul este *o idee care merită orice sacrificiu*.

Ca în viziunea lui Joseph Campbell, dragostea *este o prietenie care cântă*. Un cântec, așadar, *al creației*, o înnobilare celestă, lumină revelată. Iubirea *argumentează* întreaga făptură, susține universul – e un dar de la Dumnezeu…*Unde iubire nu e, nimic nu e!* Erosul este calea regală a fericirii.

În numele poemului (Bună ziua, Doamnă)

Bună ziua, Doamnă – ziua bună,
mai ales că noaptea a căzut în humă,
în colțul de lucru doar cuvântul sună
și prin asta doar suntem împreună.

Ghimpele mirării de mult nu-mi usucă
bucuria vorbei ce poeta-o urcă
spre înaltul care nicicând nu-i destul
și nici nu cunoaște-ntoarcerea în mâl.

Nu știu încă ce ne tot desparte,
nici cine-i aproape, nici cine-i departe,
dar preocupări oneste întrețin o pace
ce s-așază-n cartea care fructe coace.

Ziua bună, Doamnă, ziua bună,
să vă fie viața toată fără brumă.
Lumea de cuvinte ne ține-mpreună,
sigur sunt, chiar dacă vremea e nebună.

Ziua bună, Doamnă – ziua bună.
Bucuria-n mine astăzi se răzbună
împletind cuvinte pentru o cunună
vernală sub soare, vernală sub lună...

Gruia Novac

(Parodie după poemul poetei **Magda Grigore**, de la pag. 5, rev. *Argeș*, nr. 6 (396), iunie, 2015)

Sonia ELVIREANU

Între erotic și sacru

Gheorghe Dăncilă,

Ritual de exorcizare

(Altip, 2015, Alba Iulia)

Poetul Gheorghe Dăncilă e cunoscut drept poet al erosului în varianta sa desacralizată, senzuală. Poezia sa devoalează dihotomia ființei umane, materie/spirit, trup-suflet, fiară/înger, dimensiunile opuse ale existenței, dionisiac/ apolinic, justificând astfel pendularea poetului între extreme: instinctual/spiritual.

După volumul *Tăblițe de lut* din 2013, o poezie reflexiv-interogativă din alt registru stilistic, al psalmilor și satirei, Gheorghe Dăncilă revine la poemele erotice din *Cireșii cu ispite* (2005), coordonată esențială a liricii sale. Coboară iar la condiția unui don juan sedus de lumesc, ademenit de frumusețea magică a femeii: „Și vreau jaf și sunt neiertător/Caldele goliciuni le vreau pe toate" (*Vânătoare pe centură)*.

Figura centrală în jurul căreia se construiește imaginarul poetic e femeia, o Evă seducătoare, care trezește instinctualitatea, "bestia" umană, în termenii naturalismului zolian. Poetul se reprezintă el însuși ca fiară, ademenit de ispita carnației lui Venus (*Dorință, Ispitire*, *Vânătoare pe centură*, *Desacralizare*). Tentația e mai puternică decât încercările de exorcizare, visate de poet, nu practicate (*Exorcizare, Exorcizare I, Exorcizare II, Exorcizare III*): „Ce diavol e în foamea cărnii mele/ Din flăcările iadului fu scos/ Să fie ispitirea mea cea mare/ Să fie lumea cu al ei păcat" (*Exorcizare III*). Viziunea creștină asupra lumii, cu rătăcirea în ispite, posibilitatea iertării păcatelor și a mântuirii sufletului, întreține speranța unui *catharsis* prin implorarea divinității, rugă, exercițiu spiritual, exorcizare (*Ușa I, Ușă II, Icoana, Rugă, Ieșirea*).

Încercarea de exorcizare a răului, de eliberare de latura demonică a ființei, de *umbra* ce reprezintă în psihanaliza lui Freud latura instinctuală, întunecată din om, eșuează, rămâne o simplă aspirație: „Visez la slujbe de exorcizare/ Vreau diavolul din mine să îl scot/ E goliciunea ta ispititoare/ Cu forma-ți și tiparul ideal". Nicio rugăciune n-are efect (*Exorcizare*). Conștiința păcatului generează teamă de sancțiunea divină și convertește uneori vocea poetului în rugă: „Tu, Doamne, dă-mi puterea să rezist/ La ispitirile ce-mi ies în cale/ Fă-mi din nădăjduire un toiag/ S-ajung în fața îndurării Tale/ Purifică-mi și lacrima ce-o am/ Și înăuntrul meu așază pace/ Prin ritualul de exorcizare / S-ajungă sufletul curat și tare." (*Exorcizare II*)

Dorința de detașare de ispitele dionisiace, de anulare a condiției satanice, de apropiere de sacru, în ipostaza de sfânt, nu poate fi atinsă din cauza vulnerabilității ființei umane, a imposibilității separării suflet/trup (*Separare*): „Fac exerciții de înțelepciune/ În spirit, nu în carne, să rezist" (*Exerciții*u); „Disperarea cărnii, strigăt fără țintă/ A uitat reperul și esența sfântă (*Cosmos în dezintegrare*).

Poetul este captiv al materiei, a cărei ispită nu o poate învinge. Poate doar visa la purificare, la sacralitate, conștient că nu o va atinge niciodată: „N-a fost în mine aluat de sfânt/ Să uit de lume, dus în sihăstrie" (*Regret*). Căderea în ispită, asumarea decăderii adamice prin înfruptarea din fructul interzis, pe care o celebrează poetul, e sugerată la nivel lexical, prin cuvinte din vocabularul erotic, specific liricii lui Gheorghe Dăncilă: *foame, pândă, demon, cel viclean, fiară, iad, bogăția de păcate, carnea, rotunjimi, formele calde și periculoase, carnala ta perfecțiune, vrăjitoare blestemată,*

vâlvătaie, pofta lacomă, rai păgân, desfrâu, bairam, plăceri, risipă, indecență, petreceri, carnaval, nebunie, păcat etc.

Femeia e privită în dualitatea sa, anger/ demon, metaforic e o grădină edenică, livresc un Eldorado, exotic o Africă toridă, e Venus în toată splendoarea sa, cu o forță de seducție irezistibilă. Poetul o reprezintă ca o veneră dintr-un ținut exotic, o apariție magică, un înger căzut în păcat prin seducție. La polul opus ispitei, tentația sacrului e revelată în metafore precum: *biserica, schitul, îngerul, sfântul, candela, lumina, psalmul*.

Între profan-sacru, apar accentele satirice pentru a denunța degradarea lumii, falsitatea, mitocănia, alcoolismul, vedetismul, jaful, lăcomia, minciuna (*Veac, Veac tragic, Vip, Succes, Degenerații, Moda, Roșu*), degenerarea relațiilor filiale (*Reproș)*. E o altă tonalitate a poeziei lui Gheorghe Dăncilă, identificabilă și în volumele anterioare. Unele poeme sunt interogații reflexive ontologice (*Recuperarea*).

Poetul se imaginează în postura unui Ulise războinic și aventurier, însă apropierea de eroul mitic ni se pare artificială, căci eroul grec e emblematic pentru virtuțile morale exaltate de Homer. În poemele lui Gheorghe Dăncilă, poetul e sub zodia desfrâului, provocat de senzualitatea Afroditei, situație diametral opusă lui Ulise, nostalgicul prin excelență al Ithacăi natale și al statorniciei. E mai aproape de seducătorul don Juan, care corupe îngerul, odiseea sa este una exclusiv erotică, iar războiul său ipocrit, de seducere a inocenței, n-are nimic eroic.

VERSURI

Dorina STOICA

„Așa mă apucă un dor...”

Unde ai dispărut?

Dragul meu nu te-ntreb despre iubire
O dragoste neîmpărtășită e preferabilă unui sicriu.

Și pentru că veni vorba
Vreau să-ți spun că de-ar fi și din aur sicriul
Nu-i o condiție de-a ajunge în Rai.

Când te-am văzut ultima oară, mai ții minte?
Un soare imens cobora.
Se transforma
acolo la capătul zării într-o aureolă sângerie
prevestitoare de altă zi fierbinte de vară.

Unde ai dispărut?
Nu te-o fi înghițit infinitul când ai pășit cu teamă
pe poarta acelei mânăstiri ce strălucea întunecată
în seara de priveghere?

În noaptea aceea am visat că te jucai cu norii pufoși
Apoi te-ai urcat în caleașca Sfântului Ilie.
De atunci nu te-am mai văzut.

Îți scriu astăzi, vreau să te întorci
Să ne rugăm împreună pentru ploaie.

Geamantanul cu vise

Când grâul se coace
mă îndragostesc
de păsări, de flori și de ape
de oameni de gâze de zori
de tot și de toate!

Când soarele-ncălzește
pământul toți macii câmpului
spre el zâmbesc,
de soare, de lună de stele
de toate mă-ndrăgostesc!

În luna fierbinte a lui cuptor
așa mă apucă un dor
și ca un fluture zbor
spre un tărâm îndepărtat
spre locuri
pe care doar le-am visat.

Când pepenii se coc,
eu mă îndrăgostesc
de tot ce e viu,
de tot ce-i firesc
îmi iau gemantanul
cu vise frumoase
și las câte unul
prin curți și prin case...

Lina CODREANU

„Petruș Andrei, credem, mai are multe de spus...”

Structuri speculare

Trăind într-o localitate situată pe Valea Tutovei, Puieștii din apropierea urbei Bârladului, căreia îi dă strălucire culturală prin propria prezență, *poetul* Petruș Andrei este cunoscut îndeosebi prin muzicalitatea calmă ori săltăreață, prin ritmul oscilând între grav și ludic ori prin prospețimea emoției și expresiei poetice. Aceste constante ale liricii precum și înclinația naturală spre prietenii literare par să reflecte complexitatea personalității scriitorului. Stau mărturie creațiile lirice din volumele: *Descântece de inimă rea* (1995), *Mierea din trestii de cuvânt* (2005), *101 sonete* (2007), *Și vremea nu mă vremuiește* (2011), *Cumpănind cuvinte* (2011), *Într-un crâng de neuitări* (2012), *Zâmbet de primăvară* (2014) ș.a.

De-o vreme, în paginile revistelor literare, scriitorul a devoalat o altă latură a creației, publicând însemnări de lector cuprinse în note de lectură, prezentări de carte, recenzii, cronici literare și eseuri etc. Majoritatea acestora, printr-o selecție atentă, constituie substanța volumului – Petruș Andrei, *Lecturi empatice* (Bârlad, Editura Sfera, 2015, 446 p.) -, o ediție alcătuită și îngrijită de Livia Andrei, soția scriitorului. Referențialul de antologare a textelor a inclus fațete inedite de interpretare, viziuni speciale ale imaginarului artistic, valoarea scriitorilor și originalitatea operelor. Cum nu-i lesnicioasă selecția și nici ierarhizarea textelor, inițiatoarea ediției a ales drept ordonator principiul alfabetic, ceea ce vindecă pe unii de morbul importanței. Deocamdată.

Asupra criticii impresioniste practicate de autor avertizează titlul cărții, cum nu se poate mai potrivit – *Lecturi empatice*. Cele două părți propun sistemul a două oglinzi, în centrul cărora stă omul de carte. În prima, *Lecturi empatice*, autorul îi oglindește pe scriitori, în a doua, *Ecouri*, reversul – în conștiința altor autori se reflectă opera și personalitatea lui Petruș Andrei. De altfel, un sistem complex de oglindiri

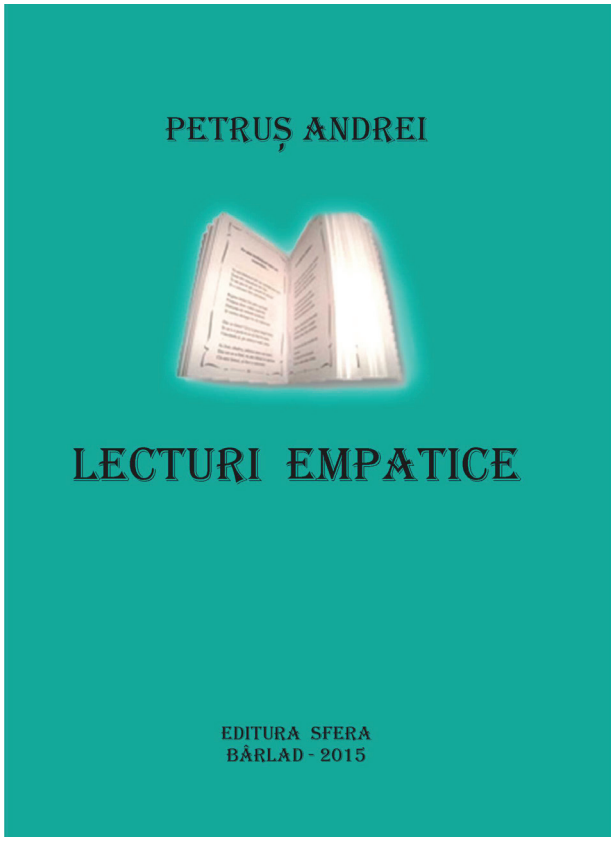

caracterizează întregul conținut al volumului.

Ipostaza de *critic literar* este negată de autor dintru început, în *Mărturisire* („Nu sunt critic literar și n-am pretins vreodată c-aș fi.”), dar e pusă sub semnul *auto*-incertitudinii ceva mai încolo („…*sunt poet* și *nu critic literar*; sau sunt?”, s.n.). Poate dezorienta „mărturisirea”, dar o asemenea întorsătură, ce ține de retorică, ar putea incita cititorul să se convingă însuși de cele afirmate.

Interpretările autorului din prima parte

– *Lecturi empatice*, îl ipostaziază drept interpret critic, atent și penetrant, atins subtil de adierea aripilor liricului, fără putință de tăgadă. Cum, de altfel, ilustrator, sunt ticluite titlurile metaforice ale textelor. Iată: *Ion Gheorghe Pricop – un rapsod transmodern, Efim Tarlapan – un vulcan în erupție, Viorel Dinescu – poezia esenței, Iorgu Gălățeanu – poetul cu sufletul ca o candelă, Valeriu Matei – un elegiac la modul romantic, Gruia Novac – cronici (ad) mirabile* ș.a. Cel puțin 57 de volume au stat în atenția criticului pentru ca, după aceasta, să se concretizeze în formă de impresii / note / recenzii / cronici literare, toate aspirând la consonarea cu altitudinea scriiturilor parcurse. Opiniunile critice dense, uneori inegale în raport cu valoarea operelor, scot la iveală viziuni și impresii neașteptate despre opere. Astfel, realizează un crochiu special pentru autorul cărții *Istoria expansionistă a Rusiei*: „Cu acribie de cercetător, cu talent de istoric, Ion Iachim demistifică adevărul și dărâmă falșii idoli" (p. 186). Profilul unui celebru universitar reînvie o realitate cunoscută de discipolii săi: „Domnul Profesor Constantin Ciopraga ne-a fascinat cu vocea caldă, cu un timbru plăcut dar, mai ales, prin vastitatea cunoștințelor Domniei Sale și prin puterea de muncă" (p. 74). Reflecțiile despre simbolistica oglinzii vin să întărească punctul de vedere al criticului Theodor Codreanu: „...dacă realitatea este oglinda transcendentului iar operele litere sunt oglinzile în care ea se reflectă, critica literară le captează și le intensifică lumina în marea sa oglindă, ca atare" (p. 98-99). În finalul „cronicilor (ad)mirabile", portretul redactorului-șef al revistei „Baaadul literar" nu lasă loc interpretării: „Profesorul, omul și scriitorul Gruia Novac dovedește în aparițiile publice talent actoricesc, având o intonație, o modulație și o dicție perfecte, este spontan, inteligent și incomod pentru mulți, uneori chiar indisciplinat, întrerupând pe oratorii retori sau limbuți." (p. 238). Pentru Petruș Andrei, Nicolae Dabija, „poetul care scrie cu «o pană de înger»", este „un sacerdot care oficiază o slujbă în templul limbii și poeziei române" (p. 126). Discutând proza lui Simion Bogdănescu, observă obiectiv că „Toposul bogdănescian este mitic, etic și ideatic, înregistrând evadări sporadice în alte culturi, iar gama sentimentelor oglindite nu are nicio notă lipsă" (p. 33). În lirica lui Viorel Dinescu, identifică mersul împreună al matematicii cu poezia într-o simbolistică încifrată a albastrului, a măștilor, a lui unu, a focului ori a peșterii. La Ion Gh. Pricop, autorul profilează axa liricii: „De o construcție brâncușiană îndelung elaborată, capodopera *Balada vârstelor* prezintă mitul estetic al creației, efortul, uneori supraomenesc, precum și drama creatorului de frumos artistic" (p. 260).

Dacă luăm în considerare limbajul critic, raționamentele estetice și dovezile unor lecturi (din care autorului rar îi scapă câte ceva), putem aprecia că, având un fundament de intuiție critică, dar și un altruism eclatant, partea *Lecturi empatice* e asezonată cu efecte de natură poetică. Considerăm că scriitorul Petruș Andrei se situează astfel între practicanții unei *critici impresioniste,* argumentate prin co-prezența fragmentară a textelor supuse interpretării.

Și partea a II-a a volumului, *Ecouri*, are o structură eterogenă, dar rezultatul e un *portret polimorf al poetului* Petruș Andrei. De aceea mi se pare interesant să extrag din texte ancadramentul, în fapt, dovada unei absențe a granițelor estetice în creația lirică a bardului puieștean. Întâi de toate, în linie clasică și neoclasică este situat de către Gruia Novac („un prinț al sonetului"), Gheorghe Țigău (sesizează „clasicitatea formelor prozodice"), Emilian Marcu („știe să construiască în vers clasic"), Simion Bogdănescu („scrie neoclasic sonete, rondeluri, glosă, gazel"), Grigore Codrescu („un neoclasic fără sfială"), Nicolae Dabija (ca sonetist e „un poet cu o viziune modernă a lumii"). Aspectul romantic / neoromantic al liricii este susținut de Constantin Ciopraga, Ion Gh. Pricop („romantic bârlădean convertit la regimul sensibilității moderne"), Theodor Codreanu („un sentimental neoromantic"), Valeriu Stancu, Liviu Apetroaie („liric neoromantic"). În cercul poeților tradiționaliști / neotradiționaliști îl așază scriitorii George Irava și Theodor Codreanu („este un tradiționalist"„aparențe neotradiționaliste"). Propria-ne lectură ar putea lămuri ce profil paradigmatic are poetul? Probabil!

Când un creator este înflăcărat „cu gândiri și cu imagini" (Eminescu), nu-și propune să scrie într-o anume manieră estetică. Critica literară, ulterior, își rezervă dreptul de analizare, cântărire și așezare sub grila uneia ori alteia dintre mișcările literare, care nu sunt cristaline, ci infuzate cu trăsături reluate ori inedite. Partea a II-a a cărții – *Ecouri*, dă măsura unui pluri-perspectivism critic, ilustrând astfel complexitatea liricii lui Petruș Andrei.

În ansamblu, structura speculară a cărții *Lecturi empatice* vine în sprijinul celor care vor să-l cunoască aproape integral pe omul de carte Petruș Andrei, care, credem, mai are multe de spus / scris în planul literaturii române.

Gruia NOVAC

CRONICI LITERARE

(despre: Marcel Cuperman, Petruş Andrei, Gheorghe Clapa, Serghei Coloşenco)

Pentru altar și cămin

(Pro aris et focis)

Din ce în ce mai mult mă conving – cu fiecare recitire, fără exagerare – că manuscrisul (inedit încă) al lui *Marcel Cuperma*n poate deveni o carte care pune întrebări. De unde certitudinea? Din aceea că autorul, am în atenție acum *și* volumul său prim, *Goblen de patimi*, de acum cinci ani (2010), recurge la realități pământene uitate sau lăsate inconștient în uitare pe care, reactivându-le, le face în mod subtil practice, iar într-un final, așteptat măcar de poetul atent la toate, imaginile stilistice se prefac în idei ușor de folosit de către oamenii de bună-credință, atașați textelor. Poate că nu e fără folos să notez finalul *Cuvântului înainte*, al autorului, la volumul amintit: *„Poeziile încrucișează, ca într-un goblen, toate patimile, bucuriile, necazurile, frământările, durerile, gândurile și satisfacțiile cauzate de tot ce înseamnă pentru mine România”*.

Manuscrisul va ajunge carte și va fi ferit, incontestabil, de maladia evanescenței, fiindcă Marcel Cuperman însuși e adevărat și onest, lipsit de vanități.

Dincolo însă de formulările apreciative generale, pentru care există suficiente pertinențe, cartea aceasta*, nu știu cu câtă intenție, este istorie: *„Se-apleacă-ngreunate coroanele bătrâne/ Din trunchiul cândva falnic, ocrotitor de viață,/ Și-n urma lor, vrăjite, imagini vor rămâne/ În cărțile brodate cu lucii reci de gheață”* (Margini de hotar, pag. 7), dar este și sociologie: *„În tunelul nesfârșit/ Numai orbii văd un pai/ Și se-ntreabă fără grai:/ Doamne, noi cu ce-am greșit?”* (*În tunelul nesfârșit*, pag. 64) și este și antropologie: *„De câte ori vorbesc limbaje/ Și fac greșeli, îmi caut vina./ Tabloul vieții din colaje/ Abia mi-arată rădăcina”* (Depărtata rădăcină, pag. 34).

Din efortul final rezultă un soi de biografie a lui, dar și a altora care, chiar nevrând, se vor regăsi în imaginea nedisimulată a unei lumi de demult și totuși nouă, aflată într-o căutare de sine permanentă și, ne(re)găsindu-se, își topește eșecul într-o nostalgie veselă, acesta fiind marele paradox iresponsabil și nelimitat perceput de Marcel Cuperman.

Declamați odată cu mine și vă veți convinge: *„Norii, sâmburi de furtună,/ Peste pleoape se adună/ Încrețind cu vârci gândirea:/ Geaba strigă omenirea.// Vântul, suflător prin site,/ Scurmă sclavele termite/ Care urlă, urlă, urlă,/ Toaca-i putrezită-n turlă.// Ploaia, sursă androgină,/ Ne omoară pe lumină/ Înfierând prin vene serul;/ Geaba cântă imnuri clerul.// Erudiți, hordari de munte,/ Izbăvesc o lungă punte/ Cu prohod și rugi spre Tată;/ Omenirea-i blestemată”* ... (Mocirlând răbdarea lumii, pag. 52).

Ușurința cu care se citesc versurile lui Marcel Cuperman se explică prin unda de simțire ancestrală și sobornicească primită de la părinții care au știut să depășească prejudecățile etnice și religioase înrădăcinate de secole într-un mental imuabil, adesea imund.

Cerul înstelat de deasupra noastră îngemănat cu pământul nașterii întreține sentimente puternic patriotice care, insinuate cu subtilitate în verb, le detectezi cu oarece dificultate, dar nu știu cum, le adulmeci: *„Am găsit a tatei háină/ Ce-o purta pe la ignat,/ I-o voi duce mâine-n taină/ Pentru că, deși e cáină,/ Numai lui îi stă turnat.// Am să-i scot din umeri vata/ Să mi-o-ndes drept în urechi,/ Că acolo unde-i tata,/ Loc ce l-a închis lopata,/ Plânsetele n-au perechi.// Sub pieptarele ei groase/ Am să-i pun miros de tei/ Să-ncălzească albe oase/ Prăvălite de lungi coase/ Ascuțite pe un stei...”* (Háina tatei, pag. 15).

Sonoritatea care însoțește versurile este atât de firească, încât cititorul bun nici nu-și mai pune întrebări asupra stilului, stil în care, de fapt, stă harul cu care a constrâns cuvântul pentru a deveni expresiv. Privighetoarea nu știe că-i divină; tot așa, poetul talentat lasă vorbele să curgă, ele așezându-se aproape de la sine într-o cavalcadă de imagini și de tonuri care pot părea căutate.

De la *„E luna zăludă sub abur de pâine/ Pe*

culmea de nufăr parșiv și rapace/ Ce-nchide în taină, sub grea carapace,/ Lumina lehuză de ieri până mâine” (Geneză, pag. 33), versuri reflexive, amintind de relieful gândirii închipuite, poetul ajunge la „jucării” pastelate, sprințare, oximoroane uneori, ca în strofa *„Mai beau și-acum din apa maronie/ Întinsă peste liniști agitate,/ Iar setea mea, o simplă nebunie,/ Mi-o potolesc din cupe blestemate.”* (Izvorul, pag. 50); sau strofa nestemată din „Crochiu de toamnă” (pag. 36): *„Se-mbracă-n zdrențe iarăși nucul/ Când fugărit de toamnă-i cucul,/ Iar vântu-și plimbă-n codru coama/ Și bruma învelește poama.”*

Dacă această rapidă trecere prin cartea lui Marcel Cuperman îi va deveni prefață, îmi armez intenția de a mă gândi, o clipă doar, la soarta poetului dintotdeauna. De ce mă întâmpină pe mine, ca Cititor, Marcel Cuperman cu versuri? Mă tem să risc un răspuns, însă am punctat o poezie cu trei strofe, o miniatură, „Poveste tristă” (pag. 69), care ne-ar permite să însăilăm acum o dezlegare posibilă de completări cu prilejul fiecărei lecturi a volumului.

Citiți-o și dați-mi/dați-vă verdictul! *„Într-un codru zis domnesc,/ Unde plopii stau de pază,/ Puii ciutei rătăcesc/ Bâjbâind pe-a lunii rază.// Prin tufișuri reci și lungi/ Greierii ascut lăute,/ Tropote de Nibelungi/ Nu vin puii să-i ajute.// De un fag cu frunze mii/ Cerbul coarnele își frânge,/ Cu speranțele pustii/ Ciuta disperată plânge...”* La rigoare, strofa poate fi reluată!...

Celui care citește cu seriozitate această prezentare cronicărească îi recomand să nu limiteze „excursia” prin cartea lui Marcel Cuperman. Deși el are în vedere doar *gânduri peticite* (!), cititorul cu simțiri active și cu gândire rapidă va nota în caseta lui cu impresii numai „obiective” inedite, proaspete, nici măcar având impresia că le-a mai văzut undeva. Și m-ar bucura dacă în clipa asta exagerez, căci, în loc de bucurie, încerc o satisfacție superioară, fiindcă sunt primul (sau printre primii) care citește această minunăție de versuri simple, negăsite în textele atâtor „genii” din generații (de)numite numai cu „post...” înainte!

Câteva imagini-vedenii, în stare să hipersensibilizeze mentalul cultivat, trebuie să le etalez: *„noaptea vizitiu de vânt”*, *„fantomele dansează vise”*, *„luna felinar tomnatic”*.

Dacă, psihic, autorul este un cartezian, raționalul ajutându-l să-și dozeze cu grijă stările pentru a nu cădea în rizibil, ca observator al efemerului permanent regenerat nu rămâne mai prejos. E neîndoielnică această latură a lui Marcel Cuperman în pastelurile care parcă mângâie văzul și-n, puținele, poezii comico-hilare (ca, de pildă, „Argumente pe maidan – Pseudofabulă”, pag. 12) care încântă auzul.

Iată: *„Un fag răzleț, pe valea mării,/ Păzește drumul gol de care”*; *„Două gâze-n roș pătate/ Stau cumințI și depun ouă”*; *„Greieri sacadează-n luncă/ Simfonia lor aparte”*... etc. etc. Și sigur vă va captiva o strofă din „Călăuza” (pag. 9), poetul parcă întrecându-se în inovații: *„Turul nu se completează/ Fără drumul prin livadă,/ Unde prunii grei oftează/ Și se scurg în marmeladă.”*

Spirit, nu influențe, din „uitații” clasici (poate V. I. Popa, poate G. Topârceanu, poate G. Coșbuc) vom sesiza în întregul volum, asta însemnând însă că Marcel Cuperman se revendică din poezia care impresionează mintea și sufletul, rămânând oarecum impasibil la „lirismul” înghețat în manierism și prozaism, el încăpățânându-se să reziste, original, în acest mod, nu altfel.

Poetul a bătut căile lumii perfecționate(!), cunoscând-o, înțelegând-o, amendând-o. Și, *„născut dintr-o mixtură/ Într-un târg sentimental”*, s-a întors, într-o bună zi, după lungi și variate peregrinări, *acasă*, în târgul natal, pe care l-a dorit dintotdeauna *altfel*. Dezamăgire, tristețe, speranță, uimire, durere, înțelegere, toate le întâlnesc, puțin mirat, ascunse printre filele volumului *Gânduri peticite*, sortate cu timiditate și, de prea multe ori, eufemistic; dar sincer.

Pentru că totul trebuie să se încheie, totuși, la un final, vreau să-l înnobilez cu textul integral al poeziei *Petic de rai* (pag. 6): *„Te iubeam, deși erai/ Bleagă ca un pui de scai,/ Aruncată-n chip și fel/ Pe sub macii de oțel.// Eu eram un mic golan,/ Călător din lan în lan,/ Doritor să-ți vadă-n vis/ Chipul demn de-un paradis.// Mă scăldam în ochii tăi/ Mângâiați de lungi văpăi,/ Iar pe sânii tăi pietroși/ Mi-am lăsat anii frumoși.// Te iubeam, deși credeai/ În vecinul de pe splai/ Ce ți-a oferit în dar/ Cinci decenii de coșmar.// Când cu gândul ne-mpăcat/ Pe coclauri am plecat,/ Am luat, fără să știu,/ Suflul tău cernit, dar viu.// Te-am văzut peste mulți ani/ Fără mândrii tăi castani/ Și am plâns, c-așa sunt eu,/ Un sensibil teleleu.”*

Pentru cine înțelege, volumul *Gânduri peticite* este o carte insolită, asumându-și toate nuanțele epitetului folosit; *o carte rară*. Autorul ei, *Marcel CUPERMAN*, este, fără nicio reținere, *Poet*. Știu, primul care mă va contrazice va fi chiar El, dar, în admirabila lui inconștiență, nu-și dă seama că răspunderea pe care mi-o asum depășește cu mult modestia Lui... Iar de la Cineva mai sus decât mine am învățat că „numai proștii sunt modești”. Or, bine e ca raporturile noastre să se sprijine pe responsabilitate. Mai ales că Poezia bună se scrie *„în taină și-n singurătate”*. Punct.

---

*) Marcel Cuperman, *Gânduri peticite*, versuri, volum în pregătire.

Encomionul ca măsură

Volumul *Lecturi empatice** este o integrală care cuprinde observații istorico-stilistice, ale încă nehotărâtului **Petruș Andrei**, despre **alții** (aproape 50), dintre care „câțiva s-au bucurat și de câte o poezie din partea mea prin care am vrut să dovedesc faptul că sunt poet și **nu** critic literar; ***sau sunt?***" (scris „sânt"!!!). I-am remarcat îndoiala fermă deocamdată, eu așteptând încă devenirea ei într-un „perpetuum mobile" sau în cine știe ce stare convenabilă pentru autorul dualist din clipa de față...

Urmează, într-o parte a doua a cărții, un număr de treizecișitrei de *Ecouri* ale „altora", adunate într-un mănunchi a cărui originalitate constă chiar în eclectismul lui.

Volumul, astfel structurat, pare premonitiv, ceea ce, recunosc frisonat, nu-mi place, măsura de precauție a lui Peruș Andrei venind mult prea devreme, iar până la semnificația cenotafului fiind încă drum lung pentru „vremuire". Acum patru ani era mai simpatic, mai vioi când punea pe-o copertă un titlu: *Și vremea nu mă vremuiește* (2011). Gestul său rămâne unul serios, viril, țeapăn, eu comparându-l însă cu un opis la final de etapă și nu la margine de neputință, deși mă ține treaz cu versurile: *„Adeseori, chemări ciudate/ Spre depărtări m-ademenesc"* (vol. Ș.V.N.M.V., 2011, p. 93, „Spre Nirvana") sau: *„Nimeni să nu-mi mai audă/ Plânsul de sub iarba udă,/ Numai ploaia să mă bată/ Și soarele... niciodată"* (vol. Ș.V.N.M.V., 2011, p. 100, „Epitaf"). Îl vreau întreg pe poetul din sonetul *De ți-a fost dat...* (vol. *Crepusculul de miere*, 2010, p. 59), pe care, și spre surpriza lui, îl citesc întreg: *„De ți-a fost dat să-nalți în slavă cântul,/ Să nu-ți îngropi în mlaștină talantul,/ Și harul dăruit de Prea Înaltul/ Tu să nu lași să-l risipească vântul.// Ascută cuvios ce spune psaltul/ Și niciodată să nu-ți pierzi avântul,/ Din mierea trestiei să-ți iei cuvântul/ Și de pe vârf de munte să-ți faci saltul.// Prin cântec ai adus un strop de soare/ Pe fruntea năclăită de sudoare/ Și flacăra în vatra-ntunecoasă./ Așa ți-a fost, din naștere, menirea,/ Prin glasul tău să-ți afli mântuirea/ Și viața să o faci mult mai frumoasă"*.

E un pas spre și pentru înfrumusețarea vieții aceste „bilanțuri" periodice, eu permițându-mi, cu voia celor doi constructori ai cărții – Lili și Petruș Andrei, să nu interpretez altfel intenția și împlinirea. Conținutul volumului nu poate fi rezumat din pricină că nu trebuie, de nevoia asta, dac-o s-o simțiți constructivă, asumându-vă singuri și responsabilitatea, și câștigul. Dar câteva sublinieri subiective – și nu mai puțin empatice – pot face, chiar încumetându-mă la o asemenea socotință.

Dintre cei suficienți, ca număr, care scriu despre poezia lui Petruș Andrei, disting câteva nume care acaparează uimirea și invidia. **Const. Ciopraga** laudă endecasilabii petrușieni cu „desăvârșita (lor) prozodie". **Theodor Codreanu** insistă asupra sensului metaforei mierii, care i se pare „o originală evocare a nostalgiei paradisului", iar în alt loc observă că „tradiționalistul dă semne postmoderne noului erotism, răzbunându-se astfel în dragoste: «Și-am să te împușc pe internet»". **Emilian Marcu** vede cu finețe cum poetul „se grăbește încet și ia măsura cea mai bună în întocmirea sonetului", în timp ce **Ion Gheorghe Pricop** îi servește un encomion abil pitit într-o comparație vecină cu cecitatea, încât puțini îi vor destrucà adâncimea *„Niciun dram de carne, zău,/ numai aburi, bietul Poe!"*.

Ieșeanul **Valeriu Stancu**, oprindu-se îndelung asupra limbajului, constată că „sinceritatea sentimentului face rostirea clară, nesofisticată și totuși «plină de-nțelesuri»". Au mai scris și alții ale căror nume, chiar rostite repetat, nu ating niciun timpan, doar „langa-danga" – dintr-un refren recitat-cântat de Florin Zamfirescu...

Dar a scris și Petruș Andrei despre cărți și autorii lor, din rațiuni pe care doar autorul ni le va deslușì cândva. Maestru al encomionului bine plasat, Poetul – care ba e critic, ba nu e critic, după cum însuși declară că stă în cumpănă – îi are în vedere pe mai mulți, eu grafiind pentru d-voastră doar patronimele socotite de mine „alese". **Dimitrie Cantemir** e prințul învățat cu care „ne-am înveșnicit/ În Europa noastră **întregită**" (subl. mea), aici criticul prefăcându-se a fi „oportunist pozitiv"! **Theodor Codreanu** „este, asemeni arheului spiritualității românești Mihai Eminescu, «omul veșnic citind, meditând, scriind»", după cum în alte rânduri îl numește, cu emoție și cu adevăr, „fenomen", „eminent", „strălucit", „renumit", „redutabil", alături de argumente istorico-literare indubitabile și critice în limita acceptului general. **Cezar Ivănescu** îi amintește de datoria de a-l face cunoscut „urbi et orbi". **Iorgu Gălățeanu**, **Marinel Gâlcă, George Irava, Teodor Pracsiu, Valeriu Stancu, Efim**

Tarlapan și **Traian Vasilcău, Grigore Vieru** și **Victor Teleucă**, **Viorel Dinescu, Nicolae Dabija** și mulți alții și-au găsit loc în preocupările informatissime ale lui Petruș Andrei, fiecăruia justificându-i-se preferința manifestată de întocmitorul integralei.

Încât, mă întorc, mânat nu știu de ce raționament, la *Mărturisire*(a) de început a autorului, în finalul căreia citesc, amuzat și senin, aserțiunea neechivocă a lui Petruș Andrei: *„În România sunt importanți scriitorii incluși în istoriile lui Nicolae Manolescu și Alex. Ștefănescu; noi, ceilalți, avem geniu.”* (!) Puncte, puncte...

Volumul *Lecturi empatice*, împreună cu cele aproape două duzini de cărți anterioare, se vor constitui, probabil, într-un argument everistic pentru susținerea, în fața posterității, a afirmației de mai sus care, prin tipărire, a devenit eternă. Eu, ca unul luat în seamă uneori, retranscriu, fără să-mi tremure mâna, invitația aflată în carte la pagina 395: *„Poftiți, Alteță! Intrați!”* Și atestez valabilitatea invitației mele nedezise cu cele două terțete din sonetul *Dau buzna, azi, în iureș...*: „Nu-i rău săi ai un pic de modestie:/ Poet-sadea e unul la o mie/ Și chiar din el puțin o să rămâie// Un cânt de liră, restul e tăcere,/ Eu las în urma mea un strop de miere/ Din trestia strivită sub călcâie”.

P.S.:

Și închei, răspunzând la întrebarea care încă nu mi-a fost pusă: ce-aș face cu banii dacă aș câștiga o sumă mare?!

– Mi-aș plăti datoriile făcute la prieteni.

– Și cu restul?

– Restul să mai aștepte...

---

* Petruș Andrei, *Lecturi empatice*, Editura Sfera, 2015, Bârlad, 446 pagini.

În lanul nesfârșit al vorbelor

Cristale de gând e un titlu imposibil pus pe o copertă de carte posibilă, acoperind parțial o virtuală anatomie feminină care se vrea sugestivă dar care nu comunică prea mult. M-am străduit să găsesc legătura dintre copertă și introducerea de la paginile 1-12, un fel de studiu cu titlul foarte generos, *Elogiul femeii în scrierile noastre*, lovindu-mă de multe dificultăți pe calea lămuririi mele. De ce? Fiindcă articolul-introducere este scris manierist, nesăltând peste canoanele de structură și de stilistică ale lui **Gheorghe Clapa**, care repetă astfel toate ticurile, devenite deprinderi, ale omului crezând în niște virtuți jinduite și la care speră să ajungă într-o zi. De aceea, e aproape suficient să parcurgi filele unui „Curriculum vitae” minuțios întocmit, ca, după ce i-ai văzut „profilul” autorului, să-ți și dai seama cu ce fel de patos au fost scrise toate celelalte 321 pagini ale masivului volum.

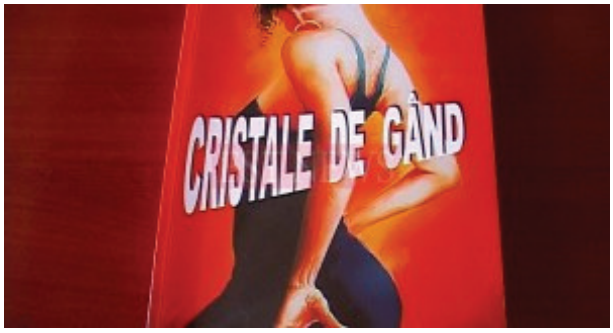

M-a interesat, până la a fi frapant, grupajul de vorbe pus drept motto la începutul studiului și semnat de o față monahală, Arsenie Papacioc, vorbe care, emanate de un, aproape, ermit, mi-au produs un zâmbet: *„Femeile sunt ca florile: toate sunt frumoase, dar fiecare în felul ei. Bărbatul trebuie să se aplece să o ia - adică să-i arate eleganță, prețuire. Atunci floarea își arată și mirosul și calitățile ascunse, pentru că tu ai știut să răscolești adâncurile și ai făcut din ea ceea ce nu știa că este”*. (Motto-ul e, în toate ale sale, mirean.)

Dacă Gheorghe Clapa n-ar fi făcut abuz de motto-uri, fiecare secvență a volumului fiind dotată, mai mult sau mai puțin adecvat, cu un motto, acesta, al ermitului Papacioc, ar fi fost de ajuns pentru întreaga carte. Respect însă alegerea autorului.

Volumul antologic al lui Gheorghe Clapa nu m-a satisfăcut pe deplin. Autorul a vrut să spuie prea multe o dată, ba, chiar dacă e nefiresc, arătându-se adesea timorat de sarcina asumată mental, apărând imediat teama de a nu se putea ridica până la înălțimea intenției. Așa se explică ritmul sacadat parcă al scriiturii, vizibil și în modul așezării textului în pagini: toată cartea e ca o culegere de versete, această fragmentare – poate întâmplătoare, dar, manieristă fiind, nu cred – lăsând slobodă senzația de dezlânare, de fapte adunate aleatoriu într-o combinație imposibilă

de împlinire a unității. E, cred, un procedeu al autorului, pe care, atunci când îl voi înțelege pe deplin, îl voi și credita. Deocamdată, mie cel puțin, nu mi-a creat confortul așteptat înainte de lectură.

Cartea poate fi interesantă, chiar și pentru cineva care n-a depășit programa liceală. E însă pletorică, prin formule stilistice zornăitoare, în dorința probabilă de construire a unor encomioane din structura cărora lipsește finețea. Ca gest, un trandafir, un crin sau un ghiocel înseamnă mai mult decât un braț de liliac!

Inconsecvențele de punctuație și ortografie pătează, pe alocuri, textul, mai ales că autorul însuși este și corectorul lucrării. Varietatea stilistică se dobândește și prin bogăția lexicală, ceea ce în cazul de față lipsește.

Dar, ca o concluzie rapidă, dar nu grăbită, voi aprecia tenacitatea lui **Gheorghe Clapa**, profesorul, muzeograful, istoricul, publicistul, etnologul, eseistul, fiindcă deprinderea de a scrie este însușirea cea mai de preț a unui intelectual. Iar Gh. Clapa, adesea, scrie chiar prea mult și îndeajuns de variat. E, altfel spus, un condeier complet, a cărui rațiune de a exista și-a găsit-o în cartea, fie ea scrisă de altul sau zămislită de El, de El, prea plinul de curaj, ades nebunesc, ori chiar inconștient, de a veni în fața noastră cu „produse" proprii. Dar gusturile nu se discută...

	■	S	T	R	Ă	D	U	I	N	Ț	Ă	■
			■	V	E	R	S	U	S	■		
	■	A	P	L	I	C	A	Ț	I	E	■	

Deprinderea folosită cu pricepere devine artă, iar arta exercitată din pasiune naște vocația care pune în mișcare forța creatoare. Caligrafiez această constatare cu gândul la ***Serghei Coloșenco***, derutat doar de intenția stabilirii unui primat: unu, starea lui de profesor de Românească, profesia adică; și doi, dexteritatea câștigată de a prinde secretul stoarcerii cuvintelor până la… ultima suflare a celui mai ascuns și nebănuit tâlc. Derută șubredă, se pare.

Profesor vocațional și rebusist tenace. Două calități reciproc condiționate, cu grația cărora *„neagra veșnicie ne-o întinde și ne-nvață/ Că epocile se-nșiră ca mărgelele pe ață"* (M. Eminescu). Doar rebusul e lumea mare văzută în oglindă, altfel adică, dar cercetată cu o lupă a cărei folosire nu se află în îndemânarea oricui. Iar Serghei Coloșenco este, deja, specialistul care, în toate circumstanțele, dă „lovitura lui Tell", dacă ne amintim de uluitoarea săgetare a celebrului erou al lui Schiller: *„Das ist Tells Geschof!"* În acest caz – fiindcă Serghei Coloșenco este „un caz" care, dincolo de conjunctură, condiționează – fiecare lovitură este egală cu o *carte*, fără să mai luăm în calcul miile de plesnituri (citește „careuri"*!*), semănate în lanuri cu soluri felurite, pentru că antrenamentul menține priceperea. Numărul cărților „puse" în rafturile unei „biblioteci REBUS" a ajuns la 113 (o sută treisprezece) volume, cu număr variabil de pagini și de forme ale genului.

Despre câteva din aceste cărți am scris, pe unele chiar prefațându-le. Tocmai pentru că mă aflu într-o relativă cunoștință de cauză, de data asta mă voi opri doar asupra volumelor numerotate 107 (*Mari actori*), 108 (*Mihai Codreanu*), 110 (*Toma Michinici*) și 111 (*Franța*). Dintru început surprinde, fără efecte emoționale însă, varietatea tematică, la Serghei Coloșenco aceasta fiind doar o preocupare ordinară, mai cu seamă că evantaiul informațional al „Omului" este imens; și ca bagaj de cunoștințe proprii, și ca surse capabile de o documentare rapidă, competentă. Așadar, a mai grăi despre varietate tematică în treburile rebusistice ale autorului iscoditor și izvoditor înseamnă a apela la truisme incompatibile cu un univers problematic ce are marginile (sic*!*) în infinit.

Cititorul-dezlegător de rebus ce nu și-a pierdut încă obișnuința de a foileta o carte va avea un dublu câștig: întregirea satisfacției descoperirii unor fapte ale oamenilor oarecum asemănători lui, dar va reinventa și mirarea că se poate concentra, poate judeca și, mai abitir, pricepe. Este, probabil, marea victorie a lui Serghei Coloșenco asupra suficienței și ignoranței care par a exploata timpul actual, propice minimalizării prin dezactivarea materiei cenușii a prea multor muritori. Rebusul lui Coloșenco e o alternativă la instrucția precară și educația inexistentă de azi*!*

Volumul cu numărul 107 al Bibliotecii REBUS

(*Mari actori*) e o pildă în sprijinul ideii de selecție, intreprindere dificilă pentru cel consacrat actului responsabil al intenției intelectuale. Ca să fie cu adevărat folositoare, selecția trebuie să urmărească obiective taxonomice clare: profesionalism indiscutabil, talent *sans rivages*, complexitate a exprimării fără calinerii, autoritate în comunitatea artistică, notorietate națională și nu numai, imagine perenă în memoria spectatorilor. Și altele. E ceea ce a reușit Serghei Coloșenco, fiindcă cincisprezece careuri și alte câteva forme rebusiste oferă curiosului întreaga (repet: întreaga*!*) existență teatralistă a unor titani care s-au numit *Constantin Tănase* (1880-1945), *Ștefan Ciubotărașu* (1910-1970), *Alexandru Giugaru* (1897-1986), *Grigore Vasiliu-Birlic* (1905-1970), *Octavian Cotescu* (1931-1985), *Victor Ion Popa* (1895-1946), *Emil Botta* (1911-1977), *Leonard* – prințul operetei (1886-1928), toți găsindu-și locul într-o istorie a Teatrului românesc de la Alecsandri la Caragiale sau de la Camil Petrescu la Marin Sorescu, de pildă. Fiecare pătrat rebus statornicește datele unei minimonografii, cercetătorului avizat rămânându-i doar amplificarea (după gust și cerințe) a informațiilor certe și ordonarea lor cronologică. Rostul unui asemenea volum depășește deci însușirea generală de plăcere divertismentală, prefăcându-se în instrument de studiere.

Indiferent de valoarea pe care i-o fixează critica momentului (G. Călinescu de pildă îl obiectivează printr-o anamneză: „Când însă poetul se oprește la stări minore, plictiseală, blazare, rezultatele sunt notabile”…), Serghei Coloșenco îl învăluiește pe sonetistul *Mihai Codreanu* (cartea a 108-a) cu toată căldura lui lirică. Bogăția „definițiilor” din cele șaptesprezece careuri întregesc imaginea poetului ieșean care-a strălucit prin sonete, evidențiindu-i lirica foarte pestriță tematic a creatorului aflat în varii situațiuni, fie că privește orașul care *„îngrădit de verzi coline,/Sub raze de luceferi doarme-n vale”*, fie că *„Era o noapte, nopților model./Prin toamnă funigei schițau dantele/Sub cer albastru ca de peruzele,/Iar noi ne-mprospătam cu tulburel”*. Cititorul-dezlegător va face cunoștință, poate mirat, cu atmosfera artistico-patriarhală a unui Iași care chiar palpita puternic la sfârșitul secolului XIX și jumătatea lui XX.

Memoria rebusiștilor contemporani îl reține pe *Toma Michinici* ca pe un împătimit și hărăzit al genului, adevăr pe care Coloșenco l-a potențat ascendent, pornind de la ideea directoare a volumului celui „plecat” la doar 57 de ani (în mai, 2000*!*), intitulat „Impresia unei seri”. Este și titlul primului careu, urmat de alte câteva în măsură să re-facă imaginea unui rebusist-poet. Sunt vivante toate cele 24 de pagini ale volumului cu numărul 110, mai ales că urmează – *attention!* – cartea cu numărul 111, *Franța*.

Franța. Un regal, un adevărat *hymne* închinat surorii noastre de „geantă latină” din hexagon. Parisul emblematic văzut de Victor Eftimiu, Parisul mitologic, geografia Franței, localități cu nume rezonante, mari actori și cântăreți (Edith Piaf, Alain Delon, Jean Gabin), pictori, scriitori, filosofi, femeia franceză, cultura, muzica, teatrul, sportul, armata etc., toate fac din cele 28 de pagini un fel de antologie în care marea Franță a încăput (lejer*?*) în micuțul tom… E limpede, pentru mine cu siguranță, că rebusul făcut de specialist e o adevărată magie. De reținut: specialistul e responsabilul total al creațiilor sale, fiindcă se sprijină pe erudiție, pe precizia prestațiilor sale. Amatorii, bâlbâiții și suficienții nu au poartă de intrare în acest imperiu. Și când câte unul îndrăznește…

Cartea scrisă, în sfârșit, **Cărțile** scrise de *Serghei Coloșenco*, toate de rebus și despre rebus, onorează harul dublat sau poate chiar triplat de efort al celui care a făcut dintr-un gen proclamat minor de unii cu tigvă mică (dar în care creierul stă comod*!*) un instrument nu numai de informare autentică, ci și de cercetare veritabilă.

Avem (avem*?!*) o Bibliotecă REBUS al cărei custode-ctitor este *Serghei COLOȘENCO*. Numai de el depine ca această bibliotecă virtuală să existe și să reziste. Succes*!* Felicitările se fac… la final. Dar până atunci mai e de curs apă pe Bârlad.

3 august, 2015

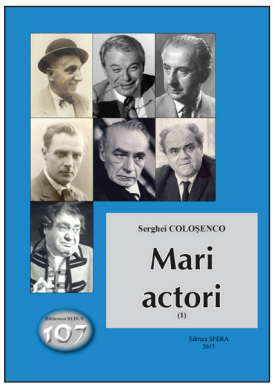

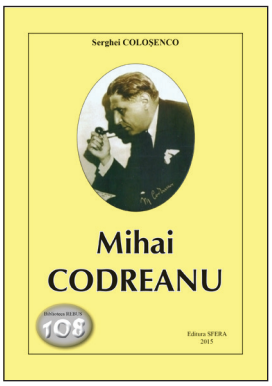

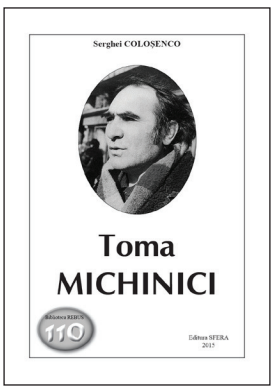

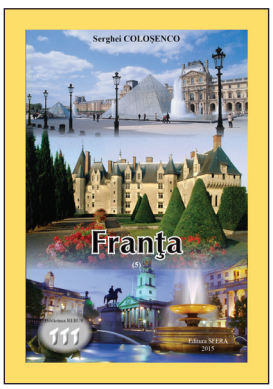

Iorgu GĂLĂŢEANU

SCOBORÂND PE SCĂRI ÎN DECENII

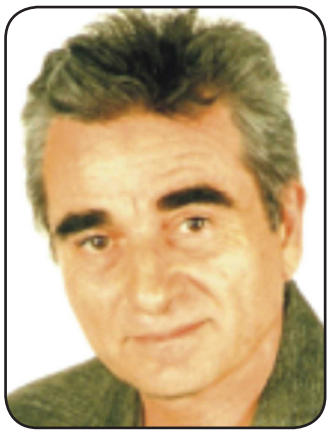

Am la dispoziție cartea lui Gheorghe Postelnicu, prozator, critic și istoric literar, cu date prețioase despre viața, creația poetului, prozatorului medic Vasile Voiculescu, personalitate marcantă a culturii românești. M-a surprins conținutul, remarcabil redat, autorul ne surprinde atât prin datele istoriografice despre viața omului de zi cu zi, cât mai ales puterea mirifică a creatorului V. Voiculescu, cu părere de rău, uitat de cei care se preocupă de istoria literaturii românești. Cândva, domnia sa mi se confesa:

„Vă trimit una din cărțile la care am trudit foarte mult și care, din păcate, nu a fost observată de voiculescologii anteriori, deși sunt citați la tot pasul, cum am crezut că se cuvine. Față de lucrările lor, monografia mea aduce cel puțin 20 de informații biografice și bibliografice inedite, unele din ele publicate în 2011 și 2012 în „România literară”(de două ori) și în „Convorbiri literare”. Un camarad care a crezut că-i facilă cercetarea vieții lui V. Voiculescu s-a oprit în 1985, când el scotea la Sport-Turism o lucrare incompletă, și a mers până acolo încât a comentat defavorabil în prezența „Sanitarului-șef” al Comisiei de validare a membrilor stagiari, iar redutabilul critic D.S., fire sensibilă, și-a însușit teoria și a decretat că lucrarea mea nu poate fi receptată ca o lucrare de critică literară. Păi nici nu e cazul, pentru că folosește metodele istoriei literare. Vă rog să mă scuzați, m-am gornit din instinct. Dvs., ca medic și scriitor, îl veți cunoaște mai bine pe acest martir și pe biograful său.”

Voi cita multe fraze din carte pentru a da autenticitate documentului literar scris de autor, are dreptate, a nimerit ținta și m-a incitat să fac o sinteză a conținutului. Recunosc, m-am simțit obligat moral pentru că medicul și scriitorul V. Voiculescu a trecut și prin Bârlad în perioada primului război mondial, orașul unde m-am născut și îmi duc traiul, având aceeași profesie și înclinație în ale scrisului. De aici începe greul, nehotărârea eului, va trebui să aștern pe hârtie rânduri despre munca remarcabilă a istoricului sau să scot în evidență personalitatea impunătoare a omului despre care a scris, balanța rămânând mereu neînclinată. Mi-am spus, cu cât voi reda multe amănunte despre Vasile Voiculescu, cu prisosință voi scoate în evidență munca sisifică a lui Gh. Postelnicu, destoinic cercetător al întregii istorii privind viața și creația medicului-scriitor de geniu. A martirului născut (1884) în comuna

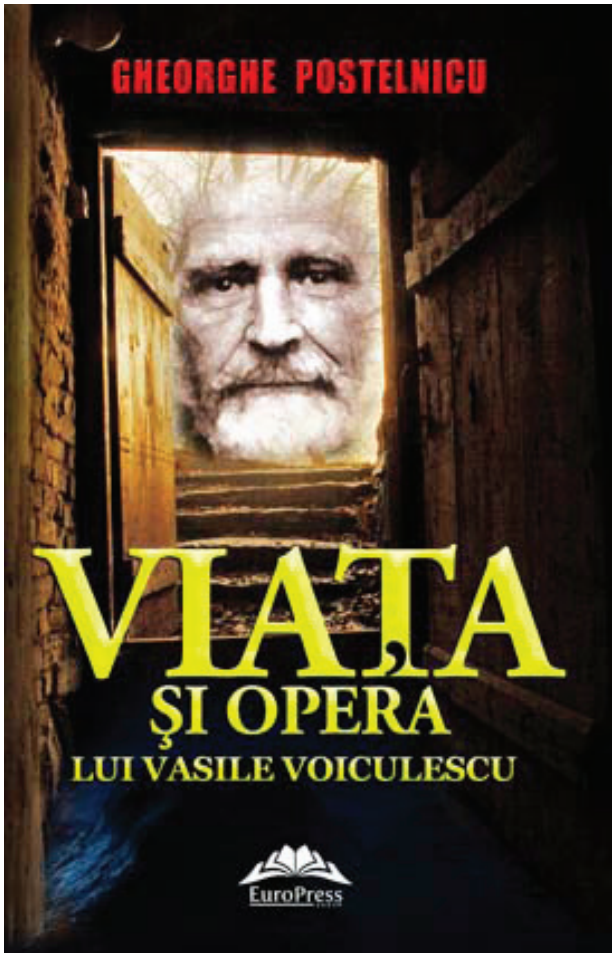

Pârscov, lângă Buzău, din părinți creștin-ortodocși, educația religioasă primită în familie marcându-i întreaga viață. Să-i amintesc cuvintele:

„ Sunt născut la țară... cel mai mare noroc din viața mea. Mama mă adora, surorile mă iubeau, pentru toți eram o minune.”, preciza poetul în 1935 în „Confesiunea unui medic.” Sau, „A mai vorbi de bunătate în vremile acestea când

principiul luptei pentru existență umple, ca un Dumnezeu neînduplecat, tot cerul creațiunii, pare o naivitate sau o ironie...", vorbe de duh ce puneau pe gânduri generațiile vechi și la fel de bine pe cele de astăzi. Iată de ce întrebarea istoricului Gh. Postelnicu: „De ce o carte despre viața și opera lui V. Voiculescu?" este bine plasată, răspunsul complex și nuanțat venind tot de la autor: „Pe de o parte, acumularea unei cantități mari de contribuții biografice și critice a impus reevaluarea lor. Pe de altă parte, chiar varietatea și bogăția informațiilor pun sub semnul îndoielii destule afirmații anterioare. Mai trebuie adăugat că arhiva orală pârscoveană este încă activă, dar până când? Dincolo de aceste motive faptul că V. Voiculescu a fost un erudit cu o gândire profundă, un nemuritor. Personalitatea sa multilaterală trebuie reașezată în actualitate."

Și iată că peste jumătate de veac(1963) de la trecerea în nemurire a ilustrului înaintaș, a medicului-scriitor ce a locuit și în Bârlad(în 1917 medic șef al Spitalului nr.6 de răniți, până în 23 octombrie 1918), trebuie să intervin, să susțin cât de bine-venită este apariția veritabilei cărți, o bibliotecă-document cu o multitudine de date biografice, sociale, filozofice, geografice, medicale, teologice și numărul exemplificărilor ar fi mai mare. Cum să nu te uimească puterea de muncă, dăruirea fizică, harul de cercetător, dotarea și vigoarea spirituală a unui consătean pentru a șlefui și a reda să rămână în viitor luciul real al oglinzii lui V. Voiculescu. Dacă în primele pagini istoricul ne aduce o serie de date din viața tânărului cu înclinații spre litere și filozofie (arbore genealogic conceput cu lux de amănunte, originea și copilăria personajului, relațiile de familie, etc.), vis inițial de care nu se va despărți până la dispariție („alegoriile voiculesciene au îmbogățit înțelepciunea națiunii, el crezând cu tărie în finalitatea artei, valorile etice promovate rămânând valabile: munca, stăruința, compasiunea, frăția, sacrificiul"), încet și sigur, precum apa curgătoare ce înaintează lin spre revărsare, ne redă despre anii când absolvea Medicina (1910), orientarea impusă de familie, an când se căsătorea cu Maria Mitescu, consăteancă, cu aceeași pregătire medicală. Un anumit aer de disperare determină istoricul să insufle: „Contrar unor păreri de ultimă oră, după care opera i se micșorează pe zi ce trece, V. Voiculescu rămâne un autor de construcție în sonet, poezie mistică și proză fantastică, un înțelept creștin, lucrând misterios în asfințitul vieții pământești, dar, la drept vorbind, oricâte izbânzi ar încerca voiculescologii de astăzi, amintirea sa se șterge. O posteritate incapabilă să susțină Pantheonul românesc îi pomenește numele ocazional, deoarece, într-o ierarhie a ingratitudinii, indiferența față de valorile literaturii ocupă primul loc. Omagierile nu pot îndrepta răul care i s-a făcut lui V.Voiculescu în ultimii săi ani de viață. Nestinse rămân doar eforturile livrești ale unor distinși cercetători ale căror lucrări cer în mod insistent reeditarea..." Împart aceleași gânduri cu istoricul Ghe.Postelnicu, dar cu siguranță o fac și mulți alții. Iată ce mărturisea fiica poetului, Gabriela Michaela Defour(n.19 XI 1920) : „...tata era unul din cei mai mari scriitori ai veacului: poet, romancier, povestitor, dramaturg, eseist, un om de bine. Acorda consultații medicale gratuit și deseori oferea bolnavilor medicamente cumpărate din banii lui." Pe bună dreptate era denumit scriitor de geniu, „doctor fără de arginți" și „poetul îngerilor". Trebuie să amintesc solicitarea istoricului: „E nevoie de lucrări noi care să facă hermeneutica amintirilor destoinicului său fiu, Ion Voiculescu (n.16 mai 1916), dar și ale lui Radu Ilie Vasile (n.28 mai 1914), a scrisorilor publicate de Ileana Ene în 1993 și de Alexandru Oproescu în anul 2008, care să ia în considerare punctele de vedere curajoase ale Roxanei Sorescu, demers care, pe scurt, să scoată omul și opera sa din stratul gros de inerție. Reconsiderarea acestui destin îi va da lui V.Voiculescu „mântuire în cerurile lui Dumnezeu".

Revenind cronologic, aflăm și debutul literar al medicului de circumscripție rurală, cu poezia „Dorul" publicată în „ Convorbiri literare" (nr.3 martie 1912), în același an în prestigioasa revistă publicând și poeziile „San Marco". Profesional, în ianuarie 1915 a fost asimilat Comitetului Central Sanitar, poziție de pe care a organizat un spital militar în București. Pe 30 octombrie 1916 era transferat la Buftea, unde a locuit cu familia până la numirea ca șef al spitalului mobil nr.6 din Bârlad (reluare). Și-a adus familia în orașul moldovean unde îngrijește răniții, unitatea sanitară fiind transformată în unitate medicală de contagioși. Atașat trup și suflet pacienților, îngrijându-i cu profesionalism, în 1917 se îmbolnăvește de tifos exantematic, de febră tifoidă și de icter. Până în 1918 a urmat serviciul militar pe lângă tabăra de prizonieri din localitate, „precum și pe la alte spitale de răniți și bolnavi". Demobilizat cu gradul de medic subșef, asimilat maior, pe 14 februarie 1919 a fost transferat definitiv în București. Pentru devotamentul deosebit a fost decorat cu steaua „Coroana României", ulterior devenind medic la Domeniile Regale și director la Fundația Culturală Română.

După aproape doi ani de locuit în Bârlad, urbe recunoscută cu afinități culturale, eminentul umanist a știut să împletească activitatea profesională cu cea literară, va cunoaște și va lega prietenii cu distinși oameni ai literaturii românești. Amintesc pe Alexandru Vlahuță, refugiat aici, care a exercitat o influență decisivă asupra destinului său literar, între mentor și discipol stabilindu-se relații bazate pe prietenie și

încredere, tânărul medic fiind stimulat să-și reia preocupările literare. Istoricul ne informează că Al. Vlahuță avea mania să scoată ziare și reviste noi, că până la terminarea războiului a locuit la profesorul de muzică Eugen Bulbuc unde, în fiecare zi de joi organiza întâlniri literare în salonul casei, despre care Florentin Popescu amintește: „A fost cea mai mare personalitate culturală românească refugiată în orașul de la poalele Țuguietei". Poate din subiectivism insist asupra perioadei locației lui V. Voiculescu, și anume, mișcarea artistică și intelectuală a urbei era animată de membrii societății „Academia Bârlădeană", fondată în mai 1915 de George Tutoveanu, Tudor Pamfile și Toma Chiricuță (ce mândrie se aprinde în mine, sic!, sunt membru actual al societății). Animatorul principal, poetul G. Tutoveanu (n.1872), profesor, ctitor de biblioteci publice și constructor de reviste: „Paloda", „Făt-Frumos", „Graiul nostru", „Scrisul nostru", „Avânturi culturale", „Ion Creangă", revistă de limbă, literatură și artă populară, „Miron Costin", „Freamătul literar" și „Idealul". „Florile dalbe"(1919) este prima publicație literară apărută după război în România, în paginile ei se oglindeau atmosfera, idealurile sociale și orientările estetice postunioniste, în colectivul redacțional aflându-se și V. Voiculescu care a publicat pe lângă poezii și două povestiri, prilej să aflăm despre debutul în proză (Lina Codreanu). Cronicarul face mențiunea că, în 1918, „Academia Bârlădeană" a scos o antologie națională care cuprindea, printre alții, pe Eminescu, Creangă, Cerna, Delavrancea, Coșbuc, Iorga, Crainic, Vlahuță, Voiculescu. Cartea urma să fie distribuită soldaților pe front, „ca o hrană spirituală și ca un imbold în lupta pentru obținerea victoriei". Medicul-poet a fost antologat cu poeziile „Morți în țara lor"(?) și „Frunză verde". Din patriotism local amintesc, „Academia Bârlădeană" a renăscut în anul 1990(președinte de onoare prof. dr. C.D. Zeletin) și are o activitate bogată, ilustrată constant de publicația trimestrială care îl are ca redactor-șef pe neobositul Serghei Coloșenco.

În 1929 începe colaborarea cu Radiodifuziunea Română, asigurând emisiuni de educație sanitară țărănimii și populației țării. Înaintând cu repeziciune în decenii, istoricul fascinantei cărți merită întreaga admirație, impulsionându-mă să redau scurte pasaje, pentru a avea continuitate.

„Știm prea bine din dosarele aflate la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității că grupul Antim devenise indezirabil autorităților comuniste, încât s-a dispus, în 1958, scoaterea sa din viața publică. Nu se putea accepta ca intelectualii venerați până în 1945 să opună dictaturii proletare valorile creștine, în cea mai neagră perioadă din istoria poporului român care „își pierduse orice directivă spirituală" (Roman Braga). Cu doi ani înainte, PCUS a emis o hotărâre, transmisă ca recomandare partidelor frățești, de intensificare a luptei împotriva sentimentului religios. Drept urmare, s-au înmulțit acțiunile de slăbire a vieții religioase prin arestarea preoților de la țară și a ierarhilor bisericești, ca și prin deportări în Bărăgan și în Dobrogea. Organul de represiune, prin agenții de filaj, considera clandestine întâlnirile de la Mănăstirea Antim, din locuințele lui Alexandru Codin Mironescu, Apostol Apostolide sau Barbu Slătineanu. Discuțiile ar fi avut un caracter dușmănos și subversiv, întreaga regie ținea de o mare înscenare în urma căreia trebuia anihilată elita intelectuală a țării..." Istoricul continuă cu o sumedenie de explicații veridice pentru a scoate în evidență nevinovăția multora și a poetului V. Voiculescu, concluzionând cu mereu valabila decizie comunistă: „Cine nu e cu noi, e împotriva noastră!"

Ce se întâmplase cu ani în urmă(de fapt religiozitatea educației copilului Dilă transpare din poezia „Isus din copilărie" – volumul *Destin* – 1933), citez: „Isuse, ca să te urci în Ierusalim de Florii/ Treceai și prin orașul unde eram la școală/ Cum te-așteptau sufletele de copii să vii ?". Reiau din rândurile cărții:

„După moartea soției – 22 noiembrie 1946 –, după cum își amintește fiul Ionică, „s-a sihăstrit": ieșea din casă doar ca să se alăture grupului de meditație religioasă de la Mănăstirea Antim, „ultimul episod de sobornicitate reală a Bisericii noastre, în anii dictaturii comuniste"(A.Pleșu). Mergea acolo în zilele de sărbătoare „ân căutarea unei trăiri de rugăciune, cunoaștere și împlinire" (A. Scrima), pentru a transpune, apoi, experiența duhovnicească în orizontul conștiinței artistice. Fasciculele de conștiință se înscriau în descoperirea fraternității și în comuniunea realizată dincolo de barierele psihologicului. Coordonatele vitale ale grupului erau lipsa regulamentului și nefuncționarea vreunei ierarhii, la baza activității se situa verbalizarea. Cuvântul circula cu încântare de la unul la celălalt, „ca într-o creștere spre înalt a încrederii"(A. Scrima). Cum orice organizare intelectuală devenea suspectă, autoritățile au început destrămarea „Rugului aprins". Încă în viața, poetul mărturisea că dacă n-ar fi devenit medic, se făcea preot. Multe și palpitante amănunte despre această perioadă de sacrificiu ce au cizelat personalitatea filosofică a distinsului Vasile Voiculescu pot fi găsite în carte de către cititorul versat. La fel, cu meticulozitatea întâlnită la unii istoriografi, și nu numai, ne surprinde redarea caracteristicilor fizionomice ce scot în evidență blândețea și modestia remarcabilă a deosebitului om, dăruit semenilor până la ultimul fir de păr, dar mai cu seamă dăruit sufletește ființelor de pe fața pământului.

Ce s-a întâmplat după destrămarea Rugului

aprins? În regimul de tiranie comunistă, în noaptea de 4 august 1958 este arestat după o percheziție brutală a locuinței din București, urmată de confiscarea celor peste 6.000 de cărți ale bibliotecii. Culmea, poetul se grăbea în acele ore să finiseze sonetele, ultimul, al 90-lea, dedicat lui Shakespeare, un fel de rămas bun. Acuzația: dușman al poporului! Martirul a avut un destin tipic omului sărac, dar înnobilat de învățătură. Bine spune autorul cărții, „în public vorbea puțin, dar a găsit căi personale de a se adresa mulțimii: presa scrisă și vorbită, în fața foii de hârtie și a microfonului nu roșea, nu se pierdea cu firea. Prin domolirea impulsurilor și-a făcut mulți prieteni, dar care nu vibrau cu toții la bunătatea sa. Iradia o mărinimie discretă, curativă, necondiționată. A fost până la sfârșitul vieții, chiar și în închisoare, un domn sfios, cu o memorie extraordinară, cu o cultură și o informație științifică impecabile. Un câștig important al omeniei a fost puterea de muncă. O muncă organizată în cele mai mici detalii. Și-a iubit copii și nepoții, care și-au găsit sălaș în ținuta lui morală. Și-a divinizat soția. Bătrân și bolnav, interiorizat, lăsându-se bântuit de triste iremediabile că i-au fost luate pe nedrept libertatea, familia, casa din str. Dr. Staicovici și biblioteca (...se considera un „vânător bibliofil de prin magherniţele de pe cheiul gârlei”; 11 ani nu a aprins focul în sobă, deoarece aceasta era blocată cu cele 7000 de volume ale „catedralicei biblioteci”). Într-unul din sonete gândea ca un înfrânt în fața anilor:

„Grăbită, căruntețea mă-mbracă-n promoroacă./ Amarnice vântoase de gânduri și nesomn./ Smuls unul câte unul, de visuri mă dezghioacă.../ Pe râpile uitării, însingurat, mă-ntomn./ Îndură-te, coboară și vino de mă vezi/ Pân'nu s-aștern pe mine solemnele zăpezi.” Excelente rânduri, sinteză a întregii vieți! Nu voi reda și alte versuri, cititorul le găsește printre rândurile din carte. Când a fost eliberat din pușcăria comunistă (30 aprilie 1962), spunea: „M-am măsurat cu visul și am ieșit învins”. Era emaciat, abia se ținea pe picioare, ras pe cap, surd de la tratamentul tuberculozei coloanei vertebrale – morbul Pott –, cu sondă vezicală permanentă, refuza să mai mănânce și își dorea moartea, care a survenit în noaptea de 25/26 aprilie 1963. Potrivit ultimei sale dorințe, a fost înmormântat în hainele cu care a venit acasă de la închisoare, peticite și cusute cu sârma scoasă din saltele de colegii de celulă. Poetul Adrian Maniu a rostit, între altele, memorabilele cuvinte: „Spinarea acestui om care nu s-a plecat în fața nimănui a fost îndoită doar de boală și suferință”. Recunoscător, spunea și Dinu Pillat: „Nu puține dintre nuvelele lui Vasile Voiculescu sunt capodopere și toate vădesc biruința unui tumultos poet în aurariile prozatorului. Astfel împlinită, personalitatea scriitorului se înscrie pe culmea literaturii române”. Închei, am încercat să redau câteva idei din valorosul document de istorie literară. Prieten îmi este Nicolae Gheran (istoricul lui Liviu Rebreanu), prieten îmi este Theodor Codreanu(distins eminescolog), sper să mai câștig și prietenia celuia de care m-am ocupat în cronica de mai sus.

Istorie literară

28 oct. 2001

Sala medievală de la Casa „Sturdza”, Simpozionul „Scriitori bârlădeni, sec. 19-20”.

De la stânga la dreapta: **Mircea Coloșenco**, istoric literar, **Alina Butnaru**, muzeograf, **C. D. Zeletin**, prof. dr., scriitor, **Florentina Marinescu** (București), artist plastic, **Gruia Novac**, critic literar.

Din colecția Serghei Coloșenco

Vasile FILIP

„Artiștii adevărați vor trece din timp în durată...” (Valentin Ciucă)

Neculai Ciochină - zugrav de poeme celeste

Am pătruns în atelierul de creație al pictorului **Neculai Ciochină** cu simțământul celui care știe câte ceva despre acest fel de spații mirifice, dar și pregătit de confruntarea cu eventuale surprize. Ceea ce s-a și întâmplat. Obișnuita ospitalieră căldură și încântare specifice s-au amplificat, pe măsura ispitei. Mă aflam în fața Nepătrunsului, pe care îl numim, de regulă, Univers. Sau Infinit.

De mai multă vreme, am băgat de seamă - atâta cât îmi îngăduie cunoștințele și pricepea în domeniu - că pictorul ieșean, cu origini băcăuane și cu afinități bârlădene, s-a integrat în chip firesc așa numitei, pe bun temei, Școli ieșene. În ce are ea peren și valoros, vreau să spun, ferindu-mă, din motive personale, să intru în detalii care vizează alte părți, mai fragile, ale întregului. Desigur, și în acest caz, precum în toate celelalte aproape, meritul se împarte. El este deopotrivă al prestigioasei școli și al valorosului pictor. Fapt care conferă și mai mare forță reușitei.

Așa cum s-au petrecut lucrurile și în alte multe cazuri, și Neculai a practicat mai întâi ceea ce aș numi pictura terestră. Ne-a oferit, cu alte cuvinte, frumusețile înconjurătoare - pe care nu de fiecare dată le băgam de seamă - gătite în straie frumos și sugestiv colorate. Acesta fiind, în fond, rostul artistului: să recompună lumea în ce are ea durabil și încurajator, arta fiind hărăzită dăinuirii. Prin opera sa, și creatorul ei rămânând în memoria oamenilor și după ce natura lui se integrează materiei universale. Căci spiritul este Veșnicia.

Într-o bună zi, pictorul Neculai Ciochină a simțit nevoia unui timp și a unui spațiu în care penelul lui să descopere și altceva decât ceea ce fusese deja descoperit. Și, metaforic vorbind, se bineînțelege, s-a suit de pe Pământ la Cer. Uimindu-se de ce a văzut el acolo, a făcut gestul de a ne pofti și pe noi - privitorii obișnuiți, dar amatori de asemenea experiențe - să-i fim părtași. Spre a ne ușura... efortul, a coborât Cerul printre noi, să-l putem vedea, mai ales înțelege, mai lesne și mai adânc. Fără îndoială, de pătrunderea Nepătrunsului se ocupă în primul rând oamenii de știință, care, într-un anume fel, sunt și ei oleacă de artiști. Îndeletniciri în stare pură nu cred că există.

Cerul pe care Neculai Ciochină îl coboară pe Pământ și ni-l înfățișează nouă, prin tablourile sale, nu este doar spectaculos, prin ineditul imaginilor, dar este și un fel de prelungire - în alte dimensiuni și în alte alcătuiri, în spirit, mai ales - a existenței noastre terestre. De oameni mereu animați de gândul răscolitor al cunoașterii și de a conferi descoperirilor straie de sărbătoare. Nefiind în stare de mai mult, mă mângâi (sau doar mă amăgesc) cu ideea că am făcut și eu o descoperire. Pe care mulți alții vor fi făcut-o deja cu mult înaintea mea, care, însă, mă mulțumesc și cu eticheta de... întârziat. Ce vreau să spun, de fapt? De fapt, vreau să afirm că principalele virtuți ale picturii lui Neculai Ciochină sunt - cel puțin - două: *sugestia metaforică* și *metafora celestă*. Fiecare tablou al său este un poem realizat în culoare, dar posibil de a fi tălmăcit în cuvinte.

Ceea ce am și încercat (cutezat, riscat) să fac în aceste succinte considerații, absolut personale, pe deplin subiective și nepretențios profesioniste. Ale unui iubitor-admirator al picturii și al pictorilor doar...

VERNISAJ

Expoziția de artă
«Spații mirifice»
(16 lucrări)

Autor: **Neculai CIOCHINĂ**
(născut în 9 noiembrie, 1933,
comuna Burdusaci, județul Bacău)

Profesia: profesor desen, pictor.
Studii: Facultatea de Arte Plastice
Membru al U.A.P. din România
Versuri de Vasile Filip

„Pictor al spațiilor siderale, Neculai Ciochină își construiește propria lume prin combinatoria inedită de forme și culori.

Renunțând la fantasmele identitare ale peisajului idilic „de la noi", artistul dilată la maximum orizontul, căutând ordinea și armonia dincolo de frontierele vizibilului, dincolo de suprafețele accesibile, ambalate atrăgător. Privirii superficiale îi opune alternativa „vederii adânci". Există frumusețe în tot locul - pare a spune; trebuie doar să o și vedem."

prof. univ. dr. Petru Bejan

Toate curg

Toate curg, precum ar plânge,
Cu albastru și cu sânge.

Mișcare în spațiu

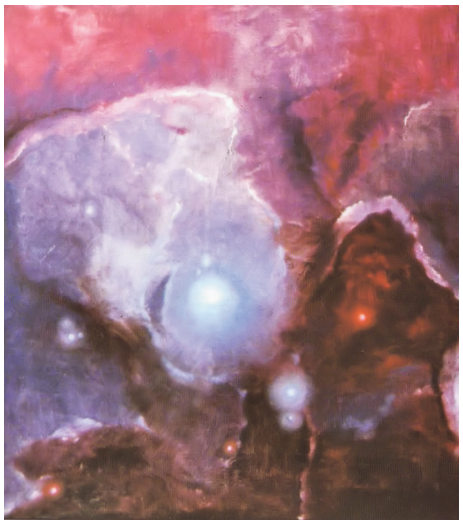

Plutind între uimire și nesațiu,
Mă simt și eu un zburător prin spațiu.

Călătorie în timp I

Călătorind prin timp, din tușă-n tușă,
În fața mea a apărut o ușă.

Spațiu intergalactic

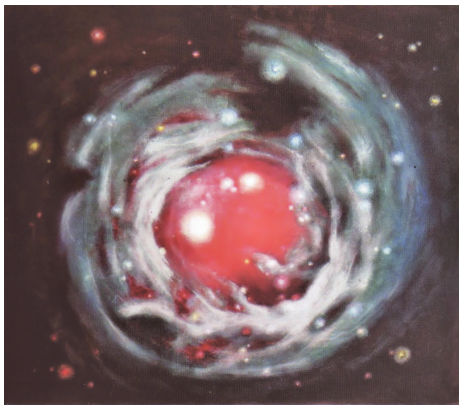

Dacă ar fi metafore să-ncerc,
Gândesc că universul e un cerc.

O stea în univers

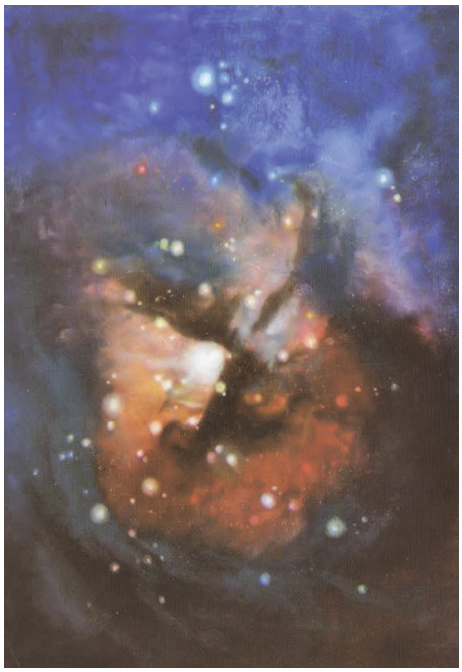

O stea în univers a apărut.
Cu steaua noastră, oare ce-am făcut?

Călătorie în timp II

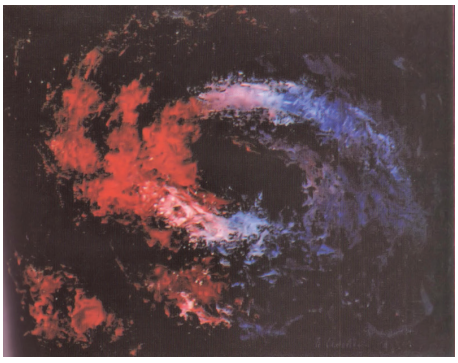

Ca armăsarul în manej,
Și timpul curge în vârtej.

Materie și spațiu

Materia cu spațiul e egală
Și e gătită în costum de gală.

Călătorie în spațiu

Aș vrea să cred că într-atâtea stele,
Și steaua mea se află printre ele.

Nebuloasă

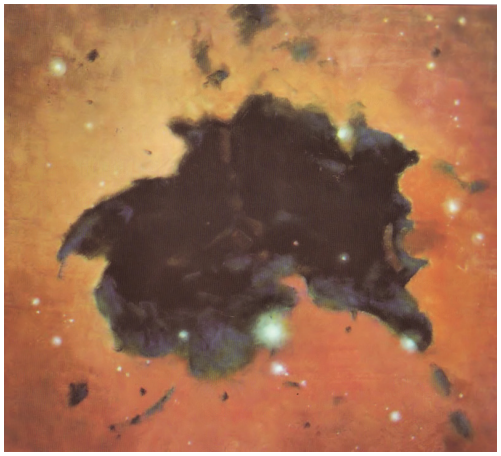

Mă minunez a nu știu câta oară:
Aici și nebuloasa este clară.

Univers galactic

Mă urc în univers ca într-un pom
Și văd acolo capete de om.

Tectonică I

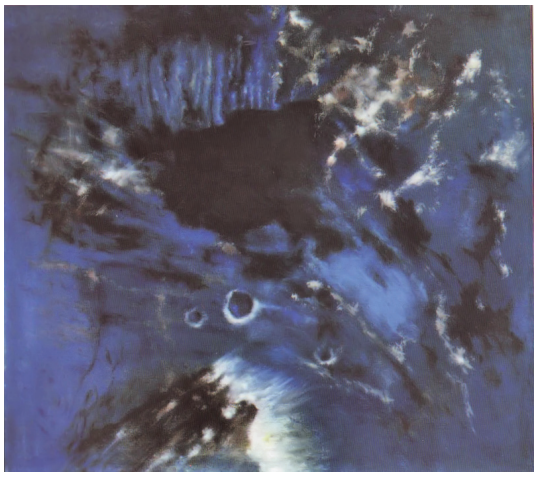

În nesfârșirea de albastru
Mă integrez precum un astru.

Impact

Acest *Impact* nu vi se pare, oare,
C-ar fi un flutur sau ar fi o floare?!

Imponderabilitate

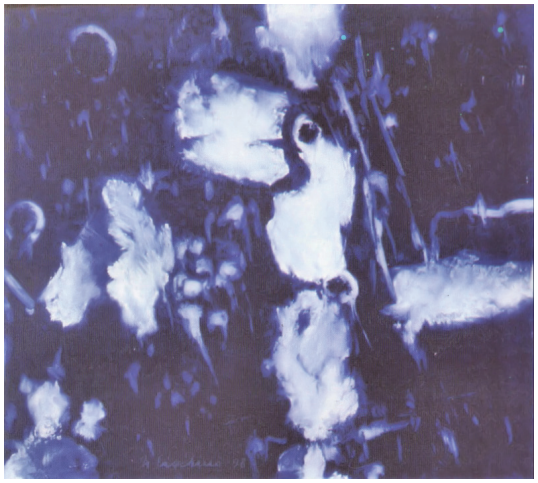

De-atâtea depărtări sihastre,
Și ochii noștri au priviri albastre.

Autotransformarea materiei I

Când fac explozii, totdeauna sorii
Iau chipul nostru și iau chipul florii.

Lacrimi stelare

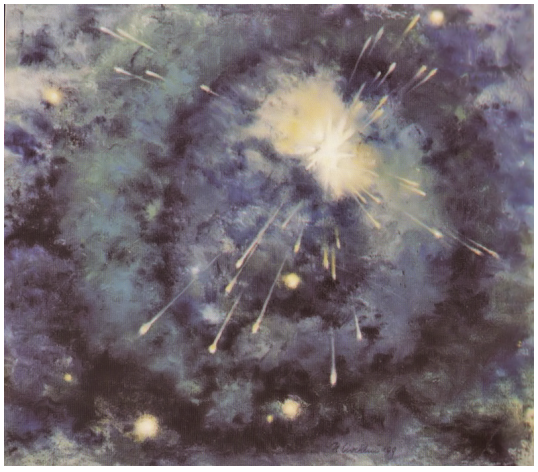

Dar stelele, oare chiar plâng și ele,
Sau plângem noi cu lacrime de stele?!...

Omul în fața universului

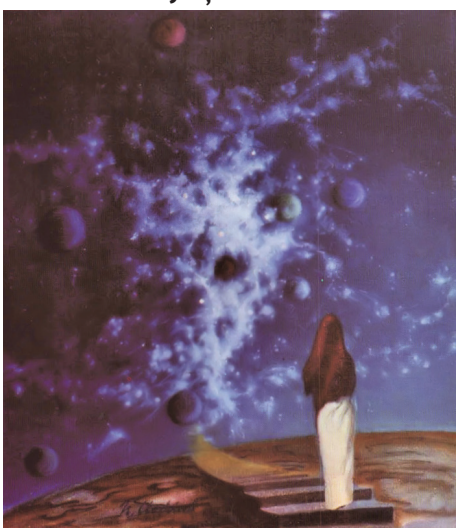

E un spectacol cum un altul nu e.
În fața lui e omul o statuie.

„Marea înfruntare”- un basm ezoteric în versuri de Nicolae Labiș (1945-1956)

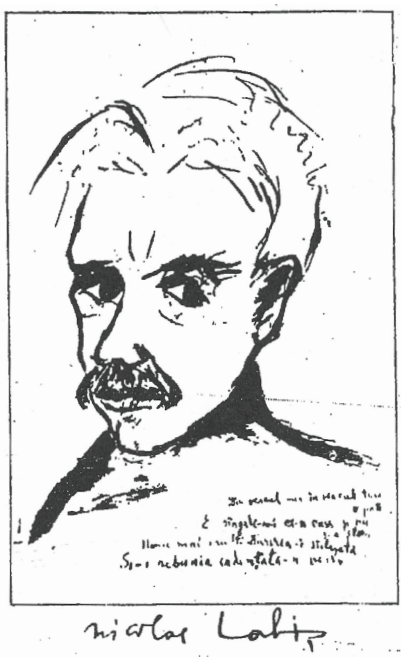

Este vorba de o creație literară inedită a lui Nicolae Labiș, poetul „luptei cu inerția”, în care **Binele** și **Răul** sunt personalizați sub numele de **Frunte-Senină** și, respectiv, **Frunte-Încruntată**, care se vor candidați la mâna unei **Fete-Fecioară**, dintr-un palat de sticlă rotundă cu comoară.

„Marea înfruntare” dintre cele două personaje ale basmului, cu titlul omonim, are în sine o marjă ezoterică, căci elementele componente acțiunii propriu-zise sunt pline de necunoscut, de efecte fabuloase cu structuri hermetice, de speculații estetice/etnologice/sociologice.

Textul ograf se află între celelalte manuscrise labișiene de la Muzeul Bucovinei din Suceava (caiet nr.inv.166, nedatat, neterminat).

Publicarea lui întregește opera poetului de la Mălini, care în anul acesta ar fi împlinit, în decembrie, 80 de ani, dacă nu i-ar fi fost curmată viața la 21 de ani!

Credem că „marea înfruntare” nu este decât o analogie a propriei sale vieți văzută/întrevăzută de poetul vizionar, **blestemat** de societatea comunistă de a nu-i fi respectat ritualurile, deși i-a dedicat „primele iubiri”!

Mircea Coloșenco

Marea înfruntare

I

Pe-un tărâm neștiut, se afla o comoară,
Pe-o comoară, se afla o Fată-Fecioară,
Singura Fată-Fecioară.

Nu cunoscuse privirile acelor ce-o vor,
Nici atunci când lunecase în visele lor,
Singura Fată-Fecioară.

Trăia în Palat de sticlă rotundă,
Unde nici un dor n-a putut să pătrundă,
Singura Fată-Fecioară.

Nici ierburi, nici gâze rodind din păcat
Nu putură
Sămânța iubirii s-o lase-n Palat,
Să turbure liniștea pură
A singurei Fete-Fecioară.

Pe-un tărâm neștiut, se afla o comoară,
Pe-o comoară, se afla o Fată-Fecioară,
Singura Fată-Fecioară.

II

Frunte-Senină a visat-o cu ochiul deschis
Și-a pornit într-o zi după vis.

El se simțea cel mai mic dintre toate.
De-aceea, n-avea niciodată
Sprâncenele negre-ncruntate.

Întreg și frumos, se simțea numa-n fire,
Cântând firei supusa-i iubire.

Când, prin codri trecea, alergau căprioarele
Să-i sărute picioarele;

Când gonea peste râpa cu rouă stropită,
Capăta o mantie de rouă vrăjită.

El se simțea cel mai iubit dintre toate.
De-aceea, n-avea niciodată
Sprâncenele negre-ncruntate.

A visat o Fecioară cu ochiul deschis
Și-a pornit într-o zi după vis.

III

A izbit în porți de argint, de aramă și aur?
A izbit fățiș și fără gând ascuns –
Și i s-a răspuns.

Vântul l-a trecut mările și colnicile
Și l-au ajutat albinele și furnicile.

Zmeii-l uciseră în bătălie.
L-a înviat Pământul cu apă moartă și vie.

Zânele i-au înnodat ițele minții.
I le-a deznodat Cerul cu dinții.

Gândul copleșit n-a mai putut să-nțeleagă.
Lumea i-a desfăcut inima, cât mai întreagă.

Ajuns, nu i-a mai rămas decât să pătrundă
În Palatul de sticlă rotundă.

IV

Când la poarta cea greu ferecată,
S-a întâlnit cu Frunte-Încruntată.

Și el o visase pe Fată cu ochiul deschis
Și a pornit într-o zi după vis.

– De ce-ai bătut, Frunte-Senină, cărări nebătute?
– Vreau să intru.
– Și eu vreau, deci, du-te.

– Ba, de vrei, să ne-nfruntăm, întâi.
– Să-ți pun trei întrebări de căpătâi!

Îmi vei răspunde. Ție ți se dăruie ceea ce eu smulg.
Tu îmi vei răspunde la întrebări,
dar să-mi pui mie altele
nu vei putea niciodată.
Să ne batem? Te voi ucide, Frunte-Senină,
dar te vor învia.
Tu, însă, nu mă poți ucide pe mine.
Eu mă simt cel mai înalt dintre toate
și, de aceea, urăsc.

– Eu mă înțeleg cel mai departe de toate
și, de aceea, iubesc totul cu mintea.

– Dar mă simt cel mai înalt dintre toate
și, de aceea, mă urăsc pe cel înțeles de mine.

– Tu iubești fără să înțelegi,
tu înțelegi cu mintea tuturor,
dar nu cu a ta.

BUCURIE

Mă bucur că sunt oameni care gândesc ca mine:
Decât împărtășirea, nimic nu-i mai frumos.
Ei, totuși, au nevoia să le împart averea
Lor, semenilor mei de jos.

Mă bucur că, în luptă, eu pot să-mi scântei spada,
Imaginară spadă, de fapt – idei și vis,
Legende care astăzi au, în sfârșit, o viață,
Legende care astăzi, aievea-n parte, aici-s.

(Fondul literar „Nicolae Labiș”. Muzeul Bucovinei – Suceava;
nr. inv. 89, text ograf, datat 1953.)

CUVINTE FUNDAMENTALE ROMÂNEȘTI

✍ Ion POPESCU-SIRETEANU

Păstrarea și cultivarea limbii (XXI)

Argument

Dorul și dragostea

Dorul și dragostea au îmbătrânit neamul omenesc.

Mergi pe drumul tău și numai ce auzi chemări din ce în ce mai ademenitoare. Stai în loc nedumerit, dornic să înțelegi mesajul, gata să răspunzi. Dar glasul chemărilor tace o clipă și-ți pare că n-ai auzit destul de bine.

Și te dai a merge mai departe, cu inima în ropot, cu dorul în vălmășag, cu pădurea în vuiet. Crezi că timpul ți se apleacă și treci biruitor spre altă împlinire și nu vezi cum încep a se rupe ramuri și crengi în codrul tău supus vânturilor și trecerii...

Ritual

Când plecau să lucre-n păduri, bărbații își băteau femeile, să nu greșească, să nu-și dăruie trupul unor vântură-vreme.

Și ele greșeau cu sufletul, greșeau și cu trupul, să se răzbune pentru bătaia primită.

Și ritualul se repeta cu mare acuratețe.

Ionică Popescu-Sireteanu

Cuvântul **cârlig**

Este prezentat în **Dicționarul limbii române** cu etimologie necunoscută, probabil moștenire autohtonă, prezent și la românii din sudul Dunării, cum se va vedea în încheierea acestui eseu. Sensul general este de „unealtă din lemn sau din metal, adusă la un capăt, cu care se poate apuca ceva sau de care se poate atârna ceva”. Vom detalia această definiție, întrucât există o mare varietate a cârligelor, după materialul din care sunt făcute, după aspect, înrebuințări. Reproducem din **DA** o sumară prezentare a felului cârligelor: cleștele de strâns de la scaunul dulgherului; cârligul cu care buștenarii prind buștenii dați pe apă, sinonim cu **țapină**; cârligul cu care se închide o fereastră; cârligul de fier cu care se apucă sacii de lână; cârligul tocului în care se ține gresia; cârligul de lemn îndoit, înfipt în pământ de care se agață toarta ceaunului, numit și **cujbă**; cârligul cu care baciul mestecă în căldarea cu zer când pregătește urda. Și altele.

Reținem din **DLR** unele contexte: **Dar nu-i frig ei [pe berbeci] cum se frige**, **Ci-i atârnă prin cârlige**, **Și-i întoarce prin belciuge**, **Să le fie carnea dulce** (Alecsandri); **Câte fete-s cu pieptare**, **Toate-s strâmbe de spinare**, **Ca cârligul la căldare** (Jarník-Bârseanu); **Tot copacul ce va să fie bun de cârlig**, **dă timpuriu începe a se strâmba** (Golescu). **A se face cârlig** este o locuțiune verbală cu sensul „ a se ghemui (de frig, de durere, de uscăciune)”. **A pune cârlig într-o activitate** înseamnă „a încurca”, iar expresia **a fi cârlig cu cineva** are sensul „a fi în strânsă prietenie”. **De-a cârligul** este numele unui joc de copii (Pamfile, **Jocuri**, I, 46-47).

Prezentăm câteva sensuri specializate ale cuvântului **cârlig**: „Băț lung sau prăjină cu un clenci la vârf, de care se atârnă cofa când se scoate apă din fântână”, sinonim cu **ciutură**: **Umblam din mână în mână**, **Ca cârligul la fântână** (Jarník-Bârseanu), „Unealtă de cusut, de împletit mănuși, ciorapi”, sinonim cu **igliță, croșet**. În Bucovina se folosește sinonimul **haclu.** „Instrument de prins pește”. „Băț cu care baciul mestecă zerul pus la fiert, când face urda”. „Mic obiect din lemn (sau acum din material plastic) folosit la fixarea rufelor întinse pe frânghie, la uscat”. „Parte a plugului primitv”, „Cuiul de care se prinde vâsla la luntre”.

Un sens specializat este „bâtă ciobănească adusă puțin la un capăt, ca și **cața**, servind ca și armă”: **Un cârlig de împărat Cu pietre scumpe lucrat** (Alecsandri).

Cârlig este numită și împrejurarea care îl ține

pe cineva legat de ceva sau îl împiedică să facă ceva, sinonim cu **clenci, nadă**.

Cârlig poate fi și „apucătură”. Tot **cârlig**, sau diminutivul **cârligel,** pl. **cârligei**, este numele unor copturi făcute de sărbători. Mai multe plante au numele **cârligel**, pl. **cârligei**, între acestea **cârligei-pătați** = **trei frați pătați**. Planta numită **dentiță** are și numele **cârligior**, iar cea cu numele **iarbă-roșie** se numește și **cârligioară**.

Derivatul **cârligean** este înregistrat în **DLR** cu sensul „hoț, tâlhar”.

Încercarea lui G. Giuglea de a explica originea lui **cârlig** în lat. **calabrix, -icem** „un fel de spin” nu a fost acceptată. Autorii **DA** spun că „Avem a face cu un vechi termen păstoresc, care se găsește și la românii din sudul Dunării”: cuvântul meglenoromân **cărlig** înseamnă „cață păstorească, ac de împletit ciorapi”, comparat cu **cărl(ă)uș** „scripeții de la război”, **cărliciu** „leagăn atârnat pe două bețe”; la aromâni **cârlig** este numit un „ac mare de împletit” sau o „bâtă ciobănească; cață”.

Se găsesc și variante cu **b** în locul lui **g**: **cârlibană** „bucată de lemn în formă de **s**, care se pune la un capăt al bâtei și servește pentru a prinde vitele” ca și la dacoromâni, care au și **cârlebă**, **cârlibană**, **cârli(b)ont**, **cârlobat**, **cârlanță**. Bulgarii au **kărlik, kărljak, kărlug** ș. a., cu sensuri „care ar pleca de la o tulpină **кърl** – „creangă, clenci”.

În limba română sunt nume de persoane și de locuri care vin de la apelativul **cârlig**. Astfel: un **Radul Cârlig** este menționat la 1487 (Gonța, **Persoane**, 577); **Toader Cârlig** la 1520 (**ibidem**, 682); un sat **Cârlig** a fost menționat la începutul secolului al XV-lea. Cel mai frecvent folosit nume topic derivat de la **cârlig** este **Cârligătura** (Gonța, **Locuri**, 54), nume al ținutului care cuprindea și orașul Iași. Alt derivat al lui **cârlig** ca nume topic este **Cârligata** etc.

Și la aromâni este **Cârligani** ca nume de familie (Caragiani, II, 146).

BIBLIOGRAFIE

Gonța, **Persoane** = **Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacurile XIV-XVII (1384-1625). Indicele numelor de persoane** întocmit de Alexandru I. Gonța. Ediție de I. Caproșu, București, Editura Academiei, 1995.

Gonța, **Locuri** = Alexandru I. Gonța. **Indicele numelor de locuri**, București, Editura Academiei, 1990.

Caragiani, II = Ioan Caragiani, **Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică, II.** Ediție de Pericle Papahagi, București, 1941.

REVISTE PRIMITE

Scriptor, anul I, nr. 7-8 (iulie-august), 2015, Iași, director fondator și coordonator: Lucian Vasiliu; coordonatorul concepției grafice: Vasilian Doboș (de altfel, întreaga serie arată admirabil). *„Emma nu e în nici un caz o ființă autentică; e o provincială tipică și toată originalitatea ei provine de aici. Mutată într-un salon parizian, ar fi o damă accesibilă și atâta tot. În provincie însă, gesturile ei capătă o notă disidentă. Ea sfidează o morală îngustă, un cabotinism generalizat. E, de altfel, singura doamnă conștientă de feminitatea ei în Yonville. Singura care pretinde să se bucure de această feminitate. Numai că, opțiunile fiind atât de puține, aventurile ei adulterine alunecă în trivial. Emma e o visătoare dublată de o curvișteină ingenuă.”* (Bogdan Crețu, *Eseu estival: Emma Bovary citește*, pag. 141-143.)

P.S. Pe când și-o **vorbă** despre „Baaadul literar”!...

✍ Ioan VICOLEANU

AMINTIRI DESPRE MINE ȘI DESPRE ALȚII DE LA SACA de Mureș Covătaru

Când, la una dintre ședințele revistei „Convorbiri didactice”, profesorul **Mureș Covătaru** (pe atunci funcționa la Grupul Școlar Administrativ și Economic Bacău) a împărțit colaboratorilor cartea sa ieșită proaspăt de sub tipar, radia de fericire. Atunci l-am auzit spunând că „și-a făcut datoria față de cei din Saca”. Era reacția firească a intelectualului provenit din mediul rural (n. 13 august 1929, comuna Boroaia, jud. Suceava – m. 18 ianuarie 2003, Bacău) și care se vedea eliberat de povara gândului, aceea de a nu fi scris, până la acea dată (cartea apăruse în Editura Corgal Press, 1998) despre satul natal.

N-am intrat în amănuntele acestui „debut”, dar știam că Mureș Covătaru era un nume, un dramaturg care se bucura de prestigiul operelor sale, că piesele îi erau jucate de Teatrul din localitate („Și-o să fie nuntă mare” (în colaborare cu Mihail Sabin), „Măria sa Păcală” și „Joia sinceră”) și că producțiunile sale circulau în culegerile regionale de folclor.

*
* *

Asemenea scriitorilor care și-au prezentat satul (Ion Creangă, Marin Preda etc.), și scriitorul Mureș Covătaru ține să-i transmită cititorului informațiile necesare, indicându-i acestuia locul unde se aflau „cooperativa” „fierăria lui Nafiric”, „crâșma lui Herman”, o serie de drumuri („spre Orțăști prin Nemțeni, spre Bărăști pe la pod și spre Râșca prin Bogdănești”) sau că, după fierărie, se află un tăpșan cu multe drumuri ce se întretaie („unul spre Hâgă, altul spre Fântânița, altul spre Suseni, spre Săcuța, spre Moșnegeni și spre Heruțeni” (p.28). Un pârâiaș, care purta numele satului – de Saca, și care se revărsa numai primăvara, amestecându-se cu alte râuri, ca cel numit Râșca, aducea necazuri oamenilor „intrând prin curțile celor care-și aveau casele la șosea și uneori prin beciuri” (p.23). Locuitorii din Saca, spre deosebire de cei din împrejurimi, se considerau că-și merită întâietatea, ca urmare a sentimentului de mândrie care-l afișau în diferite situații: „Caii de la cotiugile săcenilor, obișnuiți cu cărăușia, mergeau cu capetele ridicate, aveau hamuri de cele mai multe ori, cu alămuri ce furau soarele și-l izbeau în hurmuzul de la gâtul fetelor și-apoi în ochii băietanilor care le însoțeau...” (p.39).

*
* *

Cartea lui Mureș Covătaru este alcătuită dintr-un număr de douăzeci și două de proze, împărțite în două părți inegale: prima, intitulată „Băiatu`Dilasaca”, cuprinde șase proze și partea a II-a, „Vestiții de la Saca”, cu șaisprezece proze.

Abia în ultima proză, a XVI-a, cititorul își dă seama că eroul acestei cărți este Dumitru Covătaru, „maistru lemnar de drumuri și păduri” și care nu este altcineva decât tatăl scriitorului. Stând la rând, la Caritasul din Cluj pentru a-și încasa banii, conform regulilor jocului piramidal, bătrânul din Saca, la cei nouăzeci de ani („acuși bate pe nouăzeci și...”), mândru că este „cotigent`26”, își deapănă amintirile vieții, foarte bogată în evenimente, unui alt „tovarăș”, mai mic cu zece ani („cotigent `37”), prezent și el la Caritas, din aceleași motive. În așteptarea banilor, ca urmare a felului de a se comporta, iubind vorba, timpul i se părea că trece mai repede: „Bine că m-am întâmplat lângă dumneata și-ți place să mă asculți, că dacă nimeream lângă unul pe care nu-l pot suferi, muream dracului, plesneam, că nu pot sta fără să vorbesc, că... orișicât, nu?”(p.147). Prin relatările lui, se stabilește o filiație sigură: bunic, fiu, nepot, el fiind fiul lui Vasile Amărioarei „cel care avusese unsprezece copii, printre care și el, „Băiatu`Dilasaca” și care moștenește „darul povestirii, care se întinde pe trei generații”. În privința scriitorului, bătrânul i se destăinuie vecinului de Caritas: „Am unul dintre băieți – cel mai mare – el scrie, da tot de pe la noi. Mie îmi seamănă, că mie îmi place să povestesc...” (p.147).

*
* *

După această necesară clarificare, este bine să evidențiem remarca criticului literar Vlad Sorianu – cel care îi prefațează cartea, cu privire la compoziția volumului, la cele două structuri: „Există și aici o legătură unificatoare, dar ea nu e dată de soarta unui singur personaj, ca în prima parte, ci de similitudinea de destin a tuturor personajelor” („Temeiurile unui risc”, p.10). Mergând mai departe, în profunzimea conținutului prozelor acestui volum, afirmăm că intenția scriitorului a fost aceea de a urmări trecerea satului sucevean prin trei regimuri politice (satul interbelic, satul socialist și satul de după Revoluția din 1989) și care nu i-au adus speranțele așteptate. Cuvintele bătrânului confirmă justețea celor afirmate: „Eu îs de la Saca, sat care acu-i în județul Suceava, dar înainte era din județul Baia... De, sa-i zică Baia, să-i zică Suceava, cum le-o da prin cap la conducători, că asta-i treaba lor. Adică ș-a noastră, dar cine te mai întreabă azi, pe tine, om de rând, ceva ? Fac toți ce le trece prin cap, fără să te mai întrebi nimic pe tine, omul de rând” (p.143).

Prozele lui Mureș Covătaru sunt demonstrații clare ale transformărilor survenite în conștiința unor inși pentru a scăpa de boala numită sărăcie. Schimbările aduse de regimurile politice n-au făcut altceva decât să-i pervertească, să le mutileze sufletul, făcându-i să evadeze dintr-o stare de anormalitate. De aceea, șmecheriile, care țin de „faptul divers” și pe care unii le promovează, nu țin decât de starea lor socială precară și condamnabilă.

Prozator talentat, și care deține în aceeași măsură atât tehnica narativă, cât și umorul caracteristic al unui limbaj care-și propune să surprindă realitățile caracteristice unor decenii, Mureș Covătaru realizează radiografia unui sat din Suceava care vrea să se salveze prin indivizii săi și al căror comportament se încadrează în categoria „vestiților”, unul aparent amuzant.

Revenind la criticul Vlad Sorianu, nu putem decât să-i apreciem concluzia la care ajunge în legătură cu scrierea: „Opresată de sărăcie și înapoiere, lumea lui închircită are datele unei umanități latente, care ies la iveală în ultima schiță. Trimiterile sunt avatarurile micului erou din „Amintirile” lui Ion Creangă” (p.10).

*
* *

Prima parte, și căreia îi aparțin „Botezul”, „Băietu`Dilasaca”, „Dilema lui Gârnete”, „Nucile lui Herman” și „Ce mai luj”, aduce în fața cititorului momentele marcante din viața unui copil, nedorit de părinți din cauza sărăciei. Născut în familia lui Dumitru Lazăr și a Ilincăi, din dorința de a avea o fată, pe lângă cei trei băieți ai lor, lupta pentru supraviețuire a însemnat, ca urmare a firii sale bolnăvicioase, darea lui „de pomană”, „pe fereastra” casei. Vor urma apoi amintiri legate de școala primară, când învățătorul Tomegea, nerețnându-i numele din cauza pronunției defectuoase a băiatului, îl va numi „Băiatu`Dilasaca”. Amintirile vor continua în legătură cu încercarea de a fura nucile din podul casei evreului Herman cât și cu dezamăgirea pe care a avut-o în legătură cu „lujul” (scrânciobul) din iarmarocul târgului.

Din prima parte, se desprinde figura lui Vasile Amărioarei, bunicul, care-i povestește nepotului despre Miclăușanul, „un zmeu care aducea numai buclucuri oamenilor de treabă”(p.25).

*
* *

În partea a II-a a cărții lui Mureș Covătaru, și care cuprinde un număr de șaisprezece proze din viața comunității sătești Saca, scriitorul este însoțit de un personaj hâtru, numit Lângăpod, un alter ego al autorului care, cunoscând fiecare casă, relatează câte o întâmplare, mai mult sau mai puțin dramatică. De aici, varietatea subiectelor ce amintesc de nuvelele lui Ion Agârbiceanu, cât și de „faptul divers”, motivând intenția autorului de a-și scăpa satul natal de primejdia anonimatului. „Vestiții” de la Saca, sunt oameni obișnuiți care-și duc mai departe viața și care știu să se plieze pe condițiile unei realități politice și, mai ales, sociale.

De aceea, am socotit că e mai bine să prezentăm conținutul prozelor lui Mureș Covătaru, în ordinea fixată de acesta:

Moș Țăculeasa, dându-și seama că a adormit în timp ce frizerul îl săpunea, a sărit ca ars, rușinându-se de cele întâmplate (I – „Trifan Frizerul”).

Un flăcău, pe nume Duțu, hotărându-se pe nepusă masă să se însoare, o cere pe Anișoara de nevastă, de la tatăl ei, Ghelmei (don` Lică). Refuzat de acesta, cu gândul de a-l face de râs, Duțu îi ia poarta, ducând-o aproape de casa lui. Aflând de faptă, Ghelmei și cu alții îi aplică, drept corecție, o bătaie zdravănă. În urma bătăii, el se laudă că poate duce poarta cooperativei în spate, dus și întors, până la el acasă (II – „Duțu popii”).

Morărița era un pescar sărac, dar vestit prin partea locului, căci „avea locurile lui de prins pește”. Grigoruț, „un fecior cu zestre formată din zece prăjini, o vacă și poate un car”, primește ca zestre pentru fata pe care o ia de nevastă de la Morărița „toate lacurile” din Lunca Moldovei (III – „Zestrea lui Morărița”).

Întrebat, la o vânătoare de vulpi, câți ani are, căci la cei șaizeci de ani ai lui, moș Amărioarei îi uimește pe oaspeții boierului, el îi răspunde unuia: „Boierule, te văd deștept, Dumneata ce crezi ? Dacă-s născut într-o vineri, câți ani pot să am ?”. La un asemenea răspuns, boierii au râs, apreciindu-l cu „Très Charmant”, care i-a rămas ca poreclă: „treșarmantul” (IV – „Moș Vasile Amărioarei”).

Vrând să-și tragă lumină, „în grajd și-n chiler”, Lângăpod s-a dus după electricianul Gorban, la combinatul unde lucra. Mirat, portarul îl întreabă: „Și-i așa de urgent ? Nu poți aștepta până sâmbătă, când vine Gorban acasă ?” (V – „Grăbitul”).

Încadrat la I.R.T.A. pe un camion ca șofer, Vasile Adam zis Adamvasu, este trimis la I.A.S. Fălticeni cu o instalație de distilare a alcoolului. La întoarcere, la ieșire din Drăgășani, a luat un pasager cu un sicriu. Începând o ploaie, omul s-a adăpostit în sicriu, adormind. Șoferul, schimbând și ruta, umpluse lada mașinii cu opt oameni, bărbați și femei care mergeau la Ploiești. Trezindu-se, după treizeci – patruzeci de km, mai ales că apăruse și soarele, omul din sciriu ridică capacul, spre groaza pasagerilor, care speriați, săriră din mașină „încotro văzură cu ochii”. Deoarece mulți se aleseseră „cu mâini și picioare rupte”, șoferul a fost condamnat la doi ani de închisoare (VI – „Sicriul lui Adamvasu”).

În tren, unei femei din Saca, adormind, i s-au furat bagajele. Lui Costică Talpă, soțul ei, chemat la postul de Miliție, i se aduce la cunoștință că Maria Talpă a murit, înmânându-i-se „buletinul de identitate și lucrușoarele” nevestei. Odată cu venirea ei acasă, după câteva zile, se dezleagă și misterul: cea care îi furase lucrurile trecuse printr-un accident de mașină, lângă Ploiești. Asupra ei se găsiră buletinul de identitate și lucrurile însușite de la Maria Talpă (VII – „Moartea Mariei Talpă”).

Încălțărău, șofer la C.A.P., se angajează, contra unei sume, să-i ducă pe nuntașii din Saca la Dolhești, în duminica evenimentului. Șoferul, în cazul când va fi oprit de un control al Miliției, le pune nuntașilor o condiție: „să strige cât pot de tare lozinci cu țara și partidul, dar și mai tare „Urrrraaaaaaa!”, încât să pară să sunt „agitatori”, ca urmare a începerii sezonului de seceriș. Oprit pe drum de către plutonierul „Benone de la circulație”, cei din mașină nu numai că n-au deschis gura, dar unul dintre ei, îl apostrofă pe Încălțărău: „- hai, odată, bă, că ne-apucă noaptea pe drum și pierdem dracului și cununia” (VIII – „Camionul cu agitatori”).

Știindu-l „lacom și amator de chilipiruri” pe fostul lor coleg de „școală primară și apoi de armată”, și care avea obiceiul de a râde de bâlbâiala lui, Gică al lui Crăciun se gândește să-i joace lui Jojâca al lui Mocanu o farsă. Venind într-o zi cu „bocanci noi, militari”, Gică al lui Crăciun deșteaptă în Jojâcă dorința de a purta și el asemenea bocanci, socotind „chilipir” prețul

acestora. Primind suma cuvenită, Gică îl sfătuiește „să fie punctual” și să-l aștepte în apropierea unei statui. Așteptând, până când „își pierdu răbdarea”, Jojâcă își dădu seama de situație, cu atât mai mult, că, sosind târziu, Gică îi arătă „bocancii militarului” din statuia alăturată (IX – „Lăcomia”).

Făcând, după război, „Școala de subofițeri de jandarmi” de la Oradea, Ghiță a lui Vasile Amărioarei (n. 1895) a lucrat și în județul Neamț, pe la diferite posturi de jandarmi. Întorcându-se în Saca, după pensionarea lui, acesta povestea cum l-a prins el pe „haiducul Baltă”, acesta fiind cea mai importantă faptă a lui ca jandarm (X – „Prinderea haiducului Baltă”).

O ploaie mare, venită pe nepregătite, creează ciobanului Gogu momente de disperare, căci o parte din mioarele lui se înecau, luptându-se și cu pustietatea locurilor. Îngrozit de cele întâmplate, prin „vorbe” și „gestică”, el arată acestora „cum se înoată”, gândindu-se totodată să dărâme un mal din „buza lutăriei”, pentru a le salva. Malul însă s-a prăbușit, prinzând „două-trei oi, dar l-a prins și pe Gogu” (XI – „Cei trei și ploaia”).

Preluând conducerea PROGAG-ului S.R.L., Neculai Marian vrea să pună capăt cheltuielilor inutile. Chemându-l la el pe Iliuță, șoferul, din vorbă-n vorbă, acesta ajunge să-și recunoască vina, aceea de a transporta ilegal lemne de foc „din parchetul de la Săcuța”, în schimbul unei sume de bani. Directorul, după ce îi ceru actele mașinii și plata, la casieria unității, a sumei ilegal primită, îi recomandă să asculte emisiunea lui George Pruteanu „Numai o vorbă să-ț-i mai spun”, deoarece Iliuță folosise termenul de „fușaraie” în loc de „fușeraie” (XII – „Fușaraia”).

Vasile Baltag, măritându-și fata, pe Lisaveta, cea care se iubise cu mulți flăcăi din sat, în momentul când se îngrijea de instalarea cortului pentru nuntă, o auzi pe aceasta spunându-i apăsat: „Vezi, de-acum, stai pe capul lui, până-l termini” (era vorba de vinul adus „din jos”, adică de la Panciu). Deși era târziu, Vasile Baltag își dădu seama că pe Lisaveta n-o izbise nimeni, că el însuși îi aplicase lovituri până ce o băgase în spital atunci când a surprins-o în pat cu cineva (XIII – „Așteptând ziua”).

Ducându-se la o nuntă („a lui Hulubină”), Dumitru Lazăr este martorul unei scene: nașul Năstase nu dăruise suma strigată, de două sute de mii, ci doar jumătate, adică o sută de mii, pe motiv că voise doar „ca să ridice prețul”. Mirele, pentru a împăca lucrurile, spuse: „Lasă tată, că atunci când m-oi însura a doua oară, știu eu pe cine să iau naș”, ceea ce provocă izbucnirea în hohot de plâns a miresei (XIV – „Nunta”).

Sofron, de cincizeci și doi de ani, și Minodora, de patruzeci și șase de ani, nu se înțelegeau deloc. Motivul este următorul: Plecând pe front după o lună de la nunta lor, Minodora i-a jurat fidelitate. Întorcându-se – a lipsit din 1941, când a fost concentrat și până în primăvara lui 1945, acasă, în gară, întâlnind-o pe Apetrei Ana, fata cu care s-a iubit înainte de a se căsători, află că Minodora nu i-a fost credincioasă, că după moartea mamei ei „armata și ofițerii numai la Minodora trăgeau” și că cel mai numit „Calalai” (Neculai Sofron) nu este copilul lui. Închizându-se în sine, o dușmănie, parcă neomenească, puse stăpânire pe Sofron, în privința băiatului, nevoind să înțeleagă faptul că la naștere „i se atinsese un centru nervos”. Când a rămas repetent, „o săptămână întreagă l-a bătut cu funia udă”. Deoarece trăia izolat, mai mult în pod, Sofron îi arunca mereu funia că „poate i-o veni în gând să se spânzure”. Refuzându-i plăcerea de a merge în vara lui `62 la treierat, Sofron l-a legat cu mâinile la spate și piciorul stâng i l-a legat de părul din curte”, lăsându-l „scheunând”. Între cei doi mocnea o ură greu de suportat. Aruncând, pe umbra lui Sofron cu chibrituri aprinse, o claie luă foc, punând în pericol „acareturile” gospodăriei. Calalai, care adormise în pod, fu luat la bătaie, călcat în picioare, zdrobit cu furca și apoi fu închis în beci, unde a stat o săptămână. Când fusese scos din beci, băiatul avea părul alb, tușea și cârâia „ca o găină de cobe”. Pentru Calalai veni și ziua răzbunării. Vrând să-l bată cu parul pe care-l cioplea, fiindcă arunca apa luată în pumni, în sus, băiatul prinsese celălalt capăt al parului și-l lovi pe Sofron „în tâmpla dreaptă”. Venind de la biserică, căci era zi de duminică, Minodora l-a găsit pe Sofron acoperit de crengi, iar din tâmpla dreaptă îi curgea o șuviță de sânge neagră și mai adâncă” (p.142). Întrebat de Minodora ce a făcut, Calalai s-a sculat, ud cum era și scheunând încet, s-a dus singur la beci”. Înainte de a muri, Sofron văzu la Calalai aceeași cută între ochi, ca și a lui. „Atât a avut timp să vadă Sofron și se bucură când văzu cum Calalai îi seamănă” (XV – „Calalai”, p.141).

Cu „Cismele” (XVI) se încheie seria narațiunilor, aceasta făcând legătura dintre cele două părți, având ca narator pe bătrânul de la Caritas.

*
* *

Relatarea unor subiecte din viața satului sucevean este o mărturie a cât de variată este natura umană, având în vedere tendința personajelor de a ieși de sub clopotul impus de autorități. Este lupta individului pentru supraviețuire și care încalcă, în mod voit, restricțiile unor legi sau norme impuse de comunitatea obștească. În ciuda unor stridențe de realizare (căci Dumitru Lazăr este o copie palidă a tipologiei numită „moromețianism”), provenite din faptul că scriitorul este, în esență, un umorist și nu un narator, „Amintiri despre mine și despre alții de la Saca” completează galeria scrierilor cu caracter rural, a dramelor petrecute și necunoscute într-un univers închis, așa cum a fost satul românesc. Din acest punct de vedere, zguduitoare este nuvela „Calalai”, care îndeplinește condiția a ceea ce criticul Petre Isachi numea „eternități de o clipă”.

*
* *

Prin fericirea afișată pe chipul autorului, am realizat cât de importante sunt cele relatate și că locul natal, cu oamenii și faptele lor, au devenit amintiri, și fără de care existența noastră, și așa trecătoare, nu s-ar îmbogăți și n-ar avea sentimentul trecerii timpului.

Datorită lui Mureș Covătaru, Saca – sat sucevean, și-a câștigat dreptul, și nu e puțin lucru, de a figura pe harta literaturii române.

Mihai MERTICARU

IUBIREA CARE MIȘCĂ SORI ȘI STELE

În pofida discreției ce-l caracterizează, poetul **Theodor Răpan** (n. la 4 iulie 1954, în comuna Balaci, județul Teleorman) deține o fișă biobibliografică impresionantă: 16 volume apărute, începând cu anul 1975 și culminând cu anii 2010-2013, interval în care Editura Semne din București l-a ajutat să-și îmbogățească palmaresul cu cinci volume impozante, fiecare conținând între 400 și 700 de pagini: *Evanghelia inimii-Anotimpuri-Jurnal de poet*, 2010; *Evanghelia cerului-Zodii de poet*, 2011; *Evanghelia tăcerii - Solilocvii și Evanghelia Apocalipsei*, 2012, *,,un dar de suflet, un pachet de cărți care, prin conținut și prin haina grafică, pot fi încadrate între bijuteriile genului"*, constituindu-se *,,într-un prinos, într-o ofrandă adusă unor repere fundamentale ale credinței"* (Dan Rotaru, revista Argeș, februarie, *2014)*.

În cele ce urmează, ne vom referi, nu la aceste Evanghelii, pe care le las în seama altor comentatori mai experimentați, ci la volumul *FIIND, 365+1 iconosonete*, apărut la aceeași editură în anul 2013. Fiecare dintre cele 366 de sonete, câte unu pentru fiecare zi a anului, este însoțit de o ilustrație, deci tot 366, preluate din volumul *Della novissima iconologia*, alcătuit de Cesare Ripa, Padova, 1625, rezultând astfel un volum impunător de 768 de pagini. Din păcate, nu există nicio consonanță între sonet și ilustrație, în ciuda faptului că ne-ar fi plăcut să putem vorbi, în acest caz, de un transfer al mesajului literar în sfera artelor plastice sau invers. Se vede că a procedat așa pentru a avea un motiv să-și boteze sonetele iconosonete. Totuși, gestul său nu rămâne total gratuit, pentru că îi lasă cititorului un scurt răgaz să mediteze asupra diverselor trăiri lirice ale autorului, asupra arhitecturii magiei rostirii și a misteriosului univers al ficțiunii.

Titlul cărții este inspirat dintr-un vers-sentință al lui Nichita Stănescu: *M-am trezit fiind, voi ațipi nefiind*, fiindul exprimând complexitatea existenței, fața realității vizibile, dar și lumea ascunsă ochiului, trăirile, gândurile și intențiile ființei umane cu varietatea de stări: emoție, tristețe, extaz, neliniște, spaimă, durere, dezamșgire, frenezie ș.a.

Tema fundamentală a iconosonetelor lui Theodor Răpan este iubirea, *iubirea care mișcă sori și stele*, după cum afirmă Dante în *Paradisul* din *Divina Comedie*. Tirania lui Eros este cheia de boltă a unui univers poetic profund original, pasiunea trăirii fiind transpusă cu seninătate într-un câmp semantic iscusit metaforizat, într-o sintaxă poetică inedită ce conferă poemelor o sonoritate aparte, un grad sporit de inefabil.

Spirit aflat sub spectrul erudiției unui autentic cărturar și ilustru șlefuitor de cuvinte, poetul știe să transforme starea de reverie în rostire rafinată, într-un spectacol de inteligență, reușind să țină clipa în loc, dilatând-o prin varii nuanțe vizuale și semantice, prin jerbe imagistice de o sclipitoare ingeniozitate declanșatoare de emoții profunde și autentice. Sonetele sale mustesc de gravitate, vehiculează idei și incită la meditație, sugerează deschideri spre lumi trăite sau închipuite, visul și trăirea interferând misterios. Paradoxul, ironia, autoironia și ludicul construiesc un univers de o remarcabilă forță de seducție lirică.

Verbul *a iubi*, substantivul *iubire* cu sinonimele sale, adjectivarea acestora împreună cu substituienții metaforici și metonimici alcătuiesc o inedită rețea conotativă ce împânzește întregul spațiu al volumului, identificându-ne un meșteșugar de marcă al cuvântului. Iată câteva mostre: *Dragostea inspiră trandafirii; Dușmanca mea iubită, soră, mamă; Greșalele iubirii nu sunt iertate?; Surâsul tău a-nzăpezit privirea; Iubirea ta mă-nzăpezește-n stele; Spre a te ști panteră și femeie; Iubirea mea-nflorește-n somn migdalul; Coboară-mi-te-n suflet, fi-mi scânteie; Castele de iubire sunt ruine; Cămașă a lui Nessus mi-e iubirea; Dar simt că Sulamita iar mă minte; Să ardă fără foc - ce grea tortură; Flămând de tine sunt, să știi, Femeie; Frumoasa mea cu trupul de sirenă; De mierea ta, rău gura mi-e flămândă; Cătușa disperărilor mă strânge; Nu te schimba din floare-n buruiană; Câmpia mea cu ochi, mirată sete; Femeia - ce lumină credincioasă; Te vor iubi, sublimă disperare; Săgeata lui Amor mie-mi e strună; Învăț a inimii ortografie; Iubirea ta e temniță pe viață.*

Uneori adorația față de ființa iubită se transformă în reproș, în dezamăgire: *Femeie fără*

trup, ești numai fiere! Păreai o sfântă ruptă din psaltire; Ce înșelare! Câtă amăgire!; Iubirea noastră, pasăre bolnavă; Ce rău îmi pare că n-am fost în stare/ Să-ngemănez iubirea-n rugăciune; Altminteri, ia-ți cuțitul și-l împlântă; Cămașa dragostei nu mai e nouă.

Totuși, catharsisul suferinței erotice este diminuat printr-o notă optimistă, prin resemnare, prin asumarea existenței în formele ei diverse, inclusiv a duererii, a martirajului: *Călit eu sunt cu-a dragostei otravă; Ia calul nenorocului și du-te/ Căci fără Don Quijote lumea moare; Că-ntr-o ființă totul se adună:/Și zbatere și cântec, roua nouă!; Poetul-Mag face smerit metanii; Rănit de spinii dragostei ucise/ Ne mântuie cu lacrimi trandafirii.*

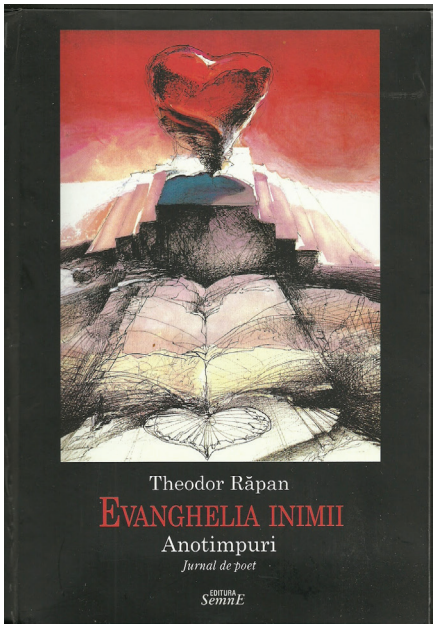

Trandafirul apare adesea, simbolizând pasiunea, puritatea, înțelepciunea, imposibilul devenit posibil. Un alt simbol frecvent este *crinul* care sugerează viața pură, făgăduința mântuirii.

Adesea întâlnim crâmpeie sau portrete întregi, bine conturate ale poetului: *La marginile lumii stă Poetul,/ În ochii săi se zbate Niagara,/ Sub inima-i bogată doarme fiara,/Fiind pe rând învinsul și profetul./ El timpului îi mușcă jugulara,/ Hăitaș și hăituit poartă stiletul/ Cu care în genunchi scrie sonetul/ Clipă de clipă apărând comoara./ Asemeni revărsărilor din humă,/ Își scrie dorul - dorul îl sugrumă:/ Vorbirea lui - vorbire fără gură!/ Aș vrea să fiu ca el măcar o clipă,/ Dar pasărea din vis la mine țipă:/ Rămâi pe loc! Ești om fără armură.*

Am citat în întregime sonetul LXXXIX, de la pagina 171, pentru a oferi cititorului o mostră de compoziție tinzând spre perfecțiune, cu metafore rare, cu o muzicalitate ireproșabilă, cu un lexic variat, cu un bogat conținut de idei și sentimente, cum sunt aproape toate cele 366 de iconosonete, dar și cu unele mici sau mai mari abateri de la normele obligatorii ale acestei specii literare care reclamă o *formă fixă* de creație.

Așadar, T.R. realizează un adevărat tur de forță, respectând fără nicio excepție endecasilabul (versul de 11 silabe) sau folosind rima îmbrățișată în catrene, cu deosebirea că, în al doilea catren, rolurile se inversează, versurilor îmbrățișate revenindu-le obligația să îmbrățișeze. In felul acesta, el folosește în chip magistral, cum e și normal, doar două rime în primele opt versuri ale sonetului. Mai departe, însă, el încalcă celelalte reguli. În terține folosește trei rime, în loc de două, în mai bine de jumătate dintre sonete. Sigur că e mai comod așa, dar nu e firesc.

O altă regulă ne impune să nu repetăm un cuvânt pe parcursul întregului sonet, cu excepția prepozițiilor și a conjuncțiilor, ceea ce A.R. ignoră cu premeditare. De asemenea, o altă cerință obligatorie a sonetului, de fapt sarea și piperul acestuia, este ca ultimul vers al poemului să potențeze expresiv materia discursului, să sintetizeze conținutul celorlalte 13 sau să-l contrazică, fapt ce, în majoritatea iconosonetelor lui T.R., nu se prea întâmplă.

Dacă tot am ajuns la acest capitol al neîmplinirilor, aș mai remarca unele bâjbâieli în folosirea punctuației. Sigur că aici nu e vina autorului, ci a lectorului cărții care ar fi trebuit să știe că propozițiile subiective, completivele directe și indirecte nu se despart prin virgulă de regenta lor. Ba, am gasit o virgulă chiar între subiect și predicat: *Tu, scoate!*

Mi-aș mai exprima o reținere de altă natură. Cred că o rimă despărțită de trei versuri nu mai are niciun efect.

În ciuda acestor observații, T.Răpan rămâne un poet autentic, înzestrat cu o capacitate asociativă debordantă, cu o noblețe a expresiei și un exces de sensibilitate, aflat într-o perpetuă căutare a perfecțiunii, sfâșiat de nostalgia plenitudinilor spirituale, convins că numai dragostea poate să înfrângă moartea. De aceea, nu pot decât să fiu de acord cu George Astaloș care scrie pe coperta a patra a cărții: *Dirijând timp de 30 de ani revista de Arte și Litere* ***Nouvelle Europe****, patronată de Comisia de Cultură a Parlamentului Europei (cel mai mare tiraj de pe Continent), am parcurs operele a sute de poeți de pe mapamond, scriind despre circa 300 dintre ei (despre cei mai buni, bineînțeles). Din interiorul acestei lungi experiențe, afirm că Theodor Răpan merită cu prisosință să intre în Panteonul marilor penițe lirice.*

Autor al unei poezii intelectuale, cultivate, zbuciumate și patetice, dar și senine, presărate cu numeroase aluzii culturale și accentuate tușe de inefabil, pendulând între imanent și transcendent, între planul terestru și cel astral, între gesticulația oraculară și metaforismul oximoronic, Theodor Răpan este poetul pe care istoriile literare ulterioare vor trebui neapărat să-l ia în seamă, în pofida faptului că la pagina 143 din *Evanghelia Tăcerii* scrie, alintându-se: *„la picioarele tale am să mor, Poezie, ca un ultim și anonim soldat”*. Sperăm să nu se adeverească această șugubeață premoniție.

Marian BARBU

TENDINȚA DE REABILITARE A EXPRESIONISMULUI

Volumul de poeme al lui Ştefan Amariţei, **Lumina navigatorului** (*Timpul*, Iaşi, 2014), se doreşte, în subsidiar, a fi o reabilitare a expresionismului de tip germano-austriac. În sensul acesta, volumul trebuie socotit şi ca unul polemic, dacă nu inchizitorial, faţă de întreaga creaţie lirico-epică actuală din România, centrată pe o subiectivitate vizibil dezlânată şi din cauza tematicii de alcov ori de libidou, de forme libere ale comunicării fără noimă.

Poetul, prozatorul, dramaturgul Ştefan Amariţei a părăsit cu bună ştiinţă lumea concretului caduc, static şi irelevant în comunicare, şi a arborat, prin conştientizare, abstractul, vagul cosmic, lumea acvatică, formele de viaţă şi de comportament ale acesteia.

În cele trei componente ale volumului, în prim-plan se situează termenii *timp, lume, navigator* ***(Surpriza timpului, Rotundul lumii, Lumina Navigatorului)***.

De observat la nivelul formulărilor tendinţa, dar, mai ales, popasul într-o filosofie a departelui, parcă ar fi desprinsă din creaţia lui Eminescu (contemporanul şi al simbolismului, de orientare genetică franceză).

Cum la data când scrie Ştefan Amariţei, tabloul sinoptic al conceptelor şi categoriilor filosofice este încheiat sau mai corect spus, completat şi edificat în nuanţe şi direcţii de aplicabilitate, libera interpretare a acestora ne aparţine în exclusivitate. Teoria receptării este dedusă doar prin implicare individuală.

Dacă timpul, în formele lui cele mai concret-abstracte, ne stăpâneşte de mii de ani, trupurile care se preumblă pe sub bolta lui se modifică din cauza *Lăuntricelor nemărginiri ascunse*.

Avem în întregul poem *Micimea lumii* o nobilă constatare eminesciană, care bate prin dispunerea registrului din pagină, spre Shakespeare. Şi tot aşa, în tonalităţi vers-libriste, se află şi mitul lui Icar, deasupra fericitelor oraşe.

Dramaturgul este neliniştit, alergând / coborând în timp, spre antichitatea Greciei antice. Numaidecât, eminescian: *O fereastră însorită desparte / Ziua de mâine de ziua de poimâine /... / Raza diamantină din ochiul aflat / In agonie deslușită naște / Universul plăsmuit - focul de artificii/ Înălțându-se pe cer cu viteza luminii.*

Există o febră spirituală în întreg volumul de poeme. Căutări, relatări ca de la faţa locului, poetul fiind martorul atestat care a văzut cum creşte firul de iarbă *(Semințele se ivesc din crăpăturile/ Pământului pentru cuceririle științei)* à la Blaga sau Walt Whitman.

Prin comparaţii subînţelese, „facerea poemului" înseamnă chinul de pe lume al creatorului, pe care îl defineşte „veşnicul surghiun" identic cu viaţa asceţilor şi cu precădere cu glasul mut al acestora. Adică, poetul Ştefan Amariţei desfide poezia constatării sau pe aceea a relatării de la „faţa locului".

Plecând de la imaginea pământului, văzut de sus, din spaţiu, ca o sferă puţin turtită la capete, în ciclul al doilea al volumului (cu doar şase piese, primul ciclu având 22, iar ultimul, cu doar 3), poetul nu scapă de obsesia timpului. *Concret, abstract, categorial,* până a deveni sinonim cu însăşi existenţa fiecăruia dintre noi, timpul, ca o apă curgătoare, devine *rotundul lumii*. Ca toate oceanele, timpul rotunjeşte ţărmurile pământului, încadrându-se în procentul de 75% apă. Restul de 25% îi aparţine în exclusivitate ca stăpân al clipelor şi al destinelor omului. Chiar oceanele primesc în spinarea valurilor toiagul lui Moise, ca sa facă loc de trecere lui Dumnezeu-Timpul.

Abstractul acesta proiectat pe o canava de tip biblic are menirea de a fi o contrapondere faţă de lumea dezlănţuită bezmetic surprinsă în poemele ***Ţipătul*** şi ***Visul preschimbat***. (Acestea, ca şi puţin altele, conţin câteva elemente autobiografice, uşor transmutate în verslibrisme).

Partea a treia a cărţii - ***Lumina Navigatorului*** - coboară prozodia celor trei poeme de tip discursiv, până dincolo de medievalitate, chiar dacă este implicată strania apariţie a lui Faust (desigur, nu numai a lui Goethe, ci a altor câţiva,

înainte şi după! Un studiu comparatist al lui Tudor Vianu îl poate edifica pe cel interesat în această ordine de idei!). Versul lung, epic (16-17 silabe) aduce aminte de epopeea homerică, precum şi de viziunea acesteia.

Poema ***Subterana*** întinde pelteaua pentru a se aşeza lângă Tudor Arghezi: *De când a pus stăpânire pe mine / Neliniștea crește mereu, tulburătoare/ Răvășit, mi se pare că aud o chemare/ De dincolo, din nevăzut, pe care n-o înțeleg /... / O deschizătură ce duce în beznă și atât / ... / Strig cu glasul dinlăuntrul meu, puternic: Ajutor! / Se aude ecoul răsunând: Ajutor! Ajutor! Ajutor!*

Poema este mereu încărcată, ca-ntr-un recul de armă, de metaforă care mai de care, încărcată de sensuri în contextul viziunii onirice. Aci, de data aceasta, prin substituirea poetului, în Faust, în varii ipostaze. Cea mai puternică, supradimensionată, fiind de vraci. Are dreptate istoricul literar Ioan Holban, postfaţatorul, să constate că „În fond, Faust e un *negativ*, o matrice nevăzută".

Tot jocul de rătăcire în subterană se constituie într-o căutare a sinelui, a identității, a **suprapunerii temeinice a gândurilor cu ideea izvorâtoare și urmăritoare de sensuri.**

În zeci de cazuri ale volumului, izbuteşte poezia de revelaţie, adăugând alte exemple ori nuanţe ale viziunii. Ofer, în această privinţă câteva exemple:

Păsări de mare vâslind spre apus / Îmbracă în giulgiu strălucirea soarelui / ... / Umbra unei uriașe păsări ridică / De veacuri soclurile tăcerii din lamura / Albă a lumii **(Lumina Navigatorului).**

Sunt în acest poem, cu 11 secvenţe, şi câteva neajunsuri de tactică poetică, unele dintre ele frizând preţiozitate sau gongorism (3, 4, 5). Acestea nu numai că n-au finalitate estetică, dar obturează ipoteticul semnificativ şi te aruncă în confuzie iremediabilă (vezi în detaliu 8 şi 18). Oricum, banalul nu urcă niciodată pe piedestalul citării. Verbiajul face jocul cercurilor concentrice din apele lumii.

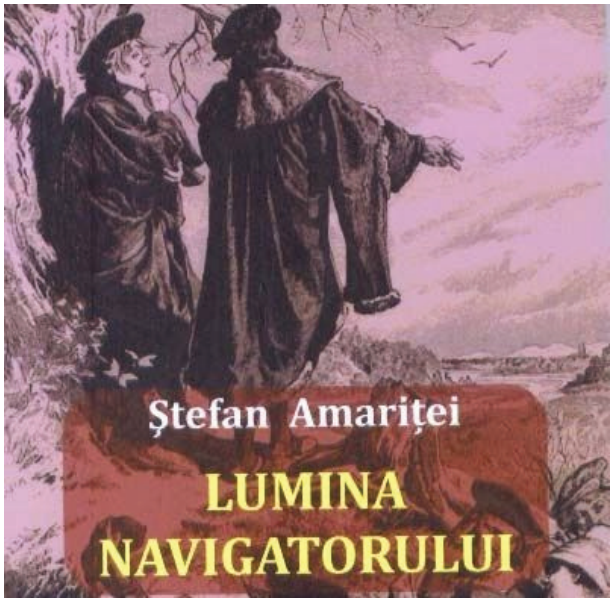

Se cuvine o notă de premiere a coperţii, prin străluminarea de forţă, de prim-plan, a unui promontoriu, de unde se scrutează depărtările necunoscute ale oceanelor acvatice. *Bucuria plăcerii* (în planul de sus) şi *bucuria revenirii*, în planul de jos.

Dar cine le va fi realizat, Domnule Ştefan Amariţei? O fi fost vreun anonim? Un Cristofor Columb, un Vasco da Gama? Un „ofiţer acoperit"?

Vasilian Doboș

Pe 19 iunie a adunat 62 de veri. La mulți ani !

„Vasilian Doboș ne conduce în fericita lume a sacralității. (...) Universurile mici sunt semne ale unui univers mai mare, semn la rândul său al unui univers care-l conține: pruncul în mamă, cuvântul în triunghiul sacru, crucea în alte semne mesagerice, divine etc. De unde ideea că nemărginirea este un atribut al sacralității. (...) Vasilian Doboș nu este nici pe departe un autor de icoane. În paranteză fie spus, ne aflăm, în România, în situația ingrată și jenantă de banalizare a sacrului cu mijloacele evidențierii lui. Explozia de iconari (canonici și necanonici) din ultimii (...) ani e destul de obositoare. Câți dintre ei reușesc să redea sacrul? Lucrările grafice ale lui Vasilian Doboș au un aer cult și ocult."

(Daniel Corbu, 2008)

Bogdan ULMU

CU CĂLDURĂ, DIN NORVEGIA

Vizita noastră în Stavanger (al treilea oraș, ca mărime, al țării lui Ibsen) aproape că nu fusese planificată: ca dovadă, am ajuns acolo pe o rută complicată, chiar aberantă - Iași-București-Varșovia-Katowice-Stavanger. Un autocar, două avioane și un tren. Mă rog, există o explicație, dar n-are rost să vă-npui acum capul cu ea...

Primul mit demontat: frigul. Când ne apropiam de aterizare, am văzut zăpadă pe aripile avionului: „aoleu, și sunt doar în cămașe!" - am gândit, greșit. Coborând pe aeroport, n-am simțit deloc acel inconfort. Mai mult, gazda noastră, Costică, fost coleg de teatru, ne-a spus un lucru incredibil: deși are încălzire centrală, nu o folosește niciodată. Nici iarna! Mai mult de o bluză de blugi, n-am avut nevoie în cele trei zile, cât am stat acolo...

Al doilea mit distrus: inflația de pește. Nu am găsit, deși am alergat ore întregi, un bronhiot sărat: era doar congelat și la borcan (greu de consumat din cauza unei dulcețuri anormale). Nici pește afumat nu am mâncat acolo: o țară care exportă atât, nu are, pentru consum intern, nimic din ce-mi doream. Nu-i nimic, am făcut o supă... de găină. Dar găină de trei kile, nu de-astea mioritice, care par pui...

Fiindcă deja am intrat în domeniul *hobby*-ului meu, gastronomia: cum am început prima masă acolo? Firește, cu un *akevit (aquavit)*. Băutura lor națională. Un fel de whisky din cartofi, plimbat pe mare câteva luni, în butoaie în care a fost ținut înainte *sherry*. Pe etichetă, vezi harta și itinerarul pe care s-a plimbat băutura – foarte bună și foarte tare, găsibilă acolo în trei-patru variante. Nu-i bine să abuzezi de ea, că te doboară.

Nu găsești ușor, în zonă, alcool. Orașul avea un singur magazin specializat, cu niște prețuri terifiante, pentru noi: *akevit*ul era 200 de coroane sticla (cam 25 de euro), dar vinul te lăsa cu gura căscată - 40 de euro cutia de trei litri (burduf). Firește c-am băut un vin de masă din Chile, dar parcă nu-mi tihnea, când știam cât costă...

Despre mâncarea tradițională...deziluzie! De Paști și de Crăciun toți băștinașii consumă oaie sărată și uscată, cu piure de gulii. Revelionul este o zi ca oricare, cu diferența că la miezul nopții se aprind artificii.

De altfel, oaia este animalul sacrificat în cele mai mari cantități, în Norvegia. Vezi turme de oi peste tot; pasc pe pășuni aproape nepăzite: proprietarul duce animalele primăvara, și vine să le ia toamna. Între timp, mai trece să le vadă, cam la trei săptămâni. Păstori (ciobani) nu există. Ergo, melodia *Ciobănaș cu trei sute de oi*, este intraductibilă în norvegiană.

(va urma)

VICTOR ION POPA, spirit omnipotent

Cu destui ani în urmă priveam cu interes potențat autoportretul patronului teatrului, aflat pe un perete din cabinetul directorial. Cei care nu știu să afle că Victor Ion Popa era un desenator desăvârșit, pricină pentru care fizionomia schițată aparent lejer și succint însuma, fără abuz de înflorire, toate însușirile cu care miracolul nașterii l-a hărăzit.

Să-i privim autoportretul în tuș. Aparent dezordonat, vițele părului îl arată într-o perpetuitate care atestă acțiune energică și doar intenționat de durată lungă. Observăm apoi fruntea lată și vizibil ridată, ceea ce denotă atenție încordată și concentrare fără stagnări. Sprâncenele, abia trasate, pun în evidență pleoapele a doi ochi ușor întredeschiși, care par mai mult a scruta imaginea lumii dând buzna în irișii, în acest mod selectând numai ceea ce e cu adevărat esență. Apoi apare, în planul prim, nasul semiacvilin, amintind perfecțiunea statuilor antice din Elada, care descoperă o gură ca o cireașă rotundă și mică, cu buze bine conturate, contractate parcă a mirare. Obrajii supți se prelungesc într-o bărbie sagitată, accentuând maxilarul susținut de lobii a două urechi vizibile, pregătite să prindă larma întregului univers din el și de afară.

Figura întreagă e hieratică, având în ea ceva sacru, care luminează și călăuzește. E figura care m-a fermecat atunci, o mai fi, n-o mai fi pe peretele cabinetului directorial, nu știu!, mă farmecă și-n clipa de-acum, fiindcă profilul lui Victor Ion Popa e al scriitorului nefălos, însă de folos oamenilor de bunăcredință.

Fără să cad în toana acelora care, în zonele tradițional hotărnicite de o anume spiritualitate locală, găsesc (și chiar… găsesc!) numai genii greu de egalat, de data aceasta, **fiind vorba de Victor Ion POPA,** sigur nu voi exagera, mai cu seamă că, în toată aparenta lui simplitate, el nu seamănă cu nimeni, așadar nu-l voi compara cu alții/altul, după cum nici altcineva nu poate fi măsurat cu omnipotentul lui spirit.

La nici 51 de ani (29 iulie 1895 - 30 martie 1946) lăsa în urma lui o grămadă de fapte artistice legate strict de gândirea personală, într-o aglomerare

care poate isca invidii firești.

Deși, nu a terminat Conservatorul din Iași, după Primul Mare Război s-a dedicat (numai) teatrului, scriind piese și conducând, concomitent, teatre sau predând regie. A fost director de scenă al Teatrului Popular din București, apoi al Teatrului Național din Cernăuți, al Teatrului „Maria Ventura", director al Teatrului Muncitoresc și, după, director de scenă al Teatrului Național din București.

Dramaturg, scenograf, pictor, regizor, poet, romancier, Victor Ion Popa le-a slujit cu seriozitate, dăruire, pricepere, demonstrând și calități reale de actor. Dacă poezia lui e minoră, ca lipsă a preocupării permanente pentru vers, lirica are totuși profunzimi morale obișnuite, dar cu impact emoțional la cititori. Dramaturgia, în schimb, îl impune în rândurile prime ale autorilor interbelici de gen. Memorabile sunt piesele **Tache, Ianke și Cadîr** (1932), **Ciuta** (1924), **Mușcata din fereastră** (1930), **Răspântia cea mare (**1921), toate jucate și pe scena Teatrului cere-i poartă numele, dar și

altele a căror accesibilitate au făcut din Victor Ion Popa un autor…popular. Iar dacă adăugăm lungii sale bibliografii și romanele scrise, ne apropiem de imaginea unui scriitor despre care te întrebi când a avut timp pentru toate. Dintre romane amintesc ***Velerim și Veler Doamne*** (1933), cel mai bun al său, după spusa lui George Călinescu, **Sfârlează cu fofează (**1936), dar și alte proze de interes mai redus.

Apreciat în timpul vieții, studiat și comentat după moarte, Victor Ion Popa a ars cu o constanță întâlnită doar la artiștii profesioniști, nemulțumiți organic de ceea ce fac și manifestându-se precum legendarul Sisif, cu sublinierea că românului i se împlinea efortul…

Născut în Bârlad sau aproape de Bârlad, temporar a venit în contact și cu viața spirituală a orașului, ținând legătura direct ori prin scris cu scriitorii locului, în special cu George Tutoveanu și Tudor Pamfile.

Așa se explică apropierea lui vremelnică de Societatea „Academia Bârlădeană”, în unele din publicațiile acesteia, retipărindu-i-se câteva creații poetice.

Teatrul din Bârlad îi poartă numele, în semn de mare admirație pentru opera lui dramatică, pentru activitatea teatrală variată și pentru impactul la public pe care piesele lui încă îl au. Se tinde către o „integrală” montată pe scena bârlădeană, de regizori bine școliți și cunoscători ai spiritului interbelic, mai ales acum, în 2015, când Teatrul „Victor Ion Popa” împlinește 60 de ani, în 28 decembrie.

Omul, scriitorul și specialistul în toate zonele artei teatrale, **Victor Ion Popa,** completează lista înaintașilor care au făcut din Bârlad **„un fel de <<Weimar>>”**, vorba lui George Călinescu.

Victor Ion POPA nu poate fi comparat cu nimeni, după cum nici altcineva nu poate fi măsurat cu omnipotentul lui spirit.

Lui V. I. Popa

La Aniversarea 120

Maestre, actorii toți te-au îndrăgit
Și zâmbetele-au înflorit,
Aplaudatu-te-au toți spectatorii,

Maestre, muzele te-au inspirat
Iar piesele ce s-au jucat
Acoperitu-te-au de glorii.

Maestre, lumea întreagă te-a iubit
Dar astăzi tu n-ai mai venit
La teatru, triști sunt spectatorii.

Maestre, îți mulțumim c-ai existat
Atâta lume-ai încântat
Și-ai bucurat toți privitorii.

Maestre, fără tine teatru-i gol,
Te-ai dus să joci ultimul rol
În lumea celor care pleacă.

Maestre, peste aplauze, ovații, râs,
Tăcerile din nopți au nins
Acoperindu-te-n eternitate.

Maestre, într-un spectacol de estradă
Lumea ar vrea să te mai vadă
Fiindc-ai rămas idolul lor.

Maestre, chiar stelele în al lor zbor
Apun de dor și apoi mor,
Dar geniul le înalță în nemoarte.

Maestre, cu numele-ți am botezat
Al nostru Teatru din Bârlad
Să nu te uite zeci de generații.

Maestre, astăzi planeta-i mai săracă,
Lipsești, dar piesele-ți se joacă
Și-al lor mesaj e pururea nemuritor.

Maestre, ca un balsam peste trecut
Cortina neagră a căzut
Oprind destinul tău spre geniu...

Maestre, îți mulțumim și te iubim,
Opera-ntreagă ți-o cinstim,
Ai fericit toți spectatorii...

Iftene CIORICIU

Petre IOSUB

„Dorm rădăcinile-nfipte adânc...”

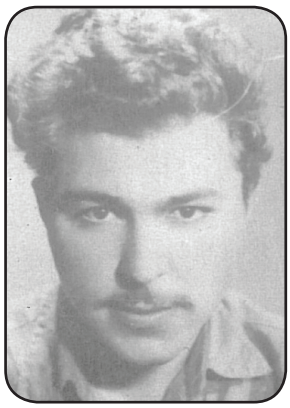

Geana-pădure (pustiire)

Amurgul se lasă pe geana-pădure
Ce-și murmură-agonic destinul și cântul
Și cad dureros sub a lumii secure
Clipe de veacuri și veacul înfrântul.

Iar din adâncuri de ani ne mai cheamă
Iubirile-arbori și arborii-dor
Să-ntindem pe țarina tristă-o maramă
Să plângem eternul de viață izvor.

Căci din frumoasa pădure-a rămas
Un singur gorun adormit în uitare
Sub care un lup prea bătrân s-a retras
Să urle la lună durerea... că moare!

Retragere

Codrul se spală de policolor
Ca o năframă
Plecările-acestea toate mă dor
Și mă destramă

Iarna se zbate în arbori și lut
Spre înafară
Roiuri de frunze frânte-au căzut
Ploaie stelară.

Dorm rădăcinile-nfipte adânc
În visare
Toamna se scurge încet sub oblânc
Și mă doare

Răgaz la sat

Ochii mi-s aspri de truda câmpului
Care-a furat culoarea dorului
Culcă-te somnule-n oasele mele
Și dă-mi crezare că-s obosit.

Ochii mi-s lacrimi de dorul mamei
Care-și lăsase pașii în lume
Ca să mă-ndemne la drum mai departe
Culcă-te toamnă-n brațele mele
Și-așterne amurgul prelins peste pleoape.

Ochii mi-s păsări plecate departe
Pe urmele clipei ce nu a sosit
Culcă-te vreme în visele mele
Și vindecă-mi dorul de infinit.

Cărţi tipărite de bârlădeni

1. Gheorghe Gherghe, *Istoria Bârladului. Geneza și hotarul*, Editura Sfera, 2015, Bârlad, 260 pagini.
2. Gheorghe Clapa, *Cristale de gând*, Editura PIM, 2015, Iași, 327 pagini.

Cărţi primite

1. Mario Castro Navarrete, *65 Confesiones / de Mărturisiri*, Editura Contact internațional, 2015, Iași, 172 pagini, ilustrații de Florinela C. Daniciuc.
2. Ion Agrigoroaiei, *Universitari ieșeni, președinți ai Senatului României: Paul Bujor, Traian Bratu, Neculai Costăchescu*, Casa Editorială Demiurg, 2015, Iași, 171 pagini.
3. Elena Condrei, *Un gazetar prin locuri eminesciene. Interviuri cu Traian Apetrei*, Editura Geea, Seria Eminescu nestins, 2015, Botoșani, 200 pagini, Cuvânt înainte de Gheorghe Median.
4. Ștefan Epure, *Înnobilare. Carte de învățătură (după lectură)*, Editura Sfera, 2015, Bârlad, 63 pagini.

George IRAVA

„Că n-a putut plecarea să-l îndure...”

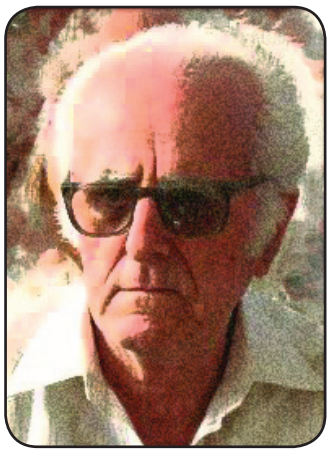

Mielul subtil

În memoria actorului-poet
Gruia Novac jr.

Clipa respiră străveziu prin valuri
Și-n umbra ei moartea zidește veacul.
Mielul subtil se-ncearcă-n idealuri
Și noaptea îl preface-ntr-un miracol.

Adeseori, eu îl aștept pe maluri
Să ne-adăpăm păcatele și sacrul,
Mărturisind vinovății și daruri,
Să aibă și bogatul și săracul.

Mă irosesc să ne putem găsi,
În spațiul dornic de îmbrățișare.
El, miezul lumii dinspre miazăzi,
Renăscut din lacrimi și iertare.

Eu, doar cuvântul ce-l va aminti,
Culcat în iarbă ca-ntr-o sărbătoare,
Unde zăpada îi va înălbi
Sâmburele pân-la respirare,

Până lumina îl va asfinți,
Pe puntea de odihnă și-mpăcare,
Ca, împreună, să putem trăi
O dragoste a țărmului de mare.

Somnul e-un altcum de-a călători
În noi, chiar pe-a somnului cărare,
Că nimenea nu poate-a ne opri
Obiceiul curgerii-n uitare.

Mielul subtil dărâmat lângă secure,
Precum o biserică de rășină,
Murmură în iarba cuvintelor mature
Cântecul ascuns după lumină,

Că n-a putut plecarea să-l îndure,
Decât ca-nsâmburare-n rădăcină,
Întâmpinat de-o pururea pădure,
Care-i întoarce dragostea-n retină

Și numai rotunjimea clipei pure,
În amintirea lui se mai închină,
Transformând memoria-n iubire
Și iubirea-n cruci care suspină:

Mama, o rouă tristă și subțire,
Sprijină crucea-n palma ei senină.
Tatăl, tăcut precum o-nzăpezire
Pe o ninsoare, crucea își anină.

Părinți sculptați în verbe și-amintiri,
Veniți dintr-o lumină de cuvinte,
Călătorind, răniți de trandafiri,
Pe valurile tinerii de minte.

Un miel i se-arăta în tăinuri,
Mielul subtil al lucrurilor sfinte,
O fulgerare a unei mari iubiri,
Când nu-i ușor să poți să fii părinte,

Un sâmbure de foc și de uimiri,
În care-a curs o lacrimă fierbinte,
Până la capătul cu viscoliri,
Unde cu greu mai poți să fii părinte,

O veșnicie de făgăduiri,
Prin care paște-un miel subtil cuminte,
Atâta cât mai poți să mai respiri,
Atâta cât mai poți să fii părinte.

Râul memoriei curge peste vremuri.
Mielul subtil vâslește spre uitare.
Prin valuri trec tăișuri de securi
Și-un ram dintr-o pădure care doare.

Mereu va curge râul peste sâmburi,
Fără să pună nicio întrebare.
Nepricepuți la fățuiri de scânduri,
Noi ne-ngropăm mieii între cocoare.

Petruş ANDREI

...O clipă suspendată

Ca să descoperi...

Ca să descoperi aurul în tină,
Îți trebuie curaj și multă minte,
Din neizbânzi să tragi învățăminte
Și să nu cauți altora pricină.

Fii temerar, în gând cu cele sfinte
Și cerne îndelung pulberea fină
Vei da, în întuneric, de lumină
Să încălzească recile morminte.

Izvor curat cu apa vie-a vieții
Nu dibui în fântâna tinereții
Că nu-i chiar totul scris în manuale.

Îți trebuie un munte de răbdare
Ca să găsești în pisc de cugetare
O moașă pentru gândurile tale.

Iubirea...

Iubirea presupune îndrăzneală,
Ea este-ntr-adevăr a vieții floare
Atât de rară și ispititoare
Încât oricând te poate da-n sminteală.

Cu lujeru-i gingaș se-nalță-n soare
Ca o fecioară plină de sfială
Iar, de-nflorește, scoate la iveală
Întreaga-i frumusețe răpitoare.

Ea încolțește-n taină pe sub stâncă
Pe buză de prăpastie adâncă
Și nimenea misteru-i nu-nțelege.

E norocos acel care-o-ntâlnește
Că stă în loc uimit și o privește
Și-i temerar cel care o culege.

Femeia-i...

Femeia-i o enigmă pentru mine
Și cea mai încâlcită dintre toate,
Să o dezleg azi știu că nu se poate
Că are-antecedente sibiline.

În ape-adânci, ea știe să înoate
Și-i înzestrată cu puteri divine,
Menită-i să mângâie și s-aline
Și, la nevoie, din necaz te scoate.

Precum e o icoană de lumină,
La ea, cel care vede, se închină
Că-n mrejele de raze mi ți-l prinde.

E un izvor de patimi și delicii
Dar și de toane, mofturi și capricii
Iar când nu se oferă, ea se vinde.

Ce-i viața?

Ce-i viața? E-o năstrușnică minune
De Domnu-n ceruri binecuvântată
Și n-o putem trăi decât o dată,
Apoi ne îndreptăm spre soare-apune.

E-un dar divin, e-o clipă suspendată
Cu toate ale sale rele-bune
Făcute-anume să se împreune,
Întunecată-ades și luminată.

Cu valul îi găsesc asemănare
Te urcă și coboară ca pe mare
Iar câteodată e înfricoșată.

Dar, uneori, săruți cerul pe frunte
De-aceea eu o văd ca pe un munte:
Îl urci încet și îl cobori îndată.

Dumitru VACARIU

„Renasc mereu în altă creatură...”

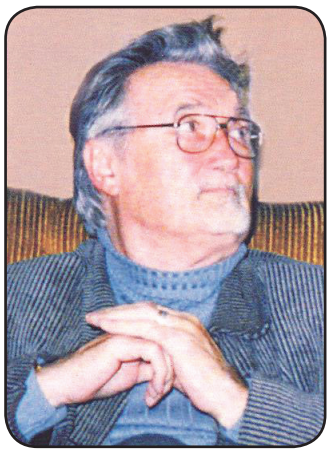

„În anul 1956, un grup de studenți de la Universitatea „Al. I. Cuza” a hotărât ca în anul următor să organizeze la Iași și Putna sărbătorirea a 500 de ani de la urcarea pe tronul Moldovei a lui Ștefan cel Mare. Grupul inițiatorilor a fost format din studenții Aurel Popescu, Al. Zub, Dumitru Vacariu și M. Brudiu. Dumitru Vacariu a compus și un poem închinat lui Ștefan cel Mare, care avea să constituie o „piesă grea” la dosarul său de reacționar... „Cu o discreție, i-am spune creștină, autorul nu dă numele torționarilor, turnătorilor...” Mărturiile sunt intercalate armonios cu amintirile copilului și adolescentului Dumitru Vacariu, din Pipirig... Familia Vacariu, cu țărani de frunte, cu preoți și profesori, se înrudește cu familia lui David Creangă. Nostalgia acelor locuri de pe Valea Ozanei nu s-a topit...” (Vasile IANCU)

Cel ce-am vrut să fiu

Aș vrea să mă întorc
în minunea primară
și să renasc în cel ce-am vrut să fiu...
Dar, Doamne, este, oare,
aceasta o salvare?

Mă văd în mii de feluri
și nu pot ști în care
postură pot fi eu sau altul...

Renasc mereu în altă creatură
și îl reneg pe cel ce-am fost
sădesc iubire dar rodește ură
și crezul dăinuirii n-are rost.
Mă lupt mereu cu-acel statornic rău
și bat în van la poarta veșniciei
să-ngenunchez la mila altui zeu.

Cântec în exil

Hai, prietene, vino să trăim minunea
cântecului revărsat din inima deschisă...
Râzi și ridică brațele până-n pretutindeni,
poate prinzi între ele dragostea
frumoaselor rătăcite din amăgirile noastre...

Și de va fi să gustăm și un ulcior de vin,
cu licăr sângeriu de fragă și păcat,
vom plânge amândoi, fără cuvinte,
cu capul rezemat de-o melodie,
ori de-o privire ce-a rămas aprinsă
în lăstărișul dorurilor noastre...

Să mor... ori să nu mor...

E tot mai toamnă-n ramuri de castan
și-n gândurile mele...
Cad picuri reci pe străzi însingurate
și mi-i atât de dor,
atât de dor
să strig cât pot de mai departe
că te aștept, parcă de veacuri, moarte!

Ba nu! Iertată-mi fie vorba, Doamne,
dar nu să mor e singura salvare,
ci mersul în pădure, la izvoare,
în lunci cu flori renăscătoare,
pe vechile cărări șerpuitoare
să cânt, să urlu și să râd la soare!

De ce să mor, pădurilor, ca voi?
Vă dau mai bine sufletul șuvoi
să vă hrănească rădăcinile cu voi,
să vă transforme iar în paradis!

Să mor... ori să nu mor?
Aș vrea mai bine un izvor
de vinuri vechi și aromate
și-n sfânta mea singurătate
s-aud cum crește-nmiresmată
pădurea mea de altădată...

„Eu mă întorc între izvoare...”

Vasile FILIP

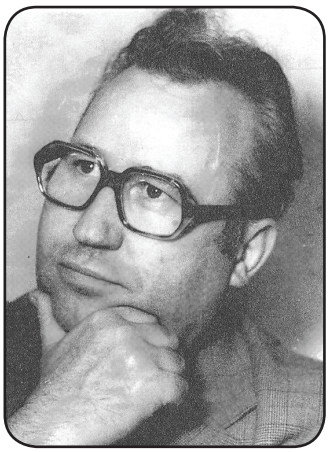

„Pentru Vasile Filip, poezia e una din posibilitățile *«de a purta durerea lumii ca pe o șansă a ninsorii»*. Iar ninsoarea nu e decât *«vindecarea rănilor»*, eliberarea eului de neliniștea că *«pe malul mării a murit o barcă»*, *«semnul că mai există aripi/ Să poți țărânii să te smulgi»*. Semn care devine certitudine atâta timp cât *«Uneori mă închin până vin zorii/ În fața unor tablouri - icoane/ Zugrăvite pe-anume cartoane/ De Craiu - un dumnezeu al culorii».”* (Viorel Crainicu)

Moldova

Mereu însetat tot beau din izvoarele tale,
Cartea istoriei fiindu-mi veșnică ciutură.
Sara pe deal umbra coboară la vale,
Floarea de tei peste creștetul nostru se scutură.

Trece pe șleauri duhul lui Ștefan cel Mare,
Calul nechează cum clopotul Putnei ar bate.
Zorii de ziuă zugrăvesc cerul cu soare,
Veghează plăieșii pe zidul cel vechi de cetate.

Facerea zilei – mereu o naștere nouă,
Dimineața din noapte și noaptea din seară.
Ploaie de stele și ploaie de floare ne plouă,
La apa Moldovei dumbrăvenci din înalturi coboară.

La graniță...

La graniță e îmbulzeală mare,
Au prins românii fuga să împungă,
În țara lor ei nu mai au cătare,
Dar asta este o poveste lungă.

Ei parcă sunt o marfă oarecare
Și trec prin vămi ca oile prin strungă;
La graniță e îmbulzeală mare,
Au prins românii fuga să împungă.

La București, nu e nici o mirare:
Oricine vrea, oriunde vrea, s-ajungă.
Nici o opreală,-i liber fiecare,
Nu-i ține nimeni... numai îi alungă.

La graniță e îmbulzeală mare.

Cântec de învins moartea

Și dacă pasul îmi voi pierde
În iarna tainicei păduri
De ce tu singură să-nduri
Atâta alb și-atâta verde?...

Eu sunt chemat cu glas de ape
Într-o câmpie a tăcerii
În care paserile serii
Mi se strecoară între pleoape.

Acolo cuiburile-și fac
Dintr-un pământ furat din soare
Și apa nopții din izvoare
Ascunsă-n trunchiuri de copac.

În zori de ziuă mă fac fântână
Cu sufletul de apă vie
Și poate nimenea nu știe
Că sunt acolo sub țărână.

De ce să-nduri atâta verde
Și-atâta alb care te doare?
Eu mă întorc între izvoare
Să-mi caut pasul ce se pierde.

Alexandru JURCAN

„De când îi murise bărbatul o ducea mult mai bine...”

1. LOCUL ȘI CORTUL

Aurelia a adunat cu grijă banii pentru locul de veci. Bărbatul ei – Luțu – n-a vrut să audă de așa ceva în ruptul capului. Nu, el nu voia să vadă locul ce-l va înșfăca fără scăpare. Apoi de aceea a crescut doi băieți, să aibă ei grijă de spurcata înghițire a pământului. Aurelia își făcea cruce după cruce, auzindu-i vorbele grele. Într-o zi, având toți banii necesari, ea a plătit, a semnat, a rezolvat toate formalitățile. Gata, avea locul ei, refugiul asigurat. Aurelia voia să se obișnuiască oarecum cu acei metri pătrați din capăt de cimitir, ba, mai mult, dorea să-i îmblânzească într-un fel, să semneze mintal un fel de pact de prietenie.

Ea mergea zilnic în cimitir, curăța pământul, netezea bulgării uscați, apoi citea dintr-o carte de rugăciuni. Mai apoi și-a cumpărat un scăunel de plastic, ca să se simtă bine acolo. Luțu era furios pe ea, aproape că nu mai vorbeau împreună. A venit vremea caldă, iar Aurelia a cumpărat un cort verzui și l-a instalat pe locul ei, astfel că uneori prefera să doarmă acolo, decât să vadă mutra tot mai alcoolică a bărbatului. Ce liniște, ce parfum nocturn de flori ! Mânca tot mai puțin, simțind că avea acces într-o lume stranie, sacră, calmă. Într-o noapte a venit Luțu acolo și a rugat-o să se întoarcă în patul conjugal, că râde orașul de ei, că s-a dereglat puțin, e clar, însă el e gata să ierte, că nici el nu mai avea viață normală, fără o mâncare caldă. Aurelia a tăcut, apoi i-a promis că se va întoarce a doua zi.

A găsit-o moartă, întinsă lângă cort, scăldată anemic de razele matinale. Luțu și-a chemat feciorii, care trăiau în Canada. Au venit și au incinerat-o pe Aurelia, ducând cenușa cu ei, drept amintire maternă de nești.

2. ȘOARECELE DRESAT

Vecina Lăzăroaie e pensionară. Modestă, credincioasă, văduvă, fără invidii sau bârfe gratuite. Până acum câteva săptămâni avea oroare de șoareci, numai că într-o zi a găsit în baie zece lei. Nu, nu umblă ea cu bani pe-acolo. Nimeni nu avea cheia apartamentului sau… Deodată văzu un șoarece drăgălaș, care se repezi sub vană. Vecina simți o greață unsuroasă și scuipă profund în chiuvetă. A doua zi, alți bani, tot în baie. Lăzăroaia își imaginâ scenariul : șoarecele se plimba în voie din baia ei în ale altora, apoi cutreiera apartamentele și aducea ce găsea. Nu, nu așa… Aducea doar bani. Asta-i bună! Viața ei se va schimba în bine. Ba nu – gândi ea – poate e lucrarea diavolului ori, tot ce e posibil, Dumnezeu o pune la încercare.

Se duse urgent la biserică și făcu o donație. N-avea nevoie de acei bani, prefera să rămână cinstită. Sumele aduse de șoarece erau tot mai mari, mai tentante. Nu-i fusese ei mai bine înainte? O viață simplă, curată – așa se frământa femeia tot mai des. De când îi murise bărbatul o ducea mult mai bine. Omul ei era rău, zgârcit, certăreț, gelos. El moștenise bani frumoși de la o mătușă decedată, însă ea nu văzuse vreo monedă, măcar pentru alimente. Ce făcuse cu ei, nemernicul? Dumnezeule ! Un gând ca o săgeată de oțel o străpunse. Luă lanterna și se aplecă să vadă mai bine sub vană. Exact ! Banii ! Moștenirea ! Acolo i-a ascuns ticălosul! A întins mâna cât mai departe și a simțit în palmă un aluat mișcător. Un șoarece cald, apatic, zvâcnitor. Lăzăroaia a făcut infarct exact atunci, iar obrazul drept a șters în cădere peretele exterior de la vana cenușie.

Teodor OANCĂ

CINEVA ACOLO SUS MĂ IUBEȘTE !

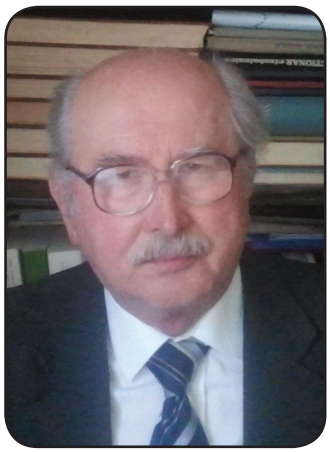

Nașul

- Cornele, băiatule, greu mai dau de tine.

- O, nene Petrache, să trăiești. Ia loc, te rog. Vreau să mă crezi că sunt aglomerat cu multe treburi.

- Cornele, de o săptămână te caut. Îți dau telefon și de fiecare dată îmi spune secretara că nu ești în minister.

- S-o fi întâmplat să nu fiu.

- Chiar așa, zilnic? Ce mi-am zis: îl aștept pe Cornel când termină programul. Dar mai înainte am trecut pe la poartă. Îi spun omului la cine vreau să ajung, el pune mâna pe telefon, zice ce zice și-mi spune că nu ești în minister.

- Interesant.

- Dacă am văzut așa, te-am așteptat afară. Adică în mașină. Trebuie să apară, mi-am zis. Și cam după un sfert de oră te văd ieșind. Ai luat-o direct spre mașină. Ce mi-am zis, merge acasă, mai bine mă iau după el. Și tot așa până te-am văzut că intri în restaurantul ăsta. Nu e rău, zic, intru și eu. Văd că șeful de sală te duce la o masă, dar tu ai preferat masa de alături.

- Așa este.

- N-am înțeles de ce.

- Nene Petrache, nu numai zidurile au urechi.

- O fi. Eu m-am așezat la o masă mai spre geam, dar cu ochii pe tine.

- Parcă mi-ai povesti un film polițist.

- Stai să vezi. Îți aduce chelnerul supa, de parcă știa ce preferi, nu trece mult și apare un domn cam de-o seamă cu tine. Vă strângeți mâinile, se așază, comandă o cafea, că asta i s-a adus, și numai ce văd că te ridici, îți scoți haina și o pui pe spătarul scaunului.

- Hai că mă distrezi.

- Văd că se dezbracă și el de haină și o pune la fel. Parcă erați vorbiți.

- Nene Petrache, domnul este un coleg de facultate, care mi-a spus că s-a fixat ziua când ne vom întâlni după douăzeci de ani de la terminarea facultății.

- Frumos. Dar nu mi s-a părut așa de cald în restaurant.

- Pentru că suntem ca rude și am crescut sub ochii dumitale, îți spun că intenția mea a fost să mă conving că nu are instalată pe el ceva aparatură de ascultat, ascunsă sub haină.

- Curios. Parcă ziceai că ți-a fost coleg.

- Nu are importanță. Te poți aștepta la orice. Nu știi despre ce vine vorba. Mai târziu îți recunoști cuvintele într-o stenogramă. În lumea în care ne mișcăm trebuie să fim prudenți.

- Mă dăduși gata. După ce ai servit friptura, ți-a adus chelnerul desertul. Dar n-am văzut ce. Discuția cu colegul s-a terminat repede.

- Clătite am servit. De două zile iau masa la restaurant pentru că Natalia e într-o delegație.

- Înțeleg.

- Nu mi-ai spus de ce mă cauți.

- Nea Fane nu ți-a telefonat?

- Vorbesc rar cu el.

- Dacă ai tăi l-au cununat pe fiu-meu, pe nepot îl botează nașu al mic. Pentru asta te caut.

- E clar. Ați făcut ceva pregătiri?

- Ce pregătiri? Totuși, o să se adune lume destulă, că și eu am fost ba la unul, ba la altul.

- Nene Petrache, îmi pare rău, dar nu pot să primesc. Sunt situații pe care nu le pot trece cu vederea. Se poate interpreta că darul oferit la botez e o formă mascată de mită pentru mine. Și știi cum e vorba: Toate în cap la nașu.

- Ai dușmani? N-aș crede.

- N-am dușmani, dar eu cred. Nici nu știi cum devine cazul. Îți pot fi aduse aminte lucruri petrecute și cu zece ani în urmă.

- Pricep. Lasă că mai vorbim. Dar la botez vii?

- Cum să nu.

*

Asta a fost discuția mea cu nașul Cornel. Și într-o firmă privată te ferești de umbra ta, dar

într-un minister. Măi, femeie, toate astea spun ceva.

Și naș pe cine punem?

Ne mai gândim.

Ce zici de domnul Neagoe?

Vecinul? Nu merge. E președintele Asociației de locatari „Sfântul Dumitru”.

Și ce dacă?

Nu, că nu se știe... Am o idee. Săptămâna trecută am văzut la televizor un reportaj făcut la Căminul de bătrâni. A fost și un interviu cu doi pensionari, soț și soție. Oamenii ăștia m-au uns la inimă. Se vede că au fost cineva la viața lor, dar asta le-a fost soarta, să-și ducă bătrânețile la un cămin. Eu pe ei i-aș pune nași. Le-aș face o mare bucurie. Ce zici?

Să vorbim și cu băiatul.

Mâine seară merg cu Titel la ei. Parcă văd cum o să se bucure.

Să fie într-un ceas bun.

Reviste primite

- **ARGEȘ**, nr. 6(396), iunie, 2015, Pitești, redactor șef: Dumitru Augustin Doman: *„Conceptul de generație are o bună doză de convenționalism, care pe de-o parte duce la împingerea înainte a unor nume modeste (...), iar pe de alta la neglijarea unor autori întrutotul meritorii, care n-au intrat la vreme în dispozitivul generaționist. (...) Se pot da câteva exemple, am impresia că îndeajuns de convingătoare, de la Barbu Cioculescu și Miron Kiropol la Viorica Răduță și Ancelin Roseti. Spre a nu mai vorbi de un șirag de poeți plecați prematur dintre noi, pe care până și confrații de generație par a-i fi uitat: Florin Mugur, Daniel Turcea, Marius Robescu, Dan Laurențiu, Mircea Ciobanu, Cornelia Maria Savu, fie-le ușoară țărâna lipsei noastre de memorie... (...) Iată o listă parțială a bravelor noastre pornoautoare, alcătuită de Alex. Ștefănescu: Cristina Nemerovschi, Ioana Băiețica, Claudia Golea, Ioana Bradea, Lorena Lupu, Ana Baston, Alina Nedelea, Petronela Rotaru.”* (Gheorghe Grigurcu, *Generație și pornoautoare*, pag. 3.)
- **CLIPA**, an. VII, nr. 46, mai-iunie, 2015, București, editor coordonator: Alexandra Săraru. *„Se spune adesea, uneori retoric, că școala trebuie să ofere metode, nu cunoștințe, ceea ce este absurd, fiindcă metodele singure nu există în afara cunoștințelor, în afara materialului de sistematizat, ordonat, integrat, interpretat. Ca să gândim Europa avem nevoie, prin urmare, de cunoștințe despre ea. O întrebare este ce fel de Europă vrem să percepem sau să cunoaștem, iar alta ne duce cu gândul la cel fel de Europă dorim să lăsăm în urma noastră.”* (Acad. Ion Aurel Popa, *Despre educația prin limbă și istorie*, pag. 7.)
- **SCRIPTOR**, an. I, nr. 5-6 (mai-iunie), 2015, director fondator și coordonator: Lucian Vasiliu. *„Nevoia de a pleca din România nu era, inițial și la nivel instinctiv, în mod necesar aceea a îmbrățișării unei țări ori a unei culturi noi... (...) ; exista, firește, o mare dorință a conectării la un loc în care cultura e liberă și funcționează firesc, într-o societate care nu o sugrumă, - însă, să fim lucizi, nu e Canada locul acela; nu aș recomanda - și nu i-aș dori - niciodată vreunui român cu sensibilități și orientări de ordin spiritual și cultural să ajungă în Canada. (...) Deci, în ce mă privește, nu pot relaționa Canada cu ideea de **cultură** nouă. Nici măcar cu ideea de **țară** nouă. (...) În Canada cultura e un implant, un* corpus străin, *- nu are respirare firească, naturală și reală în eșichierul social; e o Cenușăreasă bine cosmetizată de care în realitate nimănui nu-i pasă, - decât în măsura în care poate eventual produce bani, ceea ce o face să se înscrie în adevărata natură a structurii sociale canadiene.”* (Mihaela Moldovan, în dialog cu *Nicolae (Nedi) Gavriliu*, născut și copilărit la Bacău, artist plastic și scriitor în Toronto-Canada, pag. 100.)

- **ARGEȘ**, nr.7 (397), iulie, 2015, Pitești, redactor-șef: Dumitru Augustin Doman. *„...Noi nu zicem că se învață limba română după clasici, dar susținem că ea se înțelege mai bine. Nu numai limba vorbită ca atare - ci și modalitatea de scriere a ei: literatura clasică oferă, și aici, soluții. Iată, de pildă, accentul. Notarea lui în scris - mai ales atunci când este semnificativ - respectă tocmai principiul fonetic al scrierii, adică acel imperativ: «Să scriem cum vorbim»”* (N. Georgescu, *11. Un accent uitat*, pag. 12).

„Așa examinare, mai mersi !”

Bacalaureat

Asistasem regulat la examinarea tuturor seriilor. Pentru că absolvenții liceelor din orașele Huși și Tecuci erau slabi, cu toată furia provocată de bârlădeni, care fuseseră admiși mai toți la teză, comisia și-a moderat pretențiile. Unii dintre membrii ei, fiind profesori la liceele de-acolo, riscau să se facă de baftă și să-i trântească la oral și pe acei din elevii lor, strecurați la teză.

După examinarea acestora, nu prea mulți de altfel, au urmat liceul Codreanu de băieți și liceul Iorgu Radu de fete din Bârlad, în ordine alfabetică, fete cu băieți la un loc. De la fete era în comisie numai profesoara de română. Aceasta întreba doar care poezie ți-a plăcut și de ce? Nici ce-a zis Gherea, nici ce spunea Maiorescu despre Lovinescu, iar de Golescu, Heliade, Coresi și Miron Costin sau despre *Palia de la Orăștie* nu se pomenea nici în treacăt. Așa examinare, mai mersi. De aceea sâmbătă după masă m-am dus să-l iau pe Sarsailă la cinematograf.

– Ești nebun? zice el. În loc să asiști și tu, să vezi ce mai întreabă, te-a apucat dorul de filme?

– Dă-le dracului de întrebări, că-s toate niște fleacuri. Numai din carte. Păi, dacă-i din carte, cine nu știe să răspundă? E o plictiseală de mori, parcă-i în timpul anului. Îți și vine să-l iei la bătaie pe câte unul care se-ncurcă la prostiile alea.

– Să știi că președintele a greșit-o, adăugă el. Ca să scape de stăruinți, a dat drumul la prea mulți la teză și pe urmă au trebuit să aibe de furcă cu toată pleava de la atâtea licee. Aseară a venit cu unii din comisie, târziu, tocmai când eu mă sărutam cu Mărioara la colțul gardului lui tată-său, sub nucul cel mare. S-au băgat în chioșcul din grădină, beau vin și cafele, mâncau scovergi aduse de mamă-sa și se văitau că-i apucă toamna pe aici. I-au propus președintelui să examineze și mâine, cu toate că-i duminică.

– Și el ce-a zis?

– El ar fi bucuros să plece de pe capul moșnegilor, dar mai sunt ăștia localnici, alde Triandaf, Chiriceanu, mă rog. Zicea că are să stăruie să se prezinte măcar dimineață, dar nu garantează că au să vrea să vină și după masă. Îs oameni bătrâni și nu poți să-i ții toată săptămâna, și zi și noapte și apoi să-i obligi să amorțească pe scaune și duminică după masă tot întrebând și ascultând.

Duminică dimineață am asistat la examinarea ambelor serii de câte șase. Normal urma să intru tocmai joi, printre ultimii, dar examinările astea neprevăzute schimbau data. La rugămintea președintelui, comisia a fost de acord să vină și după masă, la cinci, să mai examineze măcar o serie. Trei fete și trei băieți, prezenți în sală și care urmau să intre la abator după masă, erau fierți. Fiindcă una din fete a început să smiorcăie, le-a podidit plânsul și pe celelalte. Pe stradă, eu și Sarsailă ne luptam să le ridicăm moralul, dar vorbeam cu șase morți. Însă pe la ora două, toată lumea a răsuflat ușurată. Ca fulgerul s-a răspândit știrea că cei doi profesori localnici, membri ai comisiei, împreună cu popa Gâdei, Ghiță Neștian și Iliescu, care nu erau niciodată în comisii, cu Victor Artene, avocatul, și Constantinescu – lungul pictorul, s-au deplasat în grup, iavaș-iavaș, de la Pavăl Roman la Fenichi Mocanu.

– Gata, nu mai vin, a izbucnit unul din candidați.

– Aleluie-ia, am zis și noi, ceilalți.

– Eu mă duc să văd ce fac acolo, a intervenit Sarsailă, care nu se despărțea decât rar de mine. Dați-mi cinci franci și să crăp dacă nu beau o sticlă de bere la masa lor. Cu mine n-au treabă decât la anul, dacă cumva nu intru la școala militară.

Eu nu i-am dat. Așteptam o anumită bacalaureată și-mi trebuiau banii s-o duc la cofetărie. Voiam să-i povestesc filmul văzut aseară și mizam pe strategia că dacă i-aș spune că unele scene sunt prea profunde pentru mine și că numai ea mi le-ar putea lămuri, poate că merge la fața locului și-o sărut prin fundul sălii. Dacă accepta, trebuia să fiu în fonduri. Ceilalți, însă, sacrificând parțial capitolul țigări, au pus mână de la mână și i-au dat banii.

Peste jumătate de oră, Sarsailă a sosit vesel de tot și râzând în gura mare, ne-a spus:

– Măi, nici dracul nu-i mai scoate de acolo. Spun snoave pe nemțește, vorbesc în limba latină, n-auzi decât „ergo, bibamus”, popa de religie cântă, cel de matematică voia să știe dacă savanții folcloriști cunosc literatura closetelor și le-a dat niște exemple de se tăvăleau de râs. Pe mine m-au întrebat dacă-s bacalaureat și eu am zis că da.

– Atunci ia loc la masă, mi-a zis Iliescu. Aici ai de învățat și ce nu scrie în carte. Să nu zici pe urmă că nu te-am învățat noi tot ce trebuie.

Timpul trecea zburând și fiindcă bacalaureata mea nu voia să apară, socotind că se compromite, probabil, întâlnindu-se cu un biet absolvent de-abia admis la teză, la cinci am pornit cu Sarsailă

după cele trei fete, care prinseseră curajul să se ducă la școală. Băieții, râzând de ele, au luat-o spre casele lor, cu gândul să înhațe ceva gologani și apoi să se înfunde undeva, fără grijă. Pe azi scăpaseră de emoția examenului.

Am intrat în sală gălăgioși, siguri fiind că nu găsim pe nimeni. Dar de unde! Toată comisia era prezentă, afară de membrii ei bârlădeni care se respectau festiv la masa restaurantului, în timp ce la masa examenului nu apăruseră nici candidații. Când am deschis ușa, președintele s-a ridicat brusc în picioare.

– Luați loc, ne-a zis. Era vorba de cinci și e cinci și un sfert. Credeți că suntem tocmai dispuși să ne acomodăm bunăvoinței și capriciilor dumneavoastră? Nu v-ar strica deloc mai multă condescendență și punctualitatea nu-i chiar cel mai zadarnic lucru.

Au urmat o serie de scuze. Sarsailă că nu candidează, fetele că n-au știut cât e ceasul, a cărui curelușă nuanța cochet albul sidefiu al brațului dezgolit. Eu am motivat că am rândul joi.

– Și ți-e, în gând, să iei bacalaureatul cu ce ai să poți învăța miercuri seara, nu? m-a întrebat furios profesorul de naturale.

– Joi n-ai de ce să te mai deranjezi, fiindcă noi încheiem mai înainte, adăugă președintele.

Apoi i se adresă comisiei:

– Zic să începem. Examinăm pe-aceștia patru, pe cei trei care n-au venit îi considerăm retrași și gata.

– Dar nu-i nici comisia toată, se amestecă profesoara de română.

– N-are a face, spune președintele. La matematici nu-i nimeni de examinat, iar la istorie și geografie se pune o singură notă, medie, așa că asta cade în sarcina profesorului de franceză.

– De ce a mea? sare respectivul. De unde să cunosc eu istoria sau geografia României? A Franței ar mai merge, că este în program Jules Michet, Renari, Chateaubriand. Chiar și operele lui Hugo și Dumas-père au contingență cu istoria. Dar cu istoria Franței și nicidecum cu luptele fanarioților de la Plevna și Podul-Înalt.

– Ba are, zice președintele. În program este trecută geografia Franței. Îi examinezi din asta la franceză și dacă nu vine deloc domnul Triandaf, treci tot notele acelea și la istoria și geografia României. Doar suntem aceeași gintă latină cu francezii și tot din daci și romani ne tragem cu toții. Vă rog, întocmiți subiectele și dați-le candidaților, că pierdem vremea.

– Mai aduc eu doi, zice Sarsailă. Pe unii care stau aproape.

– N-ar fi rău, zice președintele. În felul ăsta scăpăm de nouă candidați. Să începem cu latina.

Tacticos, profesorul de latină lua de pe masă câte o cărțulie din cele editate de Hachette, o deschidea la întâmplare și o întindea candidaților, la rând. Mie mi-a dat o tablă de logaritmi fără nici un logaritm în ea și pe care scria cu majuscule „De bello galico”. Am închis-o furios, cu gând să i-o dau înapoi, fiindcă nu se puteau face nici un fel de calcule cu așa o tâmpenie. Dac-am văzut însă că nici președintele, nici profesorul nu erau atenți la sforțările mele și că au de discutat cine știe ce, primul cu comisia și celălalt cu candidații, i-am dat dracului și am așteptat să-mi vie rândul. Între timp au sosit și cei doi musafiri, invitați ai lui Sarsailă. Au primit și ei, unul pe Tit-Liviu și al doilea Bucolicele lui Virgilius.

– Să vedem, dumneata, aud pe profesorul de latină adresându-mi-se.

Fata de lângă mine terminase și acum înghițea în sec. Habar n-am cum se descurcase, fiindcă nu mă interesa nici fata, nici Ovidiu din care scandase.

– Citește, domnule, textul, îmi zice profesorul. Ce-mi stai cu cartea-nchisă? Sau îl știi pe dinafară?

– Era vorba să dau la matematici, am răspuns eu sfios. Președintele, surprins, își aruncă ochii în catalog și fiindcă cei care nu veniseră dădeau latina, îmi spuse dojenitor.

– Nu se poate așa. Deoarece ești trecut cu latina, trebuie să dai la latină. Nu poți să schimbi aici pe loc.

– Și dacă dau latina, pot să iau bacalaureatul?

– Bineînțeles. Dacă obții media șase, atunci...

– N-am avut niciodată media șase, îi spun și deschid cartea tocmai la început. Citesc clar sonorele cuvinte ale războinicului orator roman, marele geniu al lumii antice, care nefiind capabil să facă nimănui nici un bine, și-a utilizat genialitatea făcând rău la cât mai mulți.

„Galia este omnia divisa in partes tres. Quarum una pars incolunt Belgi, alia Aquitani, tertia, qui ipse Celti, in nostra lingua Gali appelabantur.”

– Nu ți-am dat din cartea-ntâi. Deschide la discursul lui Demodocus, aud pe profesor zicând.

– Pierdem vremea, intervine președintele. Ce, cartea întâi nu-i trecută în program?

– Este, dar eu am vrut alt text.

– Și ăsta ce are?

– Are, că n-are destule construcții sintactice întortocheate pentru analiza gramaticală.

– La gramatică se pricep ei toți, dar de tradus traduc rău.

– Pentru că nu știu sintaxa.

– Și ce-are a face sintaxa cu traducerea? Ce, oamenii când vorbesc între ei, vorbesc gramatică sau limbă?

– Nu poți vorbi nici o limbă fără să știi gramatică.

– Și-ți închipui că țiganii studiază întâi sintaxa la universitate și după aceia se înjură ca la ușa

cortului?

– Păi ei vorbesc limba lor țigănească, limba lui faraon.

– Și elevii traduc în limba noastră, românească, pe care o știm înainte de învățarea alfabetului. Ce-i trebuie gramatică dacă poate traduce? Să ne traducă tot capitolul întâi.

– Dar nu vreau eu, se opune profesorul.

– Dar vreau eu. Ia să auzim, îmi zice președintele încurajator.

– Șase, zice profesorul, după ce-am tradus textul pe nerăsuflate.

– Are vreo greșeală? întreabă președintele.

– Are două greșeli.

– Atunci opt. Pune-i opt.

Și i-au pus fiecare câte un opt primului absent. Nu știu de ce, dar îmi venea să râd.

Urma franceza. Ni s-au dat numai subiecte din geografia Franței, cum hotărâse președintele. Mi-a căzut „Les villes d'hiver de la France et la côte mediterranéenne". Fetele n-au răspuns nici una și s-au apucat de plâns toate.

– Ce-mi bociți aicea? s-a enervat comisia. Unde vă treziți? La mort?

– Noi tot anul am învățat autorii. Și pentru examen tot despre autori am fost preparate și la școală și în particular.

– Cum? intervine președintele? Nu știți nici hotarele Franței, nici bogățiile țării noastre, nici orașele, nici locuitorii patriei, nimic?

– Ba da, răspunde prima fată, căreia-i căzuse „Le Masif Central". Orașe este Bârladul, Parisul... Giumalăul, Rarăul...

– Astea-s în Franța? întreabă uimit profesorul.

– Nu, în Transilvania, adăugă fata, zăpăcită de tot.

– Și ce să caute Transilvania și Bârladul amestecat cu Parisul în masivul central?

– Dar ce, spune ea îmbufnată, numai Franța este în geografie? Pe la noi nu sunt oameni? Dacă-i vorba, eu țin mai mult la Cotu-negru decât la Versailles.

– Te cred, zice profesorul. Fiecare ține la orașul lui și la strada pe unde stă el.

– Dar eu stau peste Podul Pescăriei, nu în Cotul Negru, adăugă fata.

– Însă are pe cineva în Cotul-Negru, zic eu, în cunoștință de cauză.

– Pe sublocotenentul Glod, adăugă râzând altă fată, mai la curent cu istoria și geografia Bârladului.

– Ei, intervine președintele, astea-s lucruri mai intime, care-s de competența școlii, cât ești elev și a părinților, nu a comisiei de bacalaureat. Cotul-Negru, Muntenii, Podenii, Grădina, Dealul cimitirului, toate sunt frumoase când ești la vârsta voastră. Dar noi vrem să vedem și ce altceva ați învățat.

– Fie și așa, admite profesorul. Geografia României o fi obiect în program, dar pentru că eu vă examinez la franceză și trebuie să vă pun notă la obiectul ăsta, tot ce spuneți, vă rog să vorbiți în franțuzește.

– Dar cum să spunem Bârlad, Obcina Mestecănișului, Vârful cu Dor, Hașmașul Mare, Ceahlău, în franțuzește? sare fata de lângă mine. În franțuzește nu există î, ă, și nu poți pronunța h, ce, ci, iar cuvântul dor, după cum susține chiar Simion Mehedinți, nu există nici într-o limbă.

– Au dreptate, zice președintele. Să povestească atunci ceva de prin Franța în românește și o să vedem noi ce știu și ce nu.

Asta-mi convenea de minune. Pe autori nu-i cetisem nici pe unul, nici măcar în traducere și nu cunoșteam decât fragmentele din manualul aprobat de Onor. Ministerul Instrucției Publice cu ordinul numărul. Și dacă programa voia ca elevii atâta să știe, nu eram eu nebunul care să se pună contra statului și să învăț și ce nu trebuie, atâta timp cât aveam destule altele de făcut. Coasta mediterană și orașele de iarnă le cunoșteam perfect din filme și din cărțile de aventuri. Nisa și Monte-Carlo le-am descris amănunțit, fiindcă nu de mult terminasem de citit romanul cu aventurile marelui escroc Bragimax, sugrumătorul blondelor și groaza miliardarilor, în original.

– Ai locuit mult la Nisa? m-a întrebat mirat și entuziasmat profesorul, în franțuzește.

– *Oui, pendant deux semaines*, am răspuns eu, furat de limba în care îmi pusese întrebarea. Până l-am terminat, am adăugat pe românește, pentru a fi mai clar.

– Adică până ai terminat banii, nu orașul, precizează râzând președintele. Cu banii băncii de la Monte-Carlo la buzunar, sunt sigur că nu mai aveai nevoie și de bacalaureat. Bun, ai povestit frumos și observăm că știi și franțuzește foarte bine. Ai zece.

– E băiat citit, a confirmat și profesorul. Se vede.

Amândoi i-au pus câte un zece absentului care venea la rând după cel care luase opt la latină.

– Dacă te prinde? mă întreabă în șoaptă candidatul de lângă mine, sosit atunci și care avea rând mâine.

– Cu ce să mă prindă?

– Că ai răspuns în locul altuia.

– Eu am răspuns în locul meu, dar ei au încurcat notele. Parcă tu nu dai examen pentru altul? Ei pun notele la rând, cum vin la catalog.

– Și notele mele să le ia altul?

– Măi, tu ai nevoie de note sau de bacalaureat

– De bacalaureat, desigur.

– Ei, și ei au nevoie de examinat candidați.

Ce mi-e unul, ce mi-e altul? Lasă gura și nu te băga-n tărâțe că te mănâncă porcii. Vezi că se uită președintele la noi și nu cumva să creadă că te amesteci în treburile lui.

– Ce treburile lui? Eu nu pricep deloc cum vine asta!

În acest timp se împărțeau subiectele la naturale. Președintele s-a sesizat de discuția noastră și a intervenit.

– Ce-i acolo, între dumneavoastră?

– Îmi povestea ceva de la Luxemburg, răspunse colegul meu cu prezență de spirit.

Tocmai voiam să mă uit pe biletul cu subiectul de la naturale, când, deodată, aud ușa deschizându-se în spatele nostru și-l văd pe președinte că se ridică în picioare. Am întors cu toții capul, ca la comandă.

Cu mâna ținându-se bine de mâner și cu spatele proptit în ușa larg deschisă, Chiriceanu făcea loc lui Vasile Triandaf să treacă. Acesta, apucat de un sughiț rebel, se sprijinea la rândul lui de ușorul ușii.

– Poftiți, luați loc, zise președintele, aranjând grăbit scaunele goale de lângă perete.

– Am vreunul? întrebă matematicianul din ușă, rezemându-se în călcâie.

– Poftiți, vedem îndată, răspunde președintele, cu tot respectul cuvenit dascălilor săi de către el, elevul lor, ajuns șeful unei catedre la universitatea din capitală.

– Tu poți să n-ai, răspunde Triandaf printre sughițuri, dar eu tot trebuie să-i examinez la istorie și geografie.

– Garafa de pe urmă nu-i plătită, adăugă Chiriceanu.

– Ba aceia am plătit-o eu, dar s-au mai adus trei, pledează Triandaf.

– Fugi de-acolea. Cele trei au fost a popii. Eu două am comandat.

Fiindcă nu se urneau deloc din ușă, președintele s-a văzut nevoit să-i ia la braț delicat și să-i însoțească până la scaunele goale.

– El știe de trei și eu de una, zice Chiriceanu către președinte. Nu-i așa?

– Vă rog să mă iertați, dar eu de aicea n-am cum să știu.

– Și care-s, mă rog, cei cu matematica, zice Chiriceanu neatent.

– Eu sunt, am răspuns, băgându-mă în discuția lor. Numai eu singur, am adăugat.

Profesorul se uită lung la mine, se freacă la frunte, își aranjează ochelarii mai bine și are aerul că m-ar mai fi văzut undeva și nu-și amintește.

– Parc-ai fi de pe la Bârlad, zice el. Sau ai învățat și-acolo?

– Numai la Bârlad, i-am răspuns.

– Și cum de-ai ajuns pe-aici?

– Am terminat liceul și dau examen de bacalaureat, aici, la Bârlad.

– Aha. Și-atunci de unde te cunosc eu, c-așa mi se pare?

– Poate de la Societatea „Matematica Bârlădeană" unde ați asistat la o comunicare a mea despre funcțiile cicloidale și integrarea lor. Dar și din clasă, fiindcă eu dădeam absenții, păstram ordinea și eram țap ispășitor pentru nereguli, căci eram șef.

– Vai de ordinea pe care o păstrai tu. Erai șeful dracilor, nu al ordinei, intervine Triandaf, fostul director.

– Îmi dădea absenți pe cei prezenți ca să nu-i ascult. Și conferința era o tâmpenie. N-am înțeles nimic, adăugă și Chiriceanu, sosit proaspăt la Bârlad din cine știe ce planetă.

– Dă-l dracului. Pune-l să scrie ceva la tablă și să vedem ce-i cu gărăfile, că ne-ncarcă hoțul ceala și plătim de două ori.

– Cu mine nu le merge, adăugă Chiriceanu. Eu țin minte totdeauna socoteala și decât să plătesc urna degeaba, mai degrabă dau cinci de băut. Treci la *tabela*, îmi zice furios, suspendând o clipă discuția cu Triandaf.

– Să vedem, urmează acesta. Au fost prima dată cinci, că n-avea gărafi goale destule.

Și căută grăbit o hârtie pe care să facă socoteala. Văzându-l că a muiat tocul în călimară, președintele a socotit că vrea să examineze la istorie în timp ce eu lucrez la tablă. De aceea i-a întins bucuros lista candidaților, ca să le pună note în rubricele respective. Cum eu însă stăteam inactiv cu creta-n mână, mi s-a adresat autoritar:

– Lucrează singur și vedem noi ce-ai făcut, după ce termini.

– Dar nu mi s-a dat nici o problemă, am zis.

– Dați-i ceva, i se adresează lui Chiriceanu, care se bunghea atent la cifrele pe care le scria Triandaf în catalog.

– A, da, zice el, făcând oarecare sforțare. Fă o sferă cerească.

Am descris un cerc, am dus axa lumii, am tăiat-o înclinat cu planul orizontului, am dus perpendicular pe ea ecuatorul ceresc, apoi linia Zenit-Nadir perpendiculară pe orizont, pe urmă planul eclipticei și după ce am fixat punctul vernal gama, am trasat linia echinocțiilor. Apoi m-am oprit, așteptând să mă întrebe ceva.

– Va să zică, prima dată au fost cinci, auzeam pe Triandaf, recapitulând operațiile.

– Cinci, da, confirmă Chiriceanu.

– Pe urmă trei și încă trei, deci șase, continuă uitându-se la Chiriceanu. Așa-i?

Și îngroșă pe șase în dreptul celei de a doua fete din serie, în timp ce prima, care luase numai cinci îl privea nu prea încântată.

– Și apoi două ale mele.

– Da, două. Și brânza opt lei.

– De brânză uitasem.

Și corectă 8 peste 2 în dreptul celeilalte fete.

– Ai terminat? mă întrebă președintele.

– Nu știu ce să mai fac, am răspuns uitându-mă la Chiriceanu.

Acesta, văzând cercul pe tablă și ne mai amintindu-și ce mi-a cerut să desenez, îmi spune nervos:

– Ia punctul ăla P și du-i dreapta lui Simpson.

– Dar acesta-i nordul universului și n-am nici un triunghi plan aici.

– Atunci du sinusul și celelalte linii trigonometrice. Toate șase.

– Șapte, nu șase, corectează Triandaf, pentru că patru le-am dat eu și ți le-am cetit doar. Uite-le ici, mai sus.

Președintele mă urmărea plictisit și nu era deloc atent la gărăfi.

Când și-a aruncat ochii la cei doi, aceștia complectaseră lista și făceau totalul trecând numărul 28 tocmai în dreptul meu. Chiriceanu urmărea adunarea pe care o făcea Triandaf și nu se uita deloc la tablă.

– Văd că le-ați pus note la toți și nu mă îndoiesc că știți cât merită fiecare, zice președintele. Dar regulamentul cere să le puneți și ceva întrebări în fața noastră. Așa, măcar de formă.

– Cum? face Triandaf mirat. Dar de unde să știe ăștia câte gărafi au fost? De ce să-i întreb pe ei, când noi am fost acolo?

– Dar ăsta-i catalogul de note.

– Așa?! Păi de ce mi l-ai dat mie!? Ptiu, drace. Uite poznă. Dar nu-i nimic. Tot trebuie să-i ascult la geografie.

Se întoarce apoi furios spre tablă și socotind că sunt scos la lecție, îmi zice:

– Ștefan cel Mare, unde a domnit?

– În Moldova, răspunde prima fată, crezând că întrebarea i s-a adresat ei.

– Stai jos, o apostrofează Triandaf pe fată, care stătea pe scaun lângă el. Ce dracu nu vă mai lăsați de obiceiul suflatului. Parcă el nu știe?

Și-i pune șase.

– Întrebarea a fost la istorie și i-ați pus nota la geografie, intervine președintele.

– La istorie văd că-i examinată și are 5 de la gărăfi. Doar n-am să-i pun zece la geografie, numai c-a pomenit de Moldova. Dar astea le cam știu ei și din clasa a patra și de la capacitate și dintr-a opta, că-i vorba de România. N-avem aici pe nimeni maghiar, bulgar sau ungur. Au toți nota șase și să terminăm, dracului, că m-a apucat și amețeala de atâta bătaie de cap. Nu de alta, dar or pleca ceia și rămâne socoteala în gâtul nostru. Ia-ți hârtia.

– Du-te atunci și cheamă secretarul să vă facă mediile, îmi zice președintele. Dacă-mi aduceam asistenta, mergea mai greu, dar bătrânii mi-au interzis să mai vin la Bârlad cu pohoanțe după mine, că n-au unde s-o culce. Așa, secretarul școlii e mai expeditiv.

M-am repezit la cancelarie și am găsit secretarul complectând diplomele celor reușiți.

– Gata? m-a întrebat. Au reușit toți?

– Nu știu. Trebuie să ne faceți mediile.

Când am venit cu secretarul, comisia discuta în contradictoriu despre localul la care e mai bine să meargă să-și termine ziua de muncă pe azi.

– Cred că nu vă supărați, ni s-a adresat președintele, că v-am necăjit și azi, sărbătoarea. De aceea luăm asta în considerație și vă declarăm reușiți pe toți. Domnul secretar are să vă facă imediat mediile și o să le afișeze îndată.

Secretarul se uita nedumerit la catalog.

– Dar mulți n-au note la toate obiectele, zice el. Și ăsta, numai cu 28 la istorie, poate să ia bacalaureatul? Îi iese media 2,80.

– Cum se poate? se miră președintele? Care-i ăla.

– Eu sunt, îi răspund.

– A, nu; punem 82 și-i iese 8,20. Așa mai merge.

– Dar unii nici n-au venit deloc și văd că au note bune. Îi trecem și pe ăia?

– Ălora dă-le șase, a zis președintele. După ce că nici nu s-au prezentat, mai vor și note mari? Putem să mergem, că harababură ca azi, n-am pomenit.

– Numai oleacă, zice Triandaf. Să-mi copie și mie socoteala gărăfilor de la istorie, că-mi trebuie. N-am să plătesc eu pentru alții.

Secretarul, conștiincios și expeditiv, a copiat notele de la istorie toate, pe urmă și de la celelalte obiecte și abia când a ajuns la totalul de 82 i-a dat hârtia lui Triandaf. Ca să știe omul ce are de plată.

Nespus de veseli și de bucurie că am luat bacalaureatul, ne-am dus și noi după ei. Celorlalți li se mai adăugaseră și alții, precum și comisia în plenul ei, dar cu toată bunăvoința negustorului, consumatorii n-au reușit să atingă cifra stabilită cu trudă și exactitate de Triandaf. Însă, pentru că matematica-i știință exactă și Chiriceanu nu admitea nici o abatere de la corectitudine, i-a silit pe toți să achite în bloc 41 de kilograme de vin.

Mirat de suma primită drept socoteală și văzând că nu-i chip de discuții cu Turnul lui Babel de la masa examinatorilor, Fenichi a venit la masa noastră cu un brat de sticle de bere.

– Beți-le voi, că ei nu beau bere și nu mă dumiresc pentru ce au achitat 82 de sticle? Când au băut ei atâta vin?

A doua zi m-am pomenit că am luat bacalaureatul al IV-lea din 200 cu media 8 și 20, conform catalogului unde-și notase Triandaf gărăfile.

Gruia NOVAC

Noaptea e un sfetnic... (XIV)

Contramotivări la motivații

1

Pentru că am auzit, nu o dată, vorbindu-se despre **postdemocrație**, fără să știu prea exact cum să definesc noul concept, voi sări din locul meu și voi afirma că **ante** sau **post** democrație nu poate exista cu adevărat într-un stat în care accentul cade, din ce în ce mai apăsat, pe **suspiciune**. Vor țipa mulți, pușI chiar pe linșaj, acuzându-mă de, cel puțin, exagerare sau, și mai rău, de nepricepere. Să vă dau însă un exemplu. Când în sălile unde elevii scriu tezele la diverse discipline, cerute de regulamentul examenului de bacalaureat, sunt instalate, la vedere și mediatizate cu mult înainte, **camere de luat vederi**, din momentul acela a murit de tot ideea de încredere în omul tânăr, **obișnuit** încă de pe acum cu suspiciunea. Tratamentul aplicat lui azi, îl va aplic altuia mâine. Ideea de educație a devenit nulă de drept. Halal sistem, halal stat, halal politică! Imităm nu știu pe cine, ne subordonăm nu știu căror ordine. Devenim niște maimuțe care salivează la anume ore, în fața anumitor stimuli. Pavlovianism primitiv ridicat la rangul de principiu moral. Cui prodest!?

Dar pentru o edificare completă a acestei chestiuni (pentru „diriguitorii" noștri neimportantă!), citiți cartea lui Horia-Roman Patapievici, eseist de prim rang în domeniile socio-umane, tipărită la Editura Humanitas în 2015, are 296 pagini și se intitulează *Partea nevăzută decide totul*.

Moartea noastră etnică se va accentua în clipa în care vom fi uitat să cultivăm valorile noastre clasice și spiritul lor.

2

Dacă s-a ajuns, într-adevăr, la **„democratizarea inculturii"**, cum numește fenomenul eseistul și romancierul peruan Mario Vargas Llosà, e obligatoriu să descoperim / intuim / elaborăm / stabilim o cauză, nicidecum un vinovat. Pentru o atare întreprindere, că vrem sau nu vrem, că ni se pare firească întoarcerea la o asemenea veche instituție sau nu, demersul nostru, obligatoriu, face o haltă la **ȘCOALĂ**.

Pot fi și alte izvoare ale inculturii, le voi afla, cred, în timp util, dar că **Școala** trebuie serios amendată și „reciclată" este un adevăr ușor de intuit și de acceptat.

3

Dacă **„limba este identitatea esențială pentru scriitor, eul său"**, după spusa lui Norman Manea (interviu luat, în 2015, de Xavier Montolin Pauli, la Barcelona), ceea ce înseamnă că și pentru vorbitorul nativ ar trebui să fie valabilă aserțiunea, mă întreb ce se va întâmpla cu limba română, care nici nu se vorbește ca lumea, dar nici nu se învață cum și cât trebuie. Oare e atât de vulnerabilă și dedată la acumulări și acceptări a atâtor influențe, mai ales a celei engleze? Îmbogățirea cu cuvinte noi e o chestiune normală, dar înlocuirea cuvintelor și expresiilor fundamentale cu cuvinte și locuțiuni străine, ba chiar în grafia originară, e o calamitate.

4

Documentarea incompletă sau superficială, dar mai ales preluarea informațiilor dintr-o sursă neverificată, dar și al cărei autor este un amator de raftul trei, toate fac enorm de mult rău; și cititorilor naivi, și celui care procedează astfel. E la fel ca atunci când scoți apă dintr-o fântână cu nitriți și o vinzi sau o oferi ca fiind minerală.

5

E foarte frumos să fii contemporan cu lumea în care te-ai născut. În felul ăsta îți asumi propria viață care, paradoxal, este contemporană cu tine. Nemulțumirile – fiindcă pot exista și dintre-acestea – fac ele însele parte din viața ta („contemporană",

nu!) și atunci supărările nu-și găsesc sau n-ar trebui să-și găsească loc. Către ce ai obligația morală să tinzi? Spre optimism, spre veselie, spre haz, spre lumină, spre ecumenism, spre liniște, spre înțelegerea totală a tot ce e în jurul tău, dar și în viața ta.

Răul? E o invenție a individului egoist și necultivat. E o reacție a primitivismului atavic și exacerbat cu inconștiență. În absența acestuia, ura ar dispărea. De aici înainte, definiția raiului nu-i dificil de formulat. Iar dacă se păstrează constanta inițială, șansa de a descoperi Arcadia terestră ar putea deveni cotidiană.

6

Relația medic-pacient? Încrederea reciprocă, a medicului putându-se numi și siguranță. Acest nou tip de relație naște un alt tip de empatie, mai ales când pacientul „simte" reușita înainte chiar ca aceasta să se înfăptuiască. O asemenea „colaborare" înnobilează Jurământul lui Hypocrat din Kos (460-375 î.e.n.), expresia supremă a manifestării umanului din om (pleonasmul aparent de aici existând doar în mintea sfertodocților).

7. A ceda? Cedare!

Dacă aș ceda în fața... micilor; dacă aș renunța la, și așa puține, principiile mele; dacă nu mi-aș păstra chiar puțina demnitate cutată pe undeva; dacă n-aș arăta dezinvolt zâmbetul optimist pe care-l mai pot etala; dacă aș uita că răspunsul la întrebarea banală (dar universală) **ce fac** e vocabula categorică și sinceră „excelent"; dacă toate, sau măcar una, s-ar „împlini", din clipa aceea aș fi individul care n-a avut vreodată niciun fel de vocație.

(Dar, slavă Domnului, [încă] nu s-a întâmplat și nădăjduiesc să nici...)

8

„Dacă România continuă ca până acum, adică nesigur și șovăitor, o paște neantul". Așa ne avertiza Emil Cioran, în 1991, septembrie, la Paris (Rue de l'Odéon), într-un interviu (ultimul?!) luat de Vasile Andru din Iași.

9

De ce nu se duc țiganii să cerșească și să fure la Polul Nord? De ce nu se duc în Patagonia? De ce nu se duc în Africa de Sud? De ce nu se duc în Țările Arabe? Pentru că acolo ar trebui să muncească (!!!), treabă de care țiganii fug ca dracu' de tămâie sau corupții de lege...

10. Diaspora

Încercăm, cu falsă bunăcredință, credibilizarea unui principiu democratico-letrist, acela al egalității de interese și de șanse. Un exemplu.

Așa-zisa **diasporă**, termen lărgit semantic dincolo de realitățile care ar trebui permise, dorește (subliniez: **dorește!**) să-și spună cuvântul **în toate**... De ce? Dintr-un fel de orgoliu care seamănă cu o invidie aproape imposibil de relevat, numai și numai pentru ca să fie luată în seamă. Am în vedere și segmentul plecat temporar la muncă (!) sau la altceva, dar și pe cei care, din motivații veroase, și-au luat și cetățenia țării de adopție, păstrând-o, fățarnic, și pe cea românească. Care e aportul tuturor acestora la creșterea, cât de cât, a țării de baștină? – Noi trimitem bani în țară, zic ei. – Da, răspund eu, în țară, dar nu pentru țară. Fiindcă cele mai mari mârșăvii (evident, cu excepțiile care, de regulă, nu se cunosc) tot **diaspora** le săvârșește; cu seninătatea care ar trebui să-i caracterizeze doar pe cei... blânzi. Să fim serioși! Să existe diasporă, dar să nu ne oblige la a-i oferi „dispense" de la... posibilitățile țării.

Țara adevărată e **aici**, iar lacrimile celor care țipă de pe de lături sunt **comice**, nu dramatice.

De-alde Brânză și alții ca el sunt destui, dar nu câți **NOI**!

11. Caracterul național...

...al învățământului s-a afirmat prin reforma asigurată de tenacitatea lui Spiru Haret în perioadele în care a păstorit învățământul românesc (**1897-1899, 1901-1904, 1907-1910**). **„Marele ministru"**, cum l-a numit N. Iorga sau **„pedagogul reformator"**, cum l-au numit cei mai mulți, ne-a lăsat o mărturisire pe care noi, cei de azi mai ales, mi se pare că n-o citim cu atenție. Iat-o: *„Căutăm a face ca învățământul nostru să devină un învățământ național de vreme ce ne silim a-l face să se potrivească țării noastre în loc de a ne mulțumi să-l luăm făcut gata, într-un timp și niște condiții care nu mai sunt ale noastre"*. No comment!

Ce să mai spun? Să vorbesc despre Reforma din 1948? Sau despre ce se întâmplă **azi** în școlile din România?

Mai informați-vă și, de puteți, reflectați. Apoi, dacă vreți, mai stăm de vorbă.

La bună vedere!

Ştefan AMARIŢEI

„...Sunt camere de luat vederi peste tot...”

În Televiziune e o lumină splendidă

Fata 1 - 25 de ani
Fata 2 - 23 de ani

În stradă, pe treptele Televiziunii

Fata 1: Lasă, nu te necăji.

Fata 2: Să știi că e o lovitură.

Fata 1: Curaj, nu te lăsa doborâtă.

Fata 2: Și eu care credeam că mă vor primi la Televiziune. N-or să mă primească niciodată.

Fata 1: Așa este, nu primesc pe oricine la Televiziune. Pe tine nu te vor primi niciodată.

Fata 2: Sigur că nu mă vor primi niciodată.

Fata 1: N-ai stofă de Televiziune. Ăsta-i adevărul.

Fata 2: ”Ești o persoană ștearsă” – așa mi-au spus - ține minte. De fapt, nu-i nimic de capul meu.

Fata 1: Lasă, nu te necăji.

Fata 2: Să știi că e o lovitură.

Fata 1: Când va fi să te transformi, transformă-te într-un manechin sau într-o vampă.

Fata 2: La Televiziune trebuie să știi să vorbești, sau să ai o imagine bună pe ecran.

Fata 1: Tot felul de nimicuri. Dar asta e.

Fata 2: După ce mi-au dat vestea, am luat-o la goană pe străzi.

Fata 1: Pentru tine ușa Televiziunii va rămâne tot timpul închisă.

Fata 2: Am luat-o la goană spre metrou.

Fata 1: Lasă, nu te necăji.

Fata 2: Am să intru la Televiziune, deși șansele mele sunt mai mici ca oricând.

Fata 1: Nu acceptă fete de la țară la Televiziune.

Fata 2: Nu le-am spus că sunt de la țară. I-am mințit.

Fata 1: Nu te-au întrebat?

Fata 2: Nu. Au uitat. Și eu nu le-am spus.

Fata 1: Atunci e greu de crezut că din cauza asta... Au observat ei cumva.

Fata 2: Mi s-a părut că știau deja.

Fata 1: Televiziunea se împotrivește noului spirit, nici nu vor să audă de el.

Fata 2: Să știi că totuși e o lovitură. Trebuie să mă întorc acasă.

Fata 1: Și acasă, deși vei discuta cu ai tăi, vei fi tot mai abătută și mai descurajată.

Fata 2: Așa este. Cineva a spus că nu o să intru la Televiziune pentru că sunt o persoană neînsemnată.

Fata 1: Se plătește o taxă. Înțelegi?

Fata 2: Întotdeauna. Bani și iar bani.

Fata 1: Stăteam pe terasă și mă uitam la treptele înroșite de sângele prezentatoarelor de televiziune. Stăteam și mă gândeam că tu nu vei fi niciodată admisă la Televiziune.

Fata 2: Am citit lista imensă. Numele meu nu se afla acolo.

Fata 1: Faptul că ai trecut rar pe aici a fost un argument împotriva ta.

Fata 2: N-am să renunț niciodată. Niciodată.

Fata 1: Felul cum te comporți, bunul tău simț, credeam că vor fi în favoarea ta.

Fata 2: Ei bine, trebuie să recunosc. Sunt dezamăgită.

Fata 1: Potolește-te, nu mai plânge, nu te mai zgâria pe față. Ar putea să te vadă.

Fata 2: Se uită pe fereastră?

Fata 1: Tot ce-i posibil. Au camere de luat vederi peste tot.

Fata 2: Chiar așa? Nu mă miră deloc.

Fata 1: Oh, nu mai spune!

Fata 2: Nu sunt cu nimic mai prejos decât ei.

Fata 1: Hotărârile sunt luate de un comitet de dinozauri. Ei amesteca fasolea albă și neagră în aceeași oală.

Fata 2: Și eu credeam că mă vor primi la Televiziune. Mi-au trimis mesaje de încurajare.

Fata 1: Mă tem că nu ai stofă de Televiziune. Numai cei foarte buni ajung acolo.

Fata 2: Nu sunt cu nimic mai prejos decât unii care se lăfăiesc acum în fotoliile moi ale Televiziunii.

Fata 1: Meritele sunt analizate întotdeauna cu atenție.

Fata 2: Aș putea să le răspund cu același surâs perfid.

Fata 1: Da, au și prezentatoare dezbrăcate. Însă acelea, manechinele, pentru că asta sunt, nu reprezintă nimic pentru noi. Noi nu arătăm ca ele.

Fata 2: Putem lucra și altceva. Oricând.

Fata 1: Da, uneori cântăm în baie, fredonăm cântece, ne corectăm pronunția, în timp ce așteptăm, așteptăm...

Fata 2: Aș putea să mai încerc o dată. Sau chiar de mai multe ori.

Fata 1: Ți-au luat-o înainte. Cândva nu erai ultima.

Fata 2: Am să crăp, dacă nu intru la Televiziune. O să vezi. Am s-o mierlesc.

Fata 1: Nici vorbă, zici și tu așa...

Fata 2: Am să mă curăț. Îți garantez.

Fata 1: Nu-i dracul chiar atât de negru. Fii și tu mai înțelegătoare cu tine. Poate există și altă soluție.

Fata 2: Viața mea depinde de asta. Înțelege.

Fata 1: N-ai impresia că despicăm firul în patru. Îmi aduc aminte cum ne distram altădată. Trăim doar într-un oraș mare, îmi pare rău că nu ne regăsim.

Fata 2: Am crescut, suntem oameni în toată firea, dar nu știm să ne purtăm.

Fata 1: Chiar așa?

Fata 2: Facem dragoste tot timpul, înainte și după eșecul nostru. Nu ne pasă.

Fata 1: Perfect!

Fata 2: Minunat!

Fata 1: Să nu mai spui asta.

Fata 2: Lasă, nu fi atât de mărginită. Mai sunt o mulțime de lucruri pe care le poți face și tu.

Fata 1: Cred că **ei** acționează pe baza unui principiu redundant. Pe unii îi resping, pe alții îi admit. Au de unde alege.

Fata 2: La Televiziune?

Fata 1: Da, chiar acolo. Deși, unele fleacuri se pot aranja. Totul e să ai talent. Cu carul.

Fata 2: Vezi, viața mea depinde de asta.

Fata 1: Auzi, poate reușești să le intri pe sub piele. Există o convenție. Cine insistă, e bun, merită.

Fata 2: Asta-i tot? Nu mă mișc de aici. N-am de gând să plec.

Fata 1: Mă doare să te văd suferind.

Fata 2: Am să crăp aici pe trepte.

Fata 1: Poate o să primești vești bune zilele astea.

Fata 2: Parcă sunt aici și nu prea.

Fata 1: Arăți bine. Îți spun.

Fata 2: Mă bucur că mi-o spui.

Fata 1: Ești bună. Foarte bună.

Fata 2: Așa e, sunt bună, foarte bună.

Fata 1: Nu cumva ai făcut parte din secta aceea...?

Fata 2: Da, am fost voluntară, departe, printre băștinașii din...

Fata 1: Am auzit că viața la Televiziune este înfloritoare, întocmai cum ți-o închipui.

Fata 2: Trebuie să mă întorc acasă, să mă adun, să-mi fac de lucru, să duc gunoiul...

Fata 1: Și nu mai e mult și o să revii, nu-i așa?

Fata 2: O să revin, orice ar spune ei.

Fata 1: Să nu te lași, poți continua.

Fata 2: Totul e să nu mă las doborâtă.

Fata 1: Și în câteva zile o să revii, așa-i?

Fata 2: Probabil. Aștept să se hotărască să mă primească.

Fata 1: Sunt de neînduplecat. Nu ți-ai dat seama?

Fata 2: Probabil pentru că sunt o biată fată de la țară.

Fata 1: Parcă ziceai că nu le-ai zis.

Fata 2: Dar poate că sunt niște psihologi foarte subtili, s-au uitat la mine și au ghicit.

Fata 1: Nu se vede. Ești ca și celelalte.

Fata 2: Când vorbesc se observă mai bine.

Fata 1: Doar nu te-au descusut? Ar fi fost imoral.

Fata 2: Nu. M-au întrebat ce școli am urmat și le-am spus.

Fata 1: Oh, Doamne, țin minte cât îți doreai!

Fata 2: ”Ești o persoană fără aplomb”, așa mi-au spus.

Fata 1: Draga mea, îmi pare rău pentru tine.

Fata 2: În Televiziune era o lumină splendidă, am trecut prin foaier și am ieșit veselă.

Fata 1: Iar eu te așteptam chiar aici.

Fata 2: Am plecat demnă, nu mi se poate reproșa nimic.

Fata 1: Știi, acea noțiune abstractă, timpul, vindecă toate rănile.

Fata 2: Nu-i adevărat, crede-mă. Acum, sigur nu.

Fata 1: Vai, vai, vai!

Fata 2: E un sfârșit. Pentru mine.

Fata 1: Există oameni care trăiesc și în afara Televiziunii. Unii trăiesc destul de bine.

Fata 2: Aș vrea să fac o contestație, numai că nu am unde să o întregistrez. Să găsesc.

Fata 1: E o idee. Au mai făcut-o și alții.

Fata 2: Nu mă mișc de aici până nu fac ceva.

Fata 1: Stau cu tine. Te ajut să faci un memoriu. Ai o situație grea, doar.

Fata 2: Se uită la noi, sigur se uită la noi!

Fata 1: Ți-am spus, sunt camere de luat vederi peste tot. Și ce vrei să scrii?

Fata 2: Orice. O să le povestesc viața mea. De data asta o să fiu sinceră de la început. Apoi le spun cu tot sufletul că viața mea depinde de Televiziune. Nu mă pot realiza altfel. Ceva în genul ăsta. N-am încotro.

Fata 1: E minunat. Trebuie să recunosc.

Fata 2: N-am să intru niciodată prezentatoare la Televiziune.

Fata 1: N-o să fii niciodată admisă la Televiziune.

Fata 2: Cum arăt?

Fata 1: Binișor, să zicem. Chiar bine.

Fata 2: N-am să intru. Cum arăt?

Fata 1: Timpul vindecă toate rănile.

Fata 2: Cum arăt?!

Fata 1: Lasă, nu te necăji. Arăți bine... Ticăloșii! Huo, dinozaurilor!

Cortina

Autograf tardiv

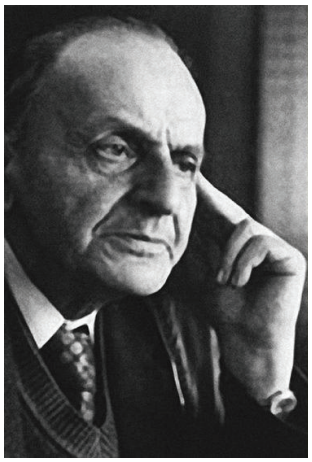

19.VII.981 Păltiniș

D-lui prof. Gruia Novac,

Îmi îngădui a vă ruga, știind **cine** sînteți a căuta și a-mi semnala, în Bârladul lui Pârvan ori în județ, tineri excepționali între 25-30 ani (**nu** poeți și critici), cărora le pot scrie, fie că sînt matematicieni, fizicieni, filologi, istorici sau filosofi, **doi** ani de lucru în specialitate, sub antrenamentul unor mari specialiști și cu acceptare a condițiilor de muncă.

În așteptarea unui răspuns bun, ce poate întârzia oricât,

sînt al, Dv. Sincer,

Constantin Noica

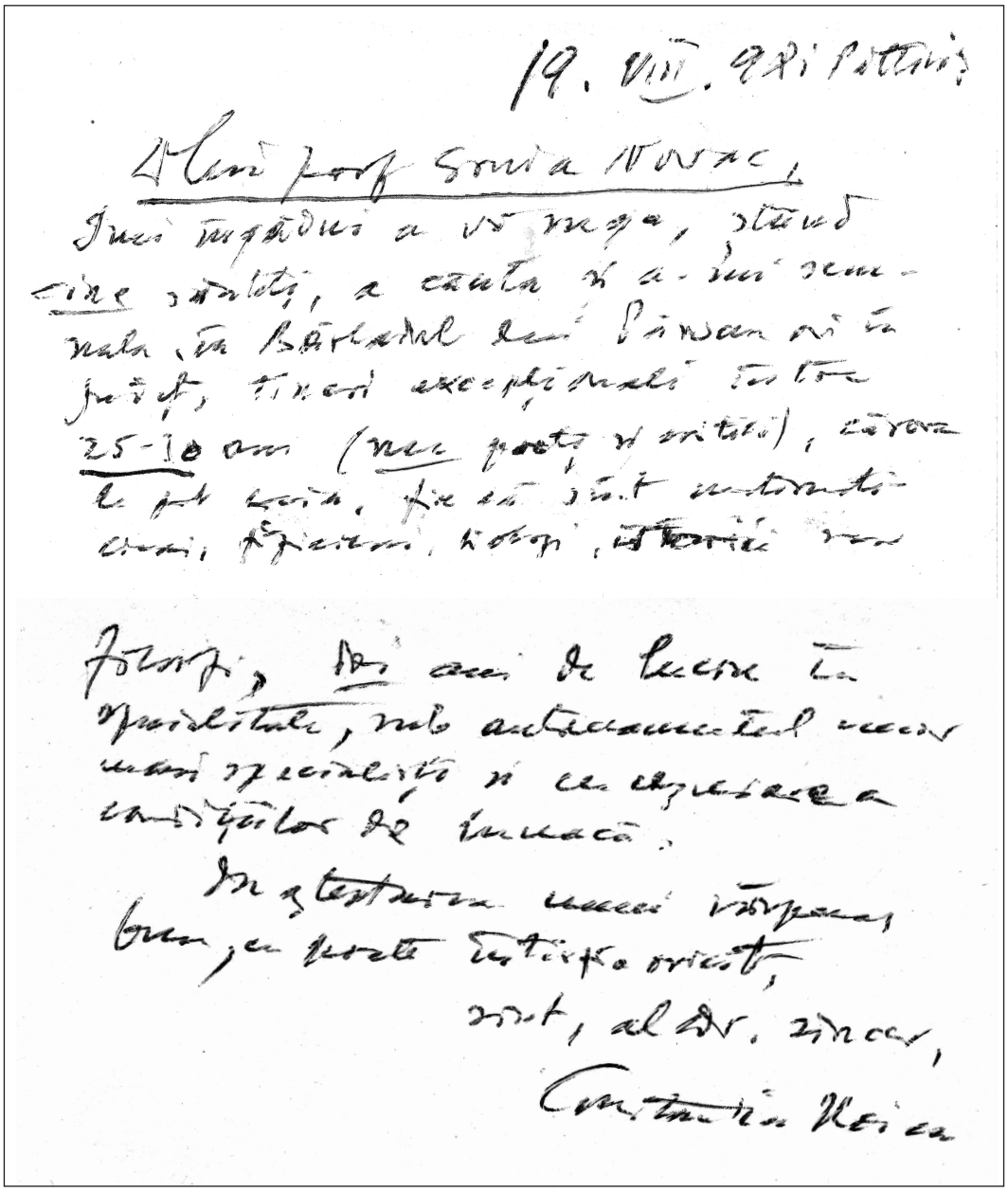

Ecouri

7 iunie 2015

Stimate domnule Gruia Novac,

Vă mulțumesc din suflet pentru dubla surpriză, publicarea și trimiterea celor 2 exemplare din numărul recent al revistei. Unul l-am dat doamnei Rodica Chira, conferențiar la catedra de franceză de la Universitate, traducător validat al filialei noastre, foarte încântată să se regăsească între paginile revistei. Vă mulțumesc și în numele ei și pentru imaginile care ilustrează textele publicate. Sunteți extraordinar. Nu știu unde ați găsit imaginea lui Denis Emorine cu dedicația lui. Am să scanez paginile și am să i le trimit. Va fi și el surprins și încântat.

Aș dori să vă trimit 3 volume de versuri, din care 2 de traducere din lirica contemporană franceză, Denis Emorine și Michel Ducobu, apărute în martie anul acesta, pentru o opinie critică. Scriitorii s-ar bucura de un ecou al traducerii lor în română, la fel ca traducătorul, adică eu. V-aș ruga să-mi trimiteți o adresă pentru expedierea cărților.

Vă rămân profund îndatorată. Vă urez să aveți parte doar de surprize plăcute.

Cu deosebită considerație,

Sonia Elvireanu

20 iunie 2015

Stimate domnule Gruia Novac,

Până găsesc răgazul să vă trimit pe adresa revistei cel mai recent volum al meu „Printre priviri de nuferi” și 2 cărți de traducere din lirica franceză contemporană, vă trimit o cronică la un volum de versuri al unui poet albaiulian. Vă rămân îndatorată pentru deschidere, generozitate, receptivitate. Mi-aș dori, firește, să cunosc impresiile dumneavoastră despre poezia mea și despre traducerea din franceză în română. Ați fost primul din afara spațiului local care mi-ați dat încredere și mi-ați publicat primele versuri. De atunci am ajuns la al 5-lea volum bilingv, fără a crede încă că poezia mă reprezintă. Încă mă risipesc, cum spun unii, pe căi diferite.

Mulțumesc încă o dată pentru revistă. Am să vă trimit cândva un fragment din romanul în care am imortalizat scrisul dumneavoastră.

Vă doresc sănătate, bucurii și colaborări deosebite

Cu deosebită considerație,

Sonia Elvireanu

Calendar (selectiv)

IULIE

2/1914 — A murit scriitorul **Emil GÂRLEANU**
11/1855 — S-a născut folcloristul **Iuliu ZANNE**
15/2014 — A murit poetul și actorul **Gruia NOVAC jr.**
19/1980 — A murit scriitorul **Grigore SĂLCEANU**
21/1939 — S-a născut poetul **Cristian SIMIONESCU**
24/1911 — S-a născut criticul literar **George IVAȘCU**
24/1909 — S-a născut filosoful **Constantin NOICA**
28/1951 — S-a născut profesorul pictor **Dionisie GRADU**
29/1885 — S-a născut **Victor Ion POPA**

AUGUST

1/1861 — S-a născut folcloristul **Mihai LUPESCU**
1/1895 — S-a născut scriitorul **Ion VALERIAN**
1/1933 — S-a născut prozatorul **Sergiu BRANDEA** (Israel), originar din Bârlad
5/1922 — S-a născut prozatorul **Marin PREDA**
6/1941 — S-a născut poetul **Cezar IVĂNESCU**
12/1933 — A murit lingvistul **Alex. PHILIPPIDE**
13/1917 — A murit poetul **Alexei MATEEVICI**
15/1883 — S-a născut prozatorul **Corneliu MOLDOVANU**
18/1957 — A murit poetul **George TUTOVEANU**
21/1723 — A murit savantul acad. **Dimitrie CANTEMIR**
26/1938 — S-a născut prof. univ. dr. **Adrian VOICA**, scriitor
31/1933 —S-a născut scriitorul **George GENOIU**

SEPTEMBRIE

1/1944 — A murit scriitorul **Liviu REBREANU**
5/1858 — S-a născut scriitorul **Alexandru VLAHUȚĂ**
6/1817 — S-a născut **Mihail KOGĂLNICEANU**
13/1908 — S-a născut eruditul comparatist **Edgar PAPU**
17/1881 — S-a născut poetul **George BACOVIA**
18/1942 — S-a născut medicul-publicist **Nicolae BOTEZATU**
20/1940 — S-a născut poetul **Ion Iancu LEFTER**
21/1931 — S-a născut poetul **Dumitru VACARIU**
24/1960 — S-a născut actorul-poet **Gruia NOVAC jr.**
26/1873 — S-a născut poetul **Dimitrie NANU**
27/1933 — S-a născut poetul **Grigore HAGIU**
28/1882 — S-a născut savantul **Vasile PÂRVAN**
29/2001 — A murit poetul **Gellu NAUM**
30/1939 — S-a născut doctorul **Constantin TEODORESCU**